

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ANADOLU YÜNCÜ KİLİMLERİNDE
GÖRSEL ALGI YANILSAMALARI
(BALIKESİR BÖLGESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gizem ÇOLPAN

Enstitü Anasanat Dalı: Geleneksel Türk Sanatları

Tez Danışmanı: Prof. K. Didem ATİŞ

ARALIK-2018

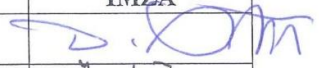
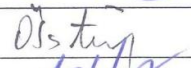
**ANADOLU YÜNCÜ KİLİMLERİNDE
GÖRSEL ALGI YANILSAMALARI
(BALIKESİR BÖLGESİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gizem ÇOLPAN

Enstitü Anasanat Dalı : Geleneksel Türk Sanatları

“Bu tez 05./12./2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. K. Didem ATİS	Başarılı	
Prof. Dr. Ayşe ÖSTÜN	Başarılı	
Dr. Öğretim Üyesi, Hakan GİLOĞLU	Başarılı	

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLIK BEYAN FORMU		Sayfa : 1/1
	Öğrencinin		
Adı Soyadı :	Gizem ÇOLPAN		
Öğrenci Numarası :	Y166029010		
Enstitü Anasanat Dalı :	Geleneksel Türk Sanatları		
Programı :	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA		
Tezin Başlığı :	ANADOLU YÜNCÜ KİLİMLERİNDE GÖRSEL ALGI YANILSAMALARI (BALIKESİR BÖLGESİ)		
Benzerlik Oranı :	%6		
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,			
☐ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim. 11/12/2018 Öğrenci İmza 			
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir. Bilgilerinize arz ederim. /...../20..... Öğrenci İmza			
Uygundur			
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. K. Didem ATİŞ			
Tarih: 11/12/2018 İmza: 			
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:		Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	

ÖNSÖZ

Dokuma insanlığın varoluşu ile birlikte teknik gelişmeler sonucunda yeme, içme ve barınmadan sonra gelen temel ihtiyaçlardan biridir. Orta Asya'dan Avrupa içlerine kadar geniş bir coğrafyada hüküm süren Türklerin kesintisiz sanatlarından biridir. Üzerinde doğulan yaşanan ve ölünce yine bir dokuma altında hayata veda edilen dokumalar hem estetik hem de kültürel özellikleri ile önemlidirler. Geleneksel dokuma türlerinden biri olan kilim, hem evdir hem örtüdür hem de yaygıdır.

Günümüzde yaşam standartlarının değişmesi üzerine kilim dokumanın geçmiş yıllara göre azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla bir dönemin gelenek, görenek ve kültürünü yansıtan ürünler kaybolmaya yüz tutmuştur. Sonuç olarak, kayıt altına alma ve belgeleme çalışmaları Türk Kültür Tarihi açısından gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Bu yüzden hazırlanan tez de, Yüncü Yörüklerine ait olan kilimleri farklı bir bakış açısı ile birleştirerek literatüre kazandırmak hedeflenmiştir.

Eğitimim boyunca ilminden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile örnek edindiğim, her zaman değerli zamanını esirgemeyen, her fırsatta yardımcı olan, değerli ve kıymetli hocam Prof. K. Didem Atış'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tezin hazırlanmasında yardım ve desteğini esirgemeyen Remzi Özkan'a ve bu süreçte beni yalnız bırakmayan çok kıymetli eşime teşekkür ederim.

Gizem ÇOLPAN

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	i
FOTOĞRAF LİSTESİ	ii
GÖRSEL LİSTESİ	vi
ÇİZİM LİSTESİ	vii
ÖZET	x
SUMMARY	xi
 GİRİŞ	 1
 BÖLÜM 1: TEMEL TASARIM KAVRAMLARI	 5
1.1.Tasarlamak.....	5
1.2.Tasarımlamak.....	5
1.3. Tasarı.....	5
1.4. Tasar.....	5
 BÖLÜM 2: TASARIM ÖGELERİ	 6
2.1. Nokta.....	6
2.2.Çizgi.....	7
2.3.Yön.....	7
2.4.Biçim.....	7
2.5.Ölçü.....	8
2.6.Aralık.....	8
2.7. Doku.....	8
2.8. Renk.....	8
2.9. Ton.....	10
2.10. Işık-Gölge.....	11
 BÖLÜM 3: TASARIM İLKELERİ	 12
3.1. Tekrar.....	12
3.2. Uyum.....	12
3.3. Zıtlık.....	13
3.4.Denge.....	14

3.5. Birlik-Bütünlük-Armoni.....	15
3.6. Baskınlık- Egemenlik.....	16
BÖLÜM 4: GÖRSEL ALGI.....	17
4.1. Işık.....	18
4.2. Bakmak.....	20
4.3. Görme.....	21
4.4. Algılama.....	23
4.5. Yanılsama.....	25
4.6. Görme ve Algılama İlişkisi.....	26
4.7. Gestalt Algı Kuramı.....	27
BÖLÜM 5: GÖRSEL ALGILAMADA BELİRLİLİĞİ SAĞLAYAN İLKELER.....	30
5.1. Yakınlık İlkesi.....	30
5.2. Benzerlik İlkesi.....	31
5.3. Tamamlama İlkesi.....	31
5.4. Devamlılık İlkesi.....	32
5.5. Basitlik İlkesi.....	32
BÖLÜM 6: ŞEKİL ZEMİN İLİŞKİSİ.....	33
6.2. Zemin.....	34
6.1. Şekil.....	34
BÖLÜM 7: ANADOLU YÜNCÜ KİLİMLERİNDE GÖRSEL ALGI YANILSAMALARI (BALIKESİR BÖLGESİ).....	35
SONUÇ.....	139
KAYNAKÇA.....	145
ÖZGEÇMİŞ.....	151

KISALTMALAR

TDK : Türk Dil Kurumu

T.İ.E.M. : Türk ve İslam Eserleri Müzesi

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1	: Erken Dönem Yüncü Kilimi.....	36
Fotoğraf 2	: Erken Dönem Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	38
Fotoğraf 3	: Erken Dönem Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	39
Fotoğraf 3a	: Erken Dönem Yüncü Kilimi Zemin Koçboynuzu Motif Detay.....	39
Fotoğraf 3b	: Erken Dönem Yüncü Kilimi Zemin Elibelinde Motif Detay.....	40
Fotoğraf 4	: Yüncü Kilimi.....	41
Fotoğraf 4a	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	43
Fotoğraf 4b	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	43
Fotoğraf 4c	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	44
Fotoğraf 4d	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	44
Fotoğraf 5	: Yüncü Kilimi.....	45
Fotoğraf 5a	: Yüncü Kilimi.....	48
Fotoğraf 5b	: Yüncü Kilimi.....	49
Fotoğraf 6	: Yüncü Kilimi.....	50
Fotoğraf 6a	: Yüncü Kilimi Sol Bordür Detay.....	52
Fotoğraf 6b	: Yüncü Kilimi Sağ Bordür Detay.....	52
Fotoğraf 6c	: Zemin Motif Detay.....	53
Fotoğraf 6d	: Zemin Motif Detay.....	53
Fotoğraf 6e	: Zemin Motif Detay.....	53
Fotoğraf 7	: Yüncü Kilimi.....	54
Fotoğraf 7a	: Yüncü Kilimi Üst Bordür Detay.....	56
Fotoğraf 7b	: Yüncü Kilimi Sol Bordür Detay.....	56
Fotoğraf 7c	: Yüncü Kilimi Bordür Motif Detay.....	56
Fotoğraf 7d	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	57
Fotoğraf 7e	: Yüncü Kilimi Zemin Motif Detay.....	57
Fotoğraf 8	: Yüncü Kilimi.....	58
Fotoğraf 8a	: Yüncü Kilimi Zemin Motif Detay.....	60
Fotoğraf 9	: Yüncü Kilimi.....	61
Fotoğraf 9a	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	62
Fotoğraf 9b	: Yüncü Kilimi Detay.....	62

Fotoğraf 10	: Yüncü Kilimi.....	63
Fotoğraf 10a	: Yüncü Kilimi Detay.....	65
Fotoğraf 10b	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	65
Fotoğraf 10c	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	65
Fotoğraf 11	: Yüncü Yörüklerine Ait Olduğu Tahmin Edilen Kilim Örneği.....	66
Fotoğraf 11a	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	68
Fotoğraf 11b	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	68
Fotoğraf 12	: Yüncü Kilimi.....	69
Fotoğraf 12a	: Yüncü Kilimi Detay.....	71
Fotoğraf 12b	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	71
Fotoğraf 13	: Yüncü Kilimi.....	72
Fotoğraf 13a	: Yüncü Kilimi Koçboynuzu Motif Detay.....	74
Fotoğraf 13b	: Yüncü Kilimi Kancalı Motif Detay.....	74
Fotoğraf 14	: Kancalı Motifi Detay.....	74
Fotoğraf 15	: Yüncü Kilimi.....	75
Fotoğraf 16	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	77
Fotoğraf 17	: Yüncü Kilimi Koçboynuzu Motif Detay.....	77
Fotoğraf 18	: Yüncü Kilimi.....	78
Fotoğraf 19	: Yüncü Kilimi.....	78
Fotoğraf 20	: Yüncü Kilimi.....	79
Fotoğraf 21	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	80
Fotoğraf 22	: Yüncü Kilimi.....	83
Fotoğraf 23	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	85
Fotoğraf 24	: Yüncü Kilimi.....	87
Fotoğraf 25	: Yüncü Kiliminin Tersisi.....	87
Fotoğraf 26	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	90
Fotoğraf 27	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	90
Fotoğraf 28	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	91
Fotoğraf 29	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	91
Fotoğraf 30	: Yüncü Kilimi Koçboynuzu Motifi Detay.....	92
Fotoğraf 31	: Yüncü Kilimi Koçboynuzu Motifi Detay.....	92
Fotoğraf 32	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	93

Fotoğraf 33	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	93
Fotoğraf 34	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	93
Fotoğraf 35	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	93
Fotoğraf 36	: Yüncü Kilimi.....	95
Fotoğraf 37	: Yüncü Kilimi.....	96
Fotoğraf 38	: Yüncü Kilimi.....	98
Fotoğraf 39	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	100
Fotoğraf 40	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	101
Fotoğraf 41	: Yüncü Kilimi.....	103
Fotoğraf 42	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	105
Fotoğraf 43	: Yüncü Kilimi Zemin Motifi Detay.....	106
Fotoğraf 44	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	107
Fotoğraf 45	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	107
Fotoğraf 46	: Yüncü Kilimi.....	109
Fotoğraf 47	: Yüncü Kilimi Tersi.....	110
Fotoğraf 48	: Yüncü Kilimi.....	112
Fotoğraf 49	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	114
Fotoğraf 50	: Yüncü Kilimi Bordür Detay.....	114
Fotoğraf 51	: Yüncü Kilimi Zemin Detay.....	115
Fotoğraf 52	: Balıkesir/Yaren Köyü.....	116
Fotoğraf 53	: Yüncü Gelin Kilimi.....	117
Fotoğraf 54	: Yüncü Gelin Kilimi Detay.....	118
Fotoğraf 55	: Yüncü Kilimi.....	119
Fotoğraf 56	: Yüncü Kilimi Detay.....	121
Fotoğraf 57	: Yüncü Kilimi Detay.....	121
Fotoğraf 58	: Yüncü Kilimi.....	122
Fotoğraf 59	: Yüncü Kilimi Detay.....	123
Fotoğraf 60	: Yüncü Kilimi.....	125
Fotoğraf 61	: Yüncü Kilimi.....	127
Fotoğraf 62	: Yüncü Kilimi.....	129
Fotoğraf 63	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	131
Fotoğraf 64	: Yüncü Kilimi Motif Detay.....	131
Fotoğraf 65	: Yüncü Kilimi Pıtrak Motifi Detay.....	131

Fotoğraf 66	: Yüncü Yörüklerine ait kıl çul dokuma.....	133
Fotoğraf 67	: Yüncü Kıl Çul Dokuması Detay.....	134
Fotoğraf 68	: Yüncü Kıl Çul Dokuması Detay.....	134
Fotoğraf 69	: Yüncü Çul Dokuması.....	136
Fotoğraf 70	: Yüncü Döşek Kilimi.....	138
Fotoğraf 71	: Balıkesir/Yaren köyünde bulunan kirkit.....	142

GÖRSEL LİSTESİ

Görsel 1	: Renk Dağılımı.....	9
Görsel 2	: Sanatçı gözünden doğadaki renk.....	10
Görsel 3	: Karakalem elma çalışması.....	11
Görsel 4	: Uyum.....	13
Görsel 5	: Zıtlık.....	13
Görsel 6	: Denge.....	14
Görsel 7	: Birlik.....	15
Görsel 8	: Bahai Gardens Haifa, İsrail.....	16
Görsel 9	: Isaac Newton, karanlık odada ışık deneyi.....	19
Görsel 10	: Bakmak.....	20
Görsel 11	: Charlotte Knibbs'in Neye Baktığın değil neyi gördüğün önemlidir Eseri.....	22
Görsel 12	: İhtiyar- Genç kadın.....	24
Görsel 13	: M.C. Esher'in eseri.....	26
Görsel 14	: Gestalt algı kuramı temel ilkeleri.....	27
Görsel 15	: Gestalt algı kuramı örneği.....	29
Görsel 16	: Yakınlık ilkesi örneği.....	30
Görsel 17	: Benzerlik ilkesi örneği.....	31
Görsel 18	: Tamamlama ilkesi örneği.....	31
Görsel 19	: Devamlılık ilkesi örneği.....	32
Görsel 20	: Basitlik ilkesi örneği.....	32
Görsel 21	: Rubin vazosu.....	33
Görsel 22	: Ördek- tavşan örneği.....	34
Görsel 23	: Rubin vazosu.....	140

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1	: Koçboynuzu motifi.....	37
Çizim 2	: Kancalı motifi.....	37
Çizim 3	: Muska motifi.....	37
Çizim 4	: Koçboynuzu motifi.....	37
Çizim 5	: Elibelinde motifi.....	40
Çizim 6	: Muska motifi.....	41
Çizim 7	: Koçboynuzu motifi.....	41
Çizim 8	: Kancalı motifi.....	41
Çizim 9	: Motifler arası boşlukların oluşturduğu biçim.....	44
Çizim 10	: Canavar ayağı motifi.....	46
Çizim 11	: Muska motifi.....	46
Çizim 12	: Koçboynuzu motifi.....	46
Çizim 13	: Küpe motifi.....	47
Çizim 14	: Kancalı motifi.....	47
Çizim 15	: Kilim bordür motif detay.....	48
Çizim 16	: Kilim bordür motif detay	48
Çizim 17	: Yüncü Kilimi zemin motif detay.....	49
Çizim 18	: Suyolu motifi.....	51
Çizim 19	: Koçboynuzu motifi.....	51
Çizim 20	: Göz motifi.....	51
Çizim 21	: Küpe motifi.....	51
Çizim 22	: Kuş motifi.....	55
Çizim 23	: Suyolu motifi.....	55
Çizim 24	: Kancalı motifi.....	55
Çizim 25	: Kancalı motifi.....	59
Çizim 26	: Muska motifi.....	59
Çizim 27	: Elibelinde motifi.....	59
Çizim 28	: Muska motifi.....	62
Çizim 29	: Muska motifi detay.....	62
Çizim 30	: Beyaz alanların oluşturduğu biçim.....	62
Çizim 31	: Kurtağzı motifi.....	64

Çizim 32 : Pıtrak motifi.....	64
Çizim 33 : Canavar ayağı motifi.....	64
Çizim 34 : Canavar ayağı motifi.....	65
Çizim 35 : Suyolu motifi.....	67
Çizim 36 :Tarak motifi.....	67
Çizim 37 : Kancalı motifi.....	67
Çizim 38 :Koçboynuzu motifi.....	70
Çizim 39 : Küpe motifi.....	70
Çizim 40 : Kancalı motifi.....	70
Çizim 41 : Koçboynuzu motifi.....	71
Çizim 42 : Kancalı motifi detay.....	71
Çizim 43 : Kancalı motifi.....	73
Çizim 44 : Koçboynuzu motifi.....	73
Çizim 45 : Koçboynuzu motifi.....	73
Çizim 46 : Kancalı motifi.....	76
Çizim 47 : Koçboynuzu motifi.....	76
Çizim 48 : Tarak motifi.....	80
Çizim 49 : Tarak motiflerinin bir araya gelmesi ile zeminde oluşan biçim.....	80
Çizim 50 : Kanca motifi.....	84
Çizim 51 : Çengel motifi.....	84
Çizim 52 : Tarak motifi.....	84
Çizim 53 : Kanca motiflerinin oluşturduğu şekil.....	85
Çizim 54 : Koçboynuzu motifi.....	85
Çizim 55 : Muska motifi.....	88
Çizim 56 : Muska motifi	88
Çizim 57 : Muska motifi.....	88
Çizim 58 : Koçboynuzu motifi.....	89
Çizim 59 : Göz motifi.....	89
Çizim 60 : Koçboynuzu motifi.....	89
Çizim 61 : Yüncü kiliminde kullanılan koçboynuzu motifi.....	92
Çizim 62 : Yüncü kiliminde kullanılan koçboynuzu motifinin etkisi.....	92
Çizim 63 : Suyolu motifi.....	99
Çizim 64 : Pıtrak motifi.....	99

Çizim 65 : Muska motifi.....	99
Çizim 66 : Kancalı motifi.....	100
Çizim 67 : Yüncü kilimi bordür motif detay	101
Çizim 68 : Yüncü kilimi zemin motif detay.....	104
Çizim 69 : Koçboynuzu motifi	104
Çizim 70 : Muska motifi	104
Çizim 71 : Kancalı motifi	104
Çizim 72 : Yüncü kilimi bordür çizimi	105
Çizim 73 : Bordürde ortaya çıkan desen	107
Çizim 74 : Koçboynuzu motifi	113
Çizim 75 : Muska motifi	113
Çizim 76 : Kancalı motifi	113
Çizim 77 : Göz motifi	118
Çizim 78 : Göz motifi	120
Çizim 79 : Bukağı motifi	120
Çizim 80 : Çengel motifi	120
Çizim 81 : Suyolu motifi	123
Çizim 82 : Göz motifi	130
Çizim 83 : Pıtrak motifi	130

Tezin Başlığı: Anadolu Yüncü Kilimlerinde Görsel Algı Yanılsamaları (Balıkesir Bölgesi)	
Tezin Yazarı: Gizem ÇOLPAN	Danışman: Prof. Kadriye Didem ATİŞ
Kabul Tarihi: 05.12.2018	Sayfa Sayısı: 169 (ön kısım) + (tez)
Anasanatdalı: Geleneksel Türk Sanatları	
Çalışmanın ana amacı, Gestalt Algı Kuramı şekil-zemin ilişkisinin havsız kirkitli dokumalar üzerindeki ilişkisini incelemektir. Araştırma süresince elde edilen verilerin ve ulaşılan sonuçların halı kilim tasarımı eğitim öğretim süreçlerinde kullanılabilmesini sağlamak ve bu konu ile ilgili daha sonra yapılacak çalışmalarda öncül olmak amaçlanmaktadır. Cavit Binbaşoğlu (1992, s.34)' na göre algı, nesne ve olaylara karşı organizmanın yaptığı anlamlı, sistemli ve toptan bir tepkidir. Bu sebeple algı kısmen öğrenmeye dayalı bir kişilik tepkisidir. Doğal olarak kişinin algısına göre görme değişebilmektedir. Önder Yağmur (2014, s.149-151)'a göre, Görsel algılama ve anlamlandırmada en önemli psikolojik kuramlardan biri olan Gestalt Algı Psikolojisi, 1910'da Max Wertheimer, Kurt Koffka ve Wolfgang Köhler tarafından oluşturulmuştur. Gestalt teorisi şekil-zemin ilişkisi, yakınlık, benzerlik, tamamlama, devamlılık ve basitlik olmak üzere altı bölüme ayrılmaktadır. Bu bölümler, algı psikolojisinin tasarımdaki önemini vurgulamak amacı ile, çalışmada ayrıntılı olarak incelenmiştir. Tez çalışmasında sanat eğitiminde önem taşıyan görsel algının, tasarım üzerindeki etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede Balıkesir bölgesindeki Yüncü Kilimlerindeki havsız kirkitli dokumalarda motif, tasarım, renk ve şekil zemin ilişkisini değerlendirmek amaçlanmıştır. Dokumaların incelenmesinin yanında temel tasarım, tasarım ilkeleri, Görsel algılamada belirliliği sağlayan ilkeler, algı psikolojisi gibi kavramlar araştırılmıştır. Ulaşılmak istenen hedefler; Bakmak ve görmek arasındaki farkı okuyucuya aktarmak, görme ve algılama ilişkisini kavramak, dokumalar üzerindeki algı yanılsamalarını fark ettirmek ve Gestalt Algı Kuramının kirkitli dokumalardaki önemini vurgulamaktır. Araştırmada varılan sonuçta, toplam yirmi dokuz adet kilime ulaşılmıştır. Balıkesir'in yüncü köyleri gezilmiştir. Köylerde dokuma geleneği bitmiştir. Atalardan kalan kilimler üzerinde, görsel algı yanılsamasına zemin hazırlayan öğelerin olduğu belirlenmiştir. Bu öğelere ayrıntılı biçimde çalışmada yer verilmiştir.	
Anahtar Kelimeler: Algı, Görsel Algı, Algı Yanılsamaları, Yüncü Kilimleri	

Title of the Thesis: VISUAL PERCEPTION ILLUSIONS at the ANATOLIAN YÜNCÜ RUGS (BALIKESİR REGION)	
Author: Gizem ÇOLPAN	Supervisor: Prof. Kadriye Didem ATİŞ
Date: 05.12.2018	Nu. of pages: 169 (pre text) + (main body)
Department: Traditional Turkish Arts	
The main aim of this study is to investigate the relationship of Gestalt Perception Theory shape-ground relationship on nonwoven fabric. The aim of this study is to ensure that the data obtained during the research and the results achieved can be used in the carpet-rug design education-teaching processes and to be the forerunner in the later studies. According to Cavit Binbasoglu (1992, p.34), perception is the meaningful, systematic and wholesale reaction of the organism against objects and events. For this reason, perception is partly a learning-based personality response. Naturally, vision can be changed according to one's perception. According to Önder Yağmur (2014, p.149-151), Gestalt Perception Psychology, one of the most important psychological theories in visual perception and meaning, was formed in 1910 by Max Wertheimer, Kurt Koffka and Wolfgang Köhler. Gestalt theory is divided into six parts: shape-ground relationship, proximity, similarity, completion, continuity and simplicity. These sections are examined in detail in this study to emphasize the importance of perception psychology in design. In this thesis, the effects of visual perception, which is important in art education, on design are tried to be revealed. In this context, it is aimed to evaluate the relationship between motif, design, color and shape floor in the lint-free fabrics in the "Yüncü" rugs in the Balıkesir region. In addition to the examination of textiles, basic design, principles of design, principles that provide specificity in visual perception, concepts of perception psychology have been investigated. The objectives to be achieved are; To understand the difference between seeing and seeing, to comprehend the relationship between vision and perception, to realize the illusions of perception on textiles and to emphasize the importance of Gestalt Perception Theory in textiles with Kirkit. A total of twenty-nine kilims were reached in the study. Balıkesir's Yüncü villages were visited. The tradition of weaving in villages is over. It has been determined that there are elements on the rugs of the ancestors that prepare the ground for the illusion of visual perception. These elements are detailed in the study.	
Keywords: Perception, Visual perception, Illusions of Perception, Rug of Yüncü	

GİRİŞ

Sanat eğitiminde algı kavramı, önemli yer tutmaktadır. Algı, insanın elde ettiği, bulguları kavrayarak anlamlandırabilmesidir. Algılama ise, ayırt edicilik veya keşiftir denilebilir. Görsel, işitsel, duyuşsal gibi algılama biçimleri vardır. Fakat en kuvvetli algılama biçimi görsel algıdır. Bu anlamda sanat eğitiminde görsel algı önem taşımaktadır. Algılama olayından önce gerçekleşmesi gereken durum, bakma ve görme işlemidir. Bu iki aşamadan sonra algılama devreye girmektedir. Çünkü fark edebilmek için bakmak tek başına yeterli değildir, görme işlemine de ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü görme olayı, beyin ile ilgilidir. 20. Yüzyılın ortalarında Almanya’da ortaya çıkan Gestalt psikologları (Wertheimer, Koffka ve Köhler) bu konu da yoğun çalışmalar yapmıştır. Çalışmaların temel sorusu ilk bakışta neyi algıladığımızdır. Gestalt kuramı bu düzenleme işlemine dayanmaktadır. Görsel algı, görme duyumuzla edindiğimiz verilerin beyin tarafından algılanmasıdır. Bu algılama sürecinde beyin yanılmaya müsaittir. Yanılma, göz tarafından alınan görüntülerle, beyinde toplanan bilgilerin uyuşmazlığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Algılanan görselin rengi, biçimi, boyutu ve parlaklık değeri, göz ile beynin algı uyumunu etkilemektedir. Bu etki sanatçıların da dikkatini çekmiş, yanılma ile ilgili kavramlar görsel sanatlar alanında ön planda olmuştur. Birbirinden farklı renk kullanışları, biçim arayışları ile sanat akımları ortaya çıkmıştır. Sanatçılar eserlerinde yanılma kullanılarak ve farklı boyut arayışına girerek, izleyicilerin algılarını şaşırtmaya önem vermişlerdir. Resim sanatında ve diğer sanatlarda görsel algı ve yanılma kullanıldığı gibi, halı, kilim dokumalarında da kullanılmıştır. Halı ve kilimler hem işlevselliğin hem de estetiğin bir araya geldiği sanat yapıtlarıdır. Halı ve kilimlerde görsel algı durumunu gerçekleştirebilmek için, tasarım kavramlarına sahip olmak gerekmektedir. Buna bağlı olarak dokuma işleminden önce tasarım süreci gerçekleşmektedir. Halı dokumalarında genellikle geometrik, bitkisel, mimari ve hayvansal motifler yer alırken, kilim dokumalarında geometrik biçimlerde hayvanların, eşyaların (tarak, ibrik), insan organlarının ve stilize edilmiş bitkisel motiflerin yer aldığı görülmektedir. Her iki dokumada somut varlıkların yanında, soyut kavramların da sembolize edildiği söylenebilir. Halı kilim arasındaki motif farkı, dokuma tekniklerinin farklı olması ile ilişkilendirilmektedir. Hayatımızın her alanında yer alan renk unsuru, halı ve kilim dokumalarında önemli yer tutmaktadır. Görsel algı olarak isimlendirilen kavramın, dokumalar üzerinde gerçekleşmesi için, tasarım

aşamasından sonra, tasarım öğeleri ile birlikte rengin, disiplinli bir şekilde kullanılmış olması gerekmektedir.

Halı ve kilimlerin geçmişte Anadolu'nun hemen her yerinde dokunduğu bilinmektedir. Her bölgenin kendine has rengi, desen özelliği ve malzemesi bulunmaktadır. Araştırmada incelenen Anadolu Yüncü Yörüklerinin dokumaları için de bu görüşler geçerlidir. Kendine özgü renk ve motif özellikleri ile diğer kilimlerden ayırt edilmektedir. Kompozisyon bütünlüğü, tasarım özelliği ve renkleri ile görsel algı oluşturacak forma sahiptir.

Tezde öncelikle temel tasarım kavramları, tasarım öğeleri ve tasarım ilkeleri ayrı başlıklar halinde incelendi. Görme ve algılama ilişkisini anlatabilmek için, görsel algı ve Gestalt algı kuramı konuları anlatıldı. Şekil- zemin ilişkisinin havsız kirkitli dokumalar üzerindeki etkisinin öneminden dolayı, şekil-zemin kavramları araştırmada yer aldı. Ortaya çıkan çalışma Balıkesir Yüncü Kilimleri ile sınırlandırıldı. Görsel açıdan algı yanılsaması etkisi uyandıran, Yüncü Kilimleri şekil-zemin açısından incelendi. Araştırma görsel veriler ile desteklendi.

I. Araştırmanın Konusu:

Anadolu Yüncü Kilimlerinde Görsel Algı Yanılsamaları (Orta Anadolu Bölgesi) olarak belirtilen konu, Orta Anadolu Bölgesi ile sınırlandırılmaktadır. Bu araştırma sadece Orta Anadolu Bölgesindeki havsız kirkitli dokumaları kapsamaktadır. Gestalt Algı Kuramı şekil-zemin ilişkisi ele alınarak kirkitli dokumalar üzerindeki etkisi incelendi. Görsel algı konusunun daha iyi anlaşılması için, tasarım, tasarım öğeleri ve tasarım ilkeleri de konuya eklendi.

II. Araştırmanın Önemi

Araştırmada görsel algı yanılsamaları Gestalt Kuramı ele alınarak Orta Anadolu Havsız Kirkitli Dokumaları (Yüncü Kilimleri) araştırıldı. Araştırma sorusu, Orta Anadolu dokumalarındaki görsel algı ilkelerinin neler olduğudur. Aynı zamanda havsız kirkitli dokumalarda ilk bakışta motif mi yoksa zemin mi algılanmaktadır? Sorusuna cevap aranmaktadır. Algı, algı yanılsamaları, görsel algı, endüstri psikolojisinde algı, görsel tasarım bağlamında dokumalar gibi konularda pek çok

araştırmaya ulaşılmış, fakat görsel yanılsamaların Yüncü kilimleri üzerindeki etkisi ile ilgili yazılı kaynağa ulaşılamamıştır. Bu sebeple araştırmanın özgün olması ile alana katkıda bulunacağı öngörülmektedir.

III. Amaç

Tezin amacı, elde edilen verilerin halı, kilim tasarımı eğitim-öğretim süreçlerinde kullanılabilmesini sağlamak, görme ve algı duyularını geliştirerek etkili tasarımlar ortaya koymak, Gestalt Algı Kuramı şekil-zemin ilişkisi bağlamında havsız kirkitli dokumalar üzerindeki etkisini saptamaktır. Bakmak ve görmek arasındaki farkı okuyucuya aktarmak, görme ve algılama ilişkisini kavramak, havsız kirkitli dokumalar üzerindeki algı yanılsamalarını fark ettirmek ve Gestalt Algı Kuramının havsız kirkitli dokumalardaki önemini vurgulamak da amaçlar arasındadır

V. Yöntem

Görsel algnın izleyiciye aktarılması ile bireylerin bakış açısını farklılaştırmak, tasarım ilkelerinden uygun biçimde yararlanarak, algı yanılsamaları kapsamında yeni tasarımlar ortaya çıkartabilmek gibi, yeni bir düşünce biçimi ele alınarak konu vurgulanmaya çalışılmıştır. Araştırma hem literatüre dayalı hem de alan araştırmasına dayalı olarak ortaya konulmaktadır. Araştırma da kaynak olarak yerli ve yabancı literatüre ulaşılmış, alınmış ve taranmıştır. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi kütüphanesinin tüm sanat, tasarım ve Yüncü Yörükleri ile ilgili kitapları incelenmiş, konu ile ilgili kaynakların bölümlerinin fotokopileri alınmıştır. Aynı yöntem Sakarya Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Bergama Kütüphanesi ve Balıkesir Belediyesi Kent Arşivinde de uygulanmıştır.

Yapılan tezlerin tümünü içeren YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde konu araştırılmış, gerekli bölümlerden alıntılar yapılmıştır. Sanat dergileri olarak bilinen Arış, Halı, Sanat Dünyamız, Kültür ve Sanat, Türkiye'miz Kültür ve Sanat dergilerinin gerekli olan sayıları elde edilmiştir.

Bu taramalar sırasında konuyla dolaylı yoldan ilgili, Doç. Dr. Ayşe Gamze Öngen'in Görsel Tasarım Öğeleri Bağlamında Selçuklu Halıları (T.İ.E.M.'ndeki Örnekler Üzerine Bir Araştırma), Belkıs Balpınar Acar'ın Balıkesir Yüncü Yörükleri, Öğr. Gör. Alim Gadanaz'ın Balıkesir Yüncü Yörükleri Havsız Kirkitli Dokumaları ve emekli okutman

Aydın Ayhan'ın Balıkesir Yörükleri adlı kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu geniş literatür araştırmasına karşın konunun ele alınış biçimi ile Yüncü Yörüklerine ait olan dokumaların tasarımı hakkında bilgi yok denilecek kadar azdır. Balıkesir'deki Yüncü Köyleri olduğu bilinen Savaştepe bölgesindeki Kocaören, Dereköy, Dallımandıra, Beyköy, Kepsut bölgesi Karacaören, İvrindi bölgesi Yaren ve Kiraz köylerinde alan araştırması yapılmıştır. Araştırmanın dışında yöresel kıyafetlere, heybe ve çuval dokumalarına da ulaşılmıştır.

Yüncü Yörüklerine ait daha fazla veri toplamak amacı ile Bergama Müzesine gidilmiştir. İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinden Yüncü Kilimleri ile ilgili görseller elde edilmiştir. İstanbul Vakıflar Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesinden de gerekli kilimlerin fotoğraflarına ulaşmak istenmiş, fakat kilimlerin restorasyon aşamasında olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu nedenle görsellerine farklı kaynaklardan ulaşılmıştır.

Alan araştırmasında Balıkesir ve Bergama'daki antikacılar araştırılmıştır. Balıkesir Antikacılar Derneği Başkanı Nihat Yeşil ile ve Konya'da Türkiye geneli halı ticareti yapan Fadime Hanım ile konu ile ilgili görüşülmüştür. Balıkesir merkezde bulunan, Aslan halı ve Bergama merkezde bulunan, Damping Halı, Dobag Halı, Pergamon Gallery'e gidilmiş ilgili kilimlere ve çuval örneklerine ulaşılmıştır. Araştırmada Balıkesir merkez'de kaynak kişilere ulaşılmıştır, bu kişiler; Yörükler Derneği Başkanı, Sinan Ergüven, Kadir Baykuş, kendisi Yüncü Yörüğü olan Remzi Özkan, emekli fizik öğretmeni Naim Özay, Ramazan Balkan (Yazar) ve emekli okutman Aydın Ayhan ile tanışılmış konu ile ilgili bilgi alınmıştır. Alan araştırmasından sonra kilimler ile ilgili görsellere Flatweavs of Turkey, Gülgönen Koleksiyonu, Balıkesir Valiliği Yayınları Kilimlerimiz kaynaklarından ve www.azerbaijanrugs.com adresinden ulaşılmıştır. Araştırmanın tamamı, yedi bölümdür ve alt başlıklardan oluşmaktadır. İlk altı bölümü tasarım ve görsel algı kavramları ile ilgili olduğu için literatüre dayanmaktadır. Bu bölümlerde tasarımın biçimlendirmeye dönüşmesini sağlayan ilke ve öğeler anlatılmış ve görsel algı ilkeleri detaylı olarak ele alınmıştır. Yedinci bölüm ise hem hem literatüre hem de alan araştırmasına dayanmaktadır. Anadolu'daki kirkitli dokumalarda çok örnek olduğu için, konu, yüncü kilimleri olarak sınırlandırılmış, diğer örnekler ele alınmamıştır. Alan araştırmasında elde edilen veriler, şekil zemin ilişkisi bağlamında literatürden de destek alarak incelenmiş, örneklerle araştırma desteklenmiştir.

BÖLÜM 1: TEMEL TASARIM KAVRAMLARI

Türkçedeki “Tasarım” kelimesinin, İngilizcedeki karşılığı design olduğu ve design kelimesinin de Latince’den İngilizceye geçtiği bilinmektedir. Arapçada tasarımın eş anlamlısı ise, tasavvur sözcüğüdür (Bayazıt,2011:15). Tasarım, Türk Dil Kurumuna göre; sanat eserinin, yapının veya teknik ürünün ilk taslağı ve zihinde canlandırılan biçim olarak tanımlanmaktadır. Proje, çizim, maket ve buna benzer ürünlerin tümüdür. Tasarım sırasında görselliğin oluşması için, tasarım öğelerinden faydalanılmaktadır. Bu öğeler temel sanatta önemli olan nokta, çizgi, yön, biçim, ölçü, doku, aralık, renk, ton, ışık ve gölgedir (Yetmen,2016:738). Öğelerin dengeli bir şekilde kullanılması ile zihinde biçimlenmiş olan tasarım ortaya çıkartılır. Tasarım kişiden kişiye farklılık gösterdiği için özgündür. Tasarımın duyguda, düşte, düşüncede ve anlatımda özgün olması önemlidir (Çakmaktepe,2012:2).Bütün sanatların temelinde tasarım olgusu bulunmaktadır. Mimarlık, sahne sanatları, grafik sanatları, el sanatları ve daha birçok alanda tasarımdan söz edilmektedir (Alpaslan,2003:20).Halı kilim alanında tasarım kavramını sorgulayacak olursak (Alantar,2006:12)’a göre, bir halının algılanan biçimi, motif, kompozisyon ve renklerinin anlamlandırılıp yorumlanması, bu nesnenin tasarlanması sürecinde hangi etkenlerin rol aldığını saptamak demektir. Dokuma öncesine özgü bir tasarım süreci vardır. Bu süreci farklı etkenler belirler, kültür, tarih, estetik ve ekonomi bunlardan bazılarıdır.

1.1 Tasarlamak

Bir düşüncüyü gerçekleştirmek için, zihinde planlamak hazırlık yapmak anlamına gelir (Tepecik,2002:27).

1.2 Tasarım yapmak

Bir şeyin şeklini zihinde canlandırmak ve tasavvur etmek anlamına gelir (Becer,2011:32).

1.3 Tasarı

Kalemle veya başka bir nesne ile ilk şekil verme işlemine denir. Daha sonra çizilen bu şekil, zihinde hayal edilen şekille kıyaslanır. Mükemmelleştirilerek tasar halini alır (Güngör,2005:5).

1.4 Tasar

Türkçe sözlükte bu kelimenin karşılığı şöyledir: “Bir oluşum, süreç ya da gidişi yöneltmek ve denetim altına almak üzere yapılan düzenleyici tasarımlar bütünü ”.

BÖLÜM 2: TASARIM ÖĞELERİ

Zihinde canlandırılan bir ürünün yapılabilmesi için, nokta, çizgi, yön, ölçü, biçim, değer, doku, renk, boyut ve yüzey öğeleri ile ifade edilerek kağıt üzerinde oluşturulması gerekir (Parlak,2006:74). Bu öğeler doğada olmayıp, bireyler tarafından görsel anlatımı amaçlayarak estetik bir unsur olarak üretilmiştir (Erim,2000:9). Sanatsal ürünlerin tasarım aşamasındaki şekillenmeleri temel tasarım eleman ve öğelerini oluşturur. Uyum esas alınarak sanatsal bir şekilde ifade edilir (Atmaca,2014:63).Tasarımcılar çalışmalarındaki yapıyı, psikolojik ve kültürel birikimleri ile harmanlayıp etki uyandırmaya çalışır. Tasarım içerisindeki biçimlendirme tasarım öğeleriyle kendisini gösterir. Öğelerin bir araya gelmesi sonucu oluşan ön arka ilişkisi tasarımın anlam kazanmasına yardım eder (Tepecik,2002:32). Yazar için gramer kuralları önemli olduğu gibi, tasarımcı için de tasarım ilkelerini dikkatli ve dengeli kullanmak çok önemlidir.

2.1. Nokta

Nokta (.) günlük hayatta yazı dilinde kullanılan evrensel bir elemandır. Kavramsal olarak noktanın uzunluğu (en-boy) bulunmamaktadır. Bu nedenle nokta sonsuzdur. Biçimi oluşturan, yönü bulunmayan bir leke olan ilk öğedir. Nokta farklı boyutlarda kullanıldığı gibi küçük biçimlerde de kullanılmaktadır. Buna rağmen, tasarım etkisi oldukça fazladır(Çetinkaya,2011:12).

Ching, noktayı bir alanın merkezini belirlemeye yardımcı olan bir eleman olarak tanımlamaktadır. (Özcan,2012:14). Nokta çeşitlenebilen boyutu büyüyüp küçülebilen çalışmalarda önemli yer tutan bir öğedir. Noktalar büyüyüp sıkılaştıkça açık olan tonu koyulaşmaya başlar. Kâğıt üzerinde tek bir nokta durgunluk etkisi uyandırırken, artan ve dağılan noktalar hareket etkisi oluşturur (Atmaca,2014:17).

Noktaların yan yana sıralanmasıyla çizgi oluşturulabilir. Yüzeyler aynı aralıkta aynı büyüklükte noktalarla doldurulunca gri değerler elde edilir. Noktaların boyutlarını değiştirerek ışık gölge etkisi oluşumu ile dalgalanmalar meydana getirilebilir (Alpaslan, 2003:31).

2.2. Çizgi

Noktaların birleşimi ile oluşan çizgi, tüm tasarım alanları için vazgeçilmez bir unsurdur. Çizgi; yüzeydeki noktaların kesişmesi olarak tanımlanabilir. Çizgi düz ya da

kıvrımlı, kalın ya da ince, sürekli ya da kesik biçimleri ile gözde etki bırakır ve tasarımı etkiler. Örneğin; yatay çizgi durgunluk, dikey çizgi saygınlık, diyagonal çizgi canlılık, kıvrımlı çizgi ise, zarafeti simgeleyen etki uyandırabilir (Ketenci,2006:281). Grafik tasarımcısı Ceyhun (Akgün,2011) ‘‘Grafikte Temel Tasarım Elemanları ‘’ adlı makalesinde düz çizgilere bakıldığında göz, dalgalanma, kırılma ve iniş çıkışlarla karşılaşmadığı için, düz çizgilerin, bir durgunluk etkisi oluşturduğunu ve eğer düz çizgiler arasındaki mesafeler değişir veya eğik çizgilerde kompozisyona katılırsa, o zaman tasarım da bir hareket oluşturulabileceğini belirtir. Ünlü Fransız ressam Ingres ise ‘‘ Çizmeyi öğrenmek otuz seneden fazla zamanımı aldı, boyamak ise sadece üç günümü’’ , diyerek çizginin önemini vurgulamaktadır (Tepecik,2002:32). Bu konuya örnek olarak, sayfa 95, 125, 127, 133, 136 ve 138’deki kilim fotoğrafları örnek gösterilebilir.

2.3. Yön

Tasarımdaki çizgiler ve noktalar farklı yönlere yönelerek bir hareket oluştururlar. Tasarımcı vermek istediği mesaj doğrultusunda bu hareketi yönlendirir (Becer, 2011:62). Çizgiler, iki ya da üç boyutlu cisimler, konumları ile birtakım yönler göstermektedirler. Birbirine paralel olan yönlerle zıt olan yönlerin oluşturduğu etki birbirinden farklıdır. Yönlerin yatay ve dikey olması da etki açısından ayrıca önemlidir. Yatay yönler pasif, düşey yönler aktif ve eğik yönler hareketli olarak etki uyandırmaktadırlar. Aynı yönde olan cisimler ise, durgunluk etkisi oluşturmaktadır (Erim,2005:58). Cisimlerin yönleri, izleyicinin gözünü tasarımın çevresinde takip ettirerek, bir yol izlettirir. Gözün bu hareketi ile tasarım yüzeyi hareket ediyormuş hissiyatı oluşmaktadır (Yaşar,2015:5). Yönler, tasarımlarda canlılık ve durgunluk gibi hareket etkisi oluşturduğu için sanat ve tasarımda oldukça önemlidir. Tez de yön konusuna örnek olarak sayfa 78, 98, 103, 109 ve 112’deki kilim fotoğrafları örnek gösterilebilir.

2.4. Biçim

Biçim nesnelerin dış görünüşü olarak adlandırılır. Biçim iki boyutlu olduğu için dokunma duyusunun etkisi ile gerçek bir algı etkisi oluşturur. Soyut biçimlerde renk, biçim gibi elemanlar algılanırken, somut biçimlerde anlam ve çağrışıma önem verilir (Tatar,2011: 56). Biçim, form ile kıyaslandığında, biçimin iki formun ise, üç boyutlu

olduğu kabul edilir. Form da derinlik var olurken, biçimde yükseklik ve genişlikten söz edilebilir. Biçimler algıda genişleme ve yayılma özelliği gösterir (Bingöl,1994: 58).

2.5. Ölçü

Tasarımlar, farklı ve tasarıma uygun şekilde belirli ölçülere sahip olarak oluşmaktadır. Ölçülerinin büyümesi, tasarım üzerindeki etkiyi ve algılanırlığı artırır (Becer,2011:62). Tasarımdaki parçaların ölçüleri (büyüklük- küçüklük) bütünlük açısından önemlidir. Ölçü kavramına örnek olarak sayfa 98 ve 129'daki kilimler gösterilebilir.

2.6. Aralık

Türk dil kurumu sözlüğü "Aralık" kavramını, "ölçme aracının simgelediği ölçüm sürekliliği üzerindeki ardıl birimler arasındaki uzaklık" olarak tanımlar. Aralık bir düzenleme ögesidir. Farklı ya da aynı boyuttaki biçimlerin birbirine daha yakın veya daha uzak olma durumudur. Biçimlerin aynı aralıklarla düzenlenmesi sorun oluşturacağı için, hiçbir zaman bu şekilde düzenlenmezler. Bir araya gelen değişik ölçüdeki biçimlerin dengelenmesi için, aralık farklılığı dengeli bir şekilde oluşturulmalıdır (Öngen,2011:40). Aralık kavramı Yüncü kilimlerinde incelendiğinde bütün kilimlerde uygulandığı görülmektedir.

2.7. Doku

Herhangi bir cismin yüzeyinin özelliğidir. Dokular, kullanılan objelerden oluşturulabileceği gibi, kâğıtların dokularından da oluşturulabilir (Ketenci,2006: 282). Bu kâğıtlar, sert ve düz, yumuşak ve düz biçimde üretilmektedir. Tasarımın yüzeyinde kullanılan farklı dokular, duyguları yönlendirici bir etki oluşturabilirler (Parlak,2006:78). Doku, oluşturduğu etki bakımından leke etkisi olarak da farklı şekillerde kullanılmaktadır (Atmaca,2004:51). Aynı zamanda doku, renk hissini de değiştirebilir. Değişik dokulara sahip aynı renkteki iki obje, farklı renklerle algılanabilir (Çetinkaya, 2011:23). Farklı dokuların, bu gibi bir psikolojik etki oluşturmaları sebebiyle, tasarımcılar tarafından önemsenmesi gereken bir konu olduğu söylenebilir.

2.8. Renk

Renk; ışığın farklı dalga boylarının etkisi ile zihinde oluşan histir (Alakuş,2011:116). Aydınlığa bağlı olarak algılanan renk olgusu, insanların her zaman ilgisini çekmiştir.

İnsanlar renklerin sürekliliğini sağlamak için farklı yöntem ve tekniklerle yaşamlarını canlandırmışlardır (İskender,2016:75).

Bu süreç ilk çağlardan başlayıp günümüz yaşantısına kadar her alanda devam etmektedir. Renk; ışık, göz ve beyin aracılığıyla oluşan, gözle fark edilen bir ışık etkisidir (Gülcemal,1997:143). Rengi algılamak, görme olayının en güçlü kısmıdır. Renge karşı verilen tepkiler çoğunlukla kesindir (Yurtsever,1972:53). Renk algısını belirleyen üç temel unsur vardır. Bunlar; rengin adı, ton değeri ve doygunluk derecesidir. Renk adı; mor, mavi gibi diğer renklerden ayrılırken, ton değeri bir rengin en açıktan en koyuya kadar olan renk değerlerini belirtmektedir. Doymunluk (yoğunluk) derecesi ise, rengin saflığı ile bağlantılıdır (Tatar,2011:82). Renk ve ton değeri sayesinde, cisimlerin ön veya arka planlarına vurgu yapılabilir (Uçar,2004:45). Bu nedenle renk, hem önemli bir tasarım öğesidir, hem de sembolik bir değer taşımaktadır. Tasarım renklendirmelerinde sıcak-soğuk, ana-ara renklere dikkat edilmektedir. Renklerde denge, birlik, bütünlük, zıtlık, armoni, uyum gibi tasarım ilkeleri göz önüne alınarak yapılmaktadır (İskender,2016:75). Çünkü renk, insanı duygusal açıdan etkileyen bir unsurdur. Her renk bireyler üzerinde farklı psikolojik etkilere sahiptir. Sarı, turuncu ve kırmızı renklerin tonlarının insanlar üzerinde hareket, canlılık ve sıcaklık hissini uyandırması buna bir örnektir. Doğru tasarım olgusunu güçlendirmek için, doğru renkler, dengeli biçimde toplanmalı veya dağıtılmalı, renkler yatay olarak ya da farklı yönlerde kullanılmalıdır. Renkler tasarımda bulunan düşünceleri aktarmakta güçlü birer unsurdur (Tepecik,2002:34).

Görsel 1: Renk dağılımı

<https://www.kizlarsoruyor.com/kultur-sanat/a116357-renkler-hic-bu-kadar-guzel-olmamisti-sanatci-gozunden-dogadaki-renk> (19.08.2018)

2.9. Ton

Ton; bir rengin en açıklıktan en koyuya kadar olan değerler bütünüdür (Parlak,2006: 76). Ton, tasarımda zıtlık oluşturun bir unsurdur. Gri ve siyah tonları, tasarımda en çok kullanılan renklerdir (Ketenci,2006:281). Binlerce renk olanağına rağmen, sadece tek bir rengin tonları kullanılarak bile etkili bir tasarım yapılabilir. Renklerin tonları yakın-uzak, açık-koyu gibi etkiler oluşturmaktadır. Aynı renkte olan yapıların en uzakta olanı, daha açık ton hissi oluşturmaktadır. Bu bağlamda, açık tondaki yapılar uzak, koyu tondaki yapılar ise daha yakınmiş gibi gelmektedir ( ngen,2011:58). Tasarımcılar, tasarımlarına boyut kazandırmak için ton değerini kullanırlar. Bir kompozisyonda aynı tonda olan objeler durgun, çeşitli tonlardaki objeler ise tasarıma hareket, canlılık kazandırır (Atmaca,2014:26).

Görsel 2: Sanatçı gözünden doğadaki renk

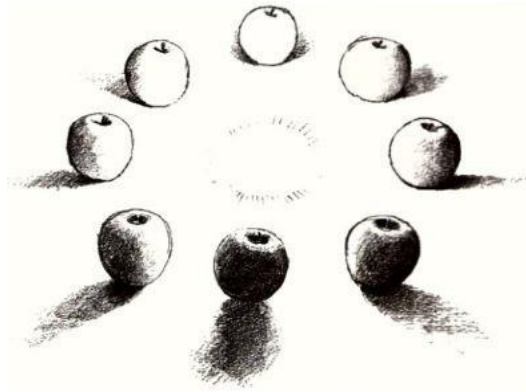
<https://www.kizlarsoruyor.com/kultur-sanat/a116357-renkler-hic-bu-kadar-guzel-olmamisti-sanatci-gozunden-dogadaki-renk> (19.08.2018)

2.10. Işık- Gölge

Nesnelerin hacimleri ve sınırları ışık-gölge sayesinde görülmektedir. Dolayısıyla, sanat eğitiminde önemli bir konudur (Atmaca,2014:26). Görme olayı ışıkla başlar. Işığın şiddeti ve rengi değişebildiği için, ışık değişken bir öğedir. Bu değişim, cisimlerin görünüşlerine de yansımaktadır. Farklı renkte olan ışıkların cisimleri aydınlatması, bireyleri farklı etkilemektedir (Özer,1981:34).

Işık- gölge en iyi derinlik algısı veren öğedir. Cisimlerin yüzeylerindeki girinti ve çıkıntılar, eğrilikler ve dokular, ışığın geliş yönüne göre aydınlık, karanlık görünümü oluşturur. Işığın şiddetinin artması, gölgelerde koyulaşmaya sebep olur (Erim, 2000:3).

Eğer bir tasarıma hareket vermek isteniyorsa, güçlü bir şekilde ışık-gölge farkı olmalıdır. Tam tersi durgunluk istenirse, ışık-gölge farkı fazla olmamalıdır (Güngör, 1983:43). Işık kaynağının yönü, aydınlık şiddeti gibi unsurlar tasarımcıya bağlıdır. Vurgulanmak istenen duyguya ve konuya göre ışığın şiddeti ve yönü belirlenir. Bu sayede ışığın oluşturduğu aydınlık ve gölgeler arasında bir hareket var olur. Gölgesellik kompozisyondaki genel yapıyı titreşim durumuna getirebilir.

Görsel 3: Karakalem elma çalışması

<https://www.rozethaber.com/13-03-2018-karakalem-ısık-kaynagının-tanımlanması.html> (19.06.2018)

Yukarıdaki görselde nesnelerin farklı ışık konumlarında aydınlatılmış şekli bulunmaktadır.

BÖLÜM 3: TASARIM İLKELERİ

Tasarımda düzeni, uyumu, görsel ilgi ve anlamı ifade etmek amacıyla kullanılan tekrar, uyum, zıtlık, denge, bütünlük, egemenlik ve ölçü gibi temel ilkeler vardır (Parlak, 2006: 81). Bu ilkeler, kompozisyonda yer alan unsurlar arasındaki ilişkiyi düzenlemek için kullanılmaktadır. İlkelerin biri veya hepsi bir arada kullanılabilir. Kullanılacak olan ilkeler veya ön plana çıkartmak istenen ilke, kompozisyonda ele alınmaktadır (Bayraktar,2012:37). Böylece, kompozisyonda kullanılan bu ilkelerle sanatsal bir dil oluşturulmaktadır(Atmaca,2014:63).Yüncü kilimleri incelendiğinde, dokuyucuların tasarım konusunda teorik bilgiye sahip olmamalarına rağmen, bu ilkelerin kilimlerde yer aldığı görülmektedir.

3.1. Tekrar

Kompozisyonda düzeni oluşturmak için birbirine benzeyen veya aynı olan biçimlerin, ölçü ve değerleri ile birlikte aynı renkte tekrar edilmesidir. Böylece görsel bir yapı elde edilmektedir. Tekrarlar farklı yön ve aralıklarda kullanılabilir (Tamer,2012: 37). Tekrar genellikle birleştirici olarak etki yaptığı için kullanılan alanlarda bütünlük meydana getirmektedir. Biçimlerin birbirine çok fazla benzemesi tasarımı boğabilir. Böyle bir durumda diğer tasarım öğelerinden faydalanarak, tasarıma canlılık ve hareket kazandırılabilir (Çetinkaya, 2011: 50). Yüncü kilimleri bu konuya göre incelendiğinde, bütün kilimlerde tekrar ilkesinden yararlanıldığı gözlenmektedir.

3.2. Uyum

İki veya üç boyutlu cisimlerin birbirleri arasındaki benzerliklerin bulunmasıyla uyum oluşmaktadır. Cisimler arasındaki uyum, tasarımın oluşumunu kolaylaştırmaktadır. Tasarımı oluşturan öğelerin birbirine benzemesi, görünüşteki dış yapıyı oluşturur ve fiziksel uygunluk olarak ele alınır. Bazı formlar ise, birbirleri ile ilgileri olmamasına rağmen, biçim yönünden benzeyebilirler. Uyum, yön, biçim, ölçü, aralık, ton ve doku ile sağlanabilir (Megep,2007:11). Tasarımdaki bu uyum, izleyiciye görsel olarak rahatlatıcı bir etki bırakmaktadır. Uyum çok fazla kullanıldığında tekdüzelik etkisi yaptığı için, sıkıcılığa sebep olabilir, bu bıkkınlığı aza indirmek veya yok etmek için diğer tasarım ilkelerine, zıtlıklara yer verilebilir (Öngen,2011:71).

Görsel 4: Uyum <http://dijitalmedyauzmanligi.com/dijital-pazarlama/tasarimin-ilkeleri> (19.06.2018)

3.3. Zıtlık

Zıtlık, insanların içgüdüsünde hissetmek istediği bir olgudur. Başkalarından farklı olma ihtiyacı, her bireyde var olan bir duygudur. Bu duygu tasarımlarda da hissettirilmek istenen bir durumdur. Bir bütünde tekdüzeliğin medya getirdiği sıkıcılık ve bıkkınlığı gidermek için zıtlık ilkesinden yararlanılmaktadır. Tasarımı ilginç hale getiren bir ilkedir. İzleyicinin dikkatinin dağılmasını engeller. Biçim renk doku gibi özellikler ile bu zıtlık kurulabilir (Çetinkaya,2011:61). Zıtlık kavramının tasarımda etkin hale gelmesi için, denge, uyum ve ritim bir arada olmalıdır. Oluşturulan bu zıtlıklar oldukça ilgi çeker, biçimlerin algılanmasını sağlarlar(Özer,1981:11). Bahsedilen ilgiyi Özkan (2007:39) şu şekilde örneklendirir. “ Biçim, renk, doku, değer, ölçü, renk ve bunun gibi biri veya birkaçının oluşturduğu zıtlıklar insanı beklemediği bir etkiyle karşılaştırdığı için uyarıcı etkidedir. Örneğin, mekânın bütününde kullanılan kırmızı gibi aykırı bir renk, zıt bir etki uyandırır”.

Görsel 5 : Zıtlık <http://dijitalmedyauzmanligi.com/dijital-pazarlama/tasarimin-ilkeleri> (19.06.2018)

3.4. Denge

Çetinkaya, (2011:26)'ya göre, bireyler tarafından oluşturulan tasarımlar dışında, doğanın kendi içinde oluşturduğu dengeli bir yapı vardır. Bu doğal denge insanoğlunun gözünü hiçbir zaman rahatsız etmemiş, zaman içinde tanımlanmış ve tasarım için bir prensibe dönüşmüştür.

Denge; tasarım elemanlarının kompozisyon üzerine eşit dağılımıdır. Kompozisyonda denge olması, kompozisyonun bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır (Bayraktar,2012:43). Her tasarımda mutlaka hareket unsuru vardır. Bu hareket denge ile düzenlenmektedir. Denge çizgilerle sağlanmasının yanında yön, aralık, doku, renk ve form ile de sağlanmaktadır. Denge simetrik ve asimetrik olmak üzere iki şekilde oluşturulmaktadır. Simetrik dengede kompozisyonun sağ ve solu birbiri ile aynıdır. Asimetrik denge ise, birbirine benzemeyen görsel unsurlar arasında bir denge oluşturulmasıyla var olan bir kavramdır (Becer,2011:65). Başarılı bir kompozisyonda, kullanılan tasarım elemanları birbirleri ile ve bütünde dengede hissedilmelidir. Buna karşın seçilen konu sebebiyle, dengenin bilinçli bir şekilde bozulduğu tasarım örnekleri de mevcuttur.

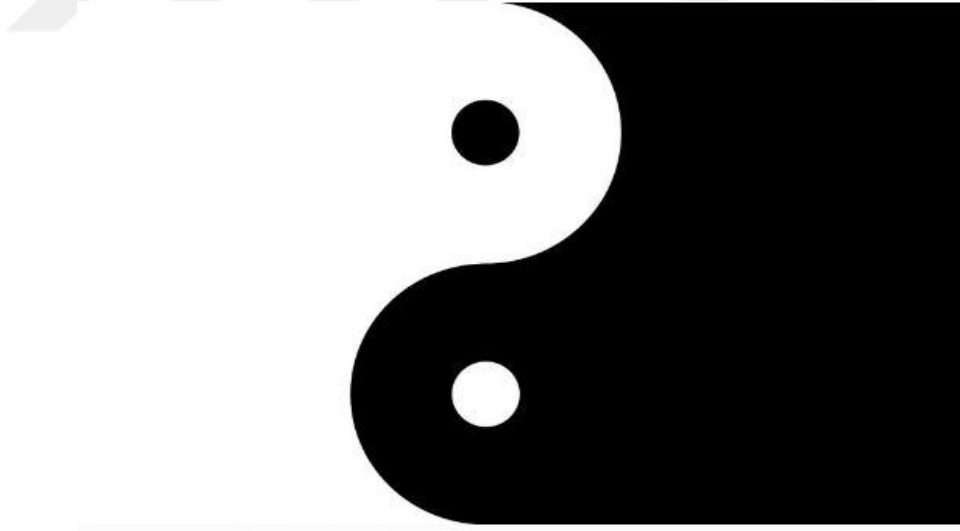

Görsel 6: Denge <http://dijitalmedyauzmanligi.com/dijital-pazarlama/tasarimin-ilkeleri> (19.06.2018)

3.5 Birlik- Bütünlük- Armoni

Tasarımda, dağınık yapıyı engellemek için, tasarımcı tasarım elemanlarını bütünde uyum oluşturacak şekilde bir araya getirilmelidir. Bütün içerisinde gözün algısını oluşturmak için, görsel öğeler uygun biçimde öne çıkmalıdır. Bütünlük, birbirine benzeyen çizimlerin veya biçimlerin tekrarı ile oluşturulabilir (Bıçakçı,2013:20). Birbirinden biçim olarak farklı hatta zıt olan cisimler ilk bakışta bütünlük oluşturabilir. Bu birliktelik bazen tasarım elemanlarının tekrar etmesiyle sağlanırken, bazen de aralarındaki farklılık ile de sağlanmaktadır. Dolayısıyla tasarımda denge ve uyum birlikteliği oluşturulmaktadır. Tasarımda birliğin olması için, uyum, denge, egemenlik ve zıtlığın gerçekleştirilmesi gerekmektedir (Çetinkaya,2011:42).

Tasarımda farklı olan elemanı ortaya çıkartmak amaçlandığında, diğer elemanların birlik içinde olması gerekmektedir. Bütünlük oluşturulurken birkaç yöntem kullanılabilir. Bunlardan biri bordür, diğeri beyaz boşluk ve eksendir (Becer,2011:72). Bu yöntemlerin kullanılması sonucunda, eğer izleyici parçayı bütünden önce görüyorsa görsel birlik tasarımda mevcut değildir (Bayraktar,2012:42).

Görsel 7: Birlik <http://dijitalmedyauzmanligi.com/dijital-pazarlama/tasarimin-ilkeleri> (19.06.2018)

3.6. Baskınlık- Egemenlik

Kompozisyonda kullanılan öğelerden birinin veya birkaçının diğer öğelere kıyasla daha fazla ön planda olmasıdır. Bu durum en çok kullanılan ve en çabuk anlaşılan şekli, ölçü egemenliğidir. Ayrıca renk, doku ve değer gibi tasarım öğelerinden de egemenlik oluşturulabilmektedir. Açık- koyu, dolu-boş ilişkisi de bu noktada dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Renk, değer veya ölçü ile yapılan her türlü egemenlikte zıtlık bulunmaktadır. Böylelikle biçimler arasında bir baskı olmaktadır (Megep,2007:14). Kompozisyonda zıtlığı oluşturan egemenlik, aynı zamanda dengeyi meydana getirmektedir. Tasarımda egemenlik yaratılan alan, gözün istem dışı yöneldiği alan olduğu için, bir odak noktası da oluşmaktadır. Odak noktası, tasarımda heyecan uyandıran, dikkat çeken bir unsurdur (Bayraktar,2012: 47).

Bahai Gardens'daki, mozaik kısmında tercih edilen pastel tonları ve peyzaj ile birlikte oluşan etki, bütünün odak noktası olmuştur. Merkeze yerleşimi, peyzaj etkisi ve binanın geometrik şekli ile birlikte zıtlık oluşturmaktadır (Alpdündar,2015).

Görsel 8: Bahai Gardens Haifa, İsrail
<http://www.tasarimgunlukleri.com> (01.06.2018)

BÖLÜM 4: GÖRSEL ALGI

Algı, kelimesi (perception) Latince “almak” anlamına gelen capere, kelimesinden gelmektedir. Per takısı “tamamen” anlamındadır (Tatar,2011:9). Görsel algı; gözlerimiz tarafından algılanan bilgileri, yorumlama kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bilgilerin beyin ile alınıp anlamlandırılması sonucuna görsel algı denilmektedir. İnsanlar tüm dünyayı duyu organları yoluyla algılarlar, dolayısıyla görsel algı, işitsel algı ve diğerleri gibi her duyuma ilişkin algılar vardır. Ancak normal hallerde en büyük ağırlık görsel algılardadır. Sanat eğitiminde görsel algı, bir duysal ayırimsama fon ve ayrıntıların fark edilmesi ve nesnelerin görsel özelliklerini kavrama ile ilgilidir (Mercin,2011:168).

Algı, psikologlar tarafından, sinir sisteminin bir tepkisi olarak ifade edilmektedir. Algı beş duyu organı aracılığıyla yapılan, fiziksel bir olaydır ve vücudun dış dünyadan aldığı etkiye bir yanıttır (Akdenizli,2001:31). Duyumları yorumlama, anlamlı hale getirme süreci algılama sürecidir. Algılama anında beyin, bireyin içinde bulunduğu durumu, geçmişini, toplumsal ve kültürel etkenleri göz önünde bulundurmaktadır. Görüş anında bilinçsiz olarak birey, bazı duyuları seçer ve anlam verir (Alakuş,2011:113). Bu durum bir nesneyi eski deneyimler yoluyla deneyimlemek olarak da açıklanabilir. Deneyimler, psikolojik tutumlar ve ilgi alanları kişiden kişiye farklılık gösterdiği için, algı da kişilik tepkisi olarak bilinmektedir.

Görsel algılama; ışınların nesneden yansıyarak gözü etkilemesi ve bu etkinin beyne ulaşması sonucu, zihinde görsel imgenin oluşumunu sağlayan süreçtir (Balkır,1995:3). Bu algılama sürecinde bireyler, yüzeysel bir edinim süreci geçirirler. Bu süreç, görüntülerin genişlik ve yükseklik olarak algılandığı iki boyutlu algılamadır. İlk edinimden sonra bireyler, üçüncü bir boyut olan derinlik algısı ile, görsel algı alanında daha derin bir edinim yaşarlar. Son olarak bireyler, deneyimleri ve kültürel birikimleri ile kavramı anlamlandırır (Yağmur,2014:150).

Görsel algıda öncel olan gözdür, fakat nesnelerin algılanabilir özellikleri ile kendi özellikleri arasında bir ayırım bulunmaktadır. Bu görsel algının yatayda 180, dikeyde 150 derece sınırlı olmasından kaynaklanır. Buna karşın gerçekliğin sınırları yoktur. Temel algı görsel algıdır. Ve davranışlarımızın % 99'unun yöneticisi durumundadır (Yüksel, 2002:178).

4.1. Işık

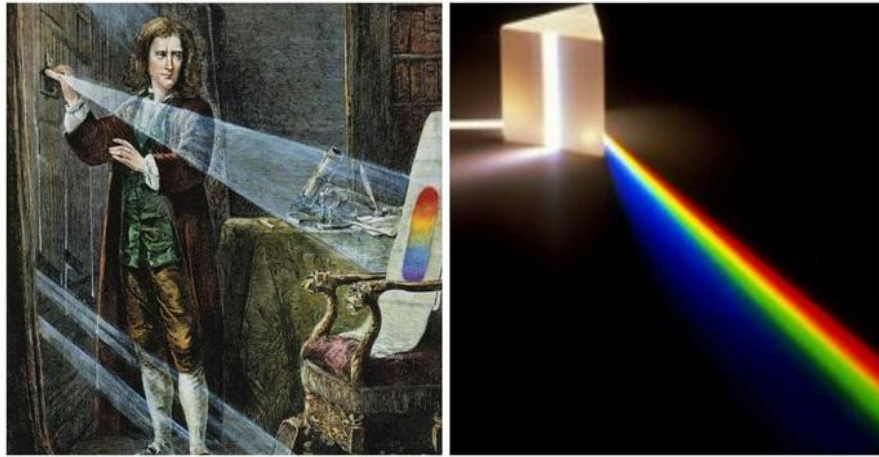
Işık, insanoğlunun hayatının tüm dönemlerde her zaman başrol almıştır. Felsefi olarak bakıldığında yaratılış hikâyelerinde, fiziksel ve düşünsel olarak ise, sanatlar içerisinde her zaman varlığını sürdürmüştür. İlk çağlarda ışığın tanrıları simgelemek için kullanıldığı, araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir. Platon'a göre ise, ışık; gerçekliği, bilgeliği ve aydınlanmayı temsil etmektedir (İnceoğlu,2017:3).

Görme olayı ışık ile başlar. Yaygın ışık, bütünü tek seferde görebilmemizi sağlar. Işık şekillendirir, dönüştürür sonuç olarak görünür kılar. Nesnelerin bize yansımada önemli rol oynar. Herhangi bir rengi tarif ederken, şiddet, yoğunluk ve ışık değerlerinden birlikte söz edilmektedir. Işık dalgaları belirli bir yoğunluk derecesine ulaştığı zaman, renk oluşur. Işığın şiddeti, rengi ve eğimi değişkendir. Bu yüzden, cisimlerin görünüşlerinde farklılar meydana gelmektedir (Özer,1981:34). Çevremizdeki tüm objeler güneşten aldıkları ışığı yansıttıkları için görünmektedirler. Bazı ışık ışınları yansıdığı anda, bazıları ise emildiğinde renk olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla çevremizdeki her objenin rengi, ışınlarının emilmesiyle ve yayılmasıyla oluşmaktadır. Objelerdeki renk farklılıklarının sebebi budur (Polat,2012:167).

Görsel algılama, tamamen ışık enerjisine bağlıdır. Işığın varlığı, algının varlığına sebep olur. Işığın geliş açısına göre algı, değişkenlik göstermektedir. Görsel algıda ışığın şiddeti, aydınlık ve karanlık olarak kavramlaştırılmaktadır (Atalayer,1994:165-166). Örneğin; Şiddetli aydınlık veya koyuluk, kuvvetli gölgeyi oluşturmaktadır. Bu etki çizgiselliği güçlü kılmakta ve gözü kenarlara itmektedir (Erim,2000:354). Işık, hem bütünsel hem de ayrıntılı olarak, bakışı direk cisimlerin görünen şekillerine yöneltir (Kanat,2001:56). Nesnelerin hacimlerini ve sınırlarını bize yansıtan ışık- gölge oyunlarıdır. Bu nedenle özellikle sanatsal çalışmalarda ışık – gölge kavramı oldukça önemlidir (Atmaca,2014:26). Zaman içinde sanatçılar, ışığın doğa üzerinde oluşturduğu zengin renkleri ve bu renklerin insanlar üzerindeki etkilerini önemseyerek, sanatlarında ışığa yer vermişlerdir. Sanatçı sanatında vurgulamak istediği duygu, konu ve düşünceye göre ışığı belirlemektedir. Işığın oluşturduğu etkiyi konu alan ve gözleme dayanan empresyonist sanat akımının sanatsal üslubu, buna örnek olabilir (Çakar,2014:11).

Sanatlar; rengin, ışığın etkisinden dolayı değiştiğini, bu yüzden de doğa görünümünün farklı renklere dönüştüğünü gözlemlerken, bilim; ışığı araştırma sorunu yapmış ve renklerin nasıl oluştuğunu gözlemlemiştir (Tokdil,2016:551).

Işık olmadığı yerde renkten söz edilemez. Rengin fiziksel özelliği dışında tasarımcıyı ilgilendiren tarafı, sanatsal kullanımı ve psikolojik yönüdür. Renk, duygusal ve içgüdüsel olarak insanları etkilediği için, sıcak renkler, soğuk renkler, tamamlayıcı renkler ve tonlamalar gibi gruplara ayrılmaktadır (İskender,2016:77). Gruplara ayrılan renkleri bir araya toplamak veya dağıtmak tasarımı temelden etkileyebileceği için, tasarımda renk dağılımı ve tasarımın yönünü yapmak çok önemlidir (Tepecik,1994:55). Tasarımda, tasarım öğelerinin kullanılmasına rağmen, bireyler ilk olarak renge tepki vermektedir. Heyecan, korku, hareket gibi duygular sezdirmektedir (Yetmen,2016:742).

Görsel 9: Isaac Newton, karanlık odada ışık deneyi <http://yumurtaliekmek.com/renk-nedir-nasil-olusur/> (20.06.2018)

İngiliz fizik bilim adamı olan Newton, karanlık bir odada çok ince bir delikten sızan ışığı, üçgen biçimli cam prizmadan geçirerek 7 rengin beyaz zemin üzerine yansımaları gerçekleştirmiştir. Newton 1666'da yaptığı bu deney ile her rengin farklı bir hıza sahip olduğunu ve cam prizmadan farklı hızlarla geçtiklerini tespit etmiştir (İnceoğlu,2017:7).

İnsan dış dünyayı duyu organları ile fark eder. Duyular, insanın çevreyi tanımasında, anlamlandırmasında ve çeşitli işlevleri yerine getirmesinde önemli rol oynar (Kanat, 2001:33). Bakmak Türkçe Sözlükte “bakışın bir şey üzerine çevrilmesi veya gözün fizyolojik şekilde bir noktaya yönelmesi” olarak tanımlanmaktadır (TDK:1988). Bakmak ve görmek aynı gibi gözükse de aynı kavram değildir. Berger (John,1995:7), kitabında bakmayı, seçilerek yapılan bir eylem, görmeyi gözün retinasını ilgilendiren işlemin bir parçası olarak yorumlamaktadır. Tabloya bakmak, çevreye bakmak ve aynı yöne bakmak gibi birçok davranışı bireyler aynı yapsalar da, sonuç olarak farklı duygular hissedilmekte ve farklı şeyler görülmektedir. Bilim adamları bu hususta “göz bakar ama beyin görür” tabirini kullanmaktadırlar. Bakmak istem dışı fiziksel bir eylem, görme ise, ruh, zekâ ve algı gerektiren bir kavramdır (Koçman,2011:7).

<http://www.psikolojitestleri.com/265-3-gorsel-algi-bakmak-gormek-midir.aspx> (18.06.2018)

Bu iki sözcük arasındaki fark, bakma yetisine sahip her insanın aynı zamanda gören olmadığına bir işarettir. Fark edebilmek için, bakmak tek başına yeterli değildir beraberinde görmeye de ihtiyaç vardır. Fakat dünya edebiyatının en ünlü isimlerinden biri olan Johann Wolfgang Von Goethe'nin dediği gibi “ görülmesi en zor olan şey gözün önündekidir”(Uygungöz,2014:3).

Genel olarak tüm sanatlar “bakma” ve “görme” kavramları üzerinde şekillenmektedir. Örneğin fotoğraf sanatçısının seçtiği tek bir kare, yansıtılan konuyu görme biçimini açıklar. Sebebi ise, milyonlarca kadraj içinden, sanatçının kendi seçimini yapması ve tek bir kare ile sanata bakışını ortaya koymasıdır. Ressamın görme biçimi ise, tuval kağıt veya duvar üzerine yansıttığı boyalarla hayat bulur. Aynı görüntünün farklı ressamın elinden çıkış biçimi bireysel farklılık göstermektedir. Ortaya çıkan her sanat eserinin etkisi izleyicinin görme biçimine bağlıdır. Aristo'nun “ ruhun penceresi ” tanımı bu bağlamda karşımıza çıkmaktadır. Bir sanat eserine bakan her farklı ruh ayrı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Güzel sanatlarda göz, çok önemlidir. Bakmak ve görmek görsel sanatların temelini oluşturmaktadır. Sanatla iç içe olan estetik, haz ve tavır ruhun bir özelliği olduğu gibi, görme, algı ve imgede sanat kavramlarının geliştirilmesinde önemli etkiye sahiptir. Herkes bakar ama göremez. Görme olayı bilgi, bilinç ve algının bileşiminden oluşmaktadır(Arııcı,2011:152).

4.3. Görmek

Bireyler dış dünyaya ilişkin bilgilerini çoğunlukla görme duyusu ile sağlar. Dış dünyaya ilişkin bilgilerinin % 85' ini görme duyusu aracılığı ile elde eder. Görme duyusu, tüm duyu sistemlerimiz içerisinde ayrı bir öneme sahiptir. Biyolojik açıdan incelendiğinde görme duyusu, ışığın varlığı ile gerçekleşmektedir. Işık ve rengin algılanması, alıcı organ olan göz ile beyin arasındaki etkileşim sonucunda oluşmaktadır. Ünlü ressam Albrech Dürer, insanın en asil duygusunun görme duyusunun olduğunu belirtmekte ve renk coşkusu sadece görerek algılayabileceğimizi ifade etmektedir(Teker,2003:75). Renkli görmenin duygusal hissi gözümüzdeki alıcı ile sağlanmaktadır. Renk olmasaydı, beklide dünya bir sadelikte olurdu ve insan hayatı bu sıkıcı sadelikte ölümcül olabilirdi. Renkler beynimize görme duyumuz sayesinde iletilmekte ve algılama da görme gerçekleştikten sonra olmaktadır. Çünkü insan bilgi deposu olan bir hafızaya, mantığa, fikre, akıla, bilinçli hareketlere, sosyo-kültürel değerlere sahip bir canlıdır. Renklerin

etkisini en çok sanatçılar kullanmaktadır. Sıcak- soğuk, açık-koyu ilişkisinden yararlanarak resimlerde uzaklık yakınlık gibi hacimsellik sağlanmaktadır (Bulduk,2005: 94).

Algılama süreci, duygu, duyum duygu ve düşüncelerin bir araya gelmesi sonucunda gerçekleşmektedir. Algılamanın başlangıcı görmektir. Görme olayı direkt olarak beyinle ilgili olduğu için, görme gerçekleşmeden algıda gerçekleşmemektedir. Beyin gözün ilettiği verileri dikkat ve ilgili ile algılamaktadır. Bu bilgiye göre, bakma olayı gözlerle gerçekleşirken, görme ve algılama olayı beyin ile gerçekleşmektedir. Biçimler, renkler, nesneler önce görsel bir bütün olarak algılanırken, ayrıntıları fark etmekle birlikte görme olayı gerçekleşmektedir. İnsanlarda algılamanın ötesine geçen bilinç yani bildiğini fark etme, bilincinde olma duygusu vardır. Bir nesneyi gördüğümüzü söyleyebilmemiz için sadece renginin değil biçiminin de fark edilmesi gerekmektedir. Rengi görmek formun tamamını görmek için yeterli değildir (Balkır,1995:40).

Görsel 11: “It’s Not What You Look At Matters, It’s What You See/ Neye Baktığın Değil Neyi Gördüğün Önemlidir”, Charlotte Knibbs’in eseri erişim adresi, <http://vimeo.com/16699856> (18.06.2018)

Bakmak ve görmek birçok sanatta yer aldığı gibi yazı ve anlam açısından da bazı sanatçılar tarafından malzeme olarak kullanılmaktadır. Bu tarz eserler izleyicide keşif imkânı sağlamaktadır. Bu eserlerden biri de Charlotte Knibbs' e ait olan “Çok Noktalı Perspektif Kullanarak Etkileşim Nasıl Sağlanabilir” adlı yüksek lisans tez projesidir. Hiçbir şekilde elektronik cihaz kullanmadan izleyiciyle etkileşimi amaçlayan bir sunum hazırlamıştır. Projesindeki söz Henry David Thoreau'ya aittir. Bakmak ve görmek arasındaki ince detayı izleyicinin okuyabileceği bir biçimde vurgulamak istemiştir (Uygungöz,2013:10).

Görme yetisi her alanda önemli olduğu gibi tasarım alanında da oldukça önemlidir. Bir tasarımcı, tasarımdaki rahatsız edici noktaları görmeli ve düzenlemelidir. Bu işlemi yapmak, görme duyusunun iyi olduğunu göstermektedir. Tasarımda birçok görsel öğe bir arada kullanılmaktadır. Kullanılan öğelerin anlaşılır olabilmesi için, vurgulamak istenen elemanlar ön plana çıkartılmalıdır. Görsel öğelerin birbirleri arasındaki boyut farkı ve üstünlükleri aslında önem sırasını belirtmektedir. Yararlanılan her öğe, düzenleme üzerinde dengeli ve uyumlu olmalıdır. Tasarım yapmak, belirli ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler düzenli bir biçimde kullanılmalıdır. İlkeler arasında yer alan birim tekrarının bir yön belirtmesi durumunda, kompozisyon üzerinde göz benzer bir şekilde hareket etmektedir. Mükemmel bir çalışmada göz, çalışmanın belli bir noktasına takılmamalı, tasarımın başlangıç noktasını görmeli, bütün çalışmayı gezmeli ve bitirmelidir. Tasarımın mükemmel olması elbette kompozisyondaki birlik, denge ve bütünlüğü oluşturan öğelerin birlikteliği ile sağlanmaktadır. Tasarımcı, şekil ve zeminin tutarlı olup olmadığını, boşlukların yeterliliğini, nesnelerin boyutlarını ve renk uyumu gibi temel unsurları görmeli, gereken biçimde düzenlemelidir (Kuş,2013:22).

4.4. Algılama

Uyarıcı etkilerin duyumlarla ve zihinsel süreçle kavranıp algılanması, algı olarak tanımlanmaktadır. Günlük hayattaki görmek, duymak, tatmak, koklamak ve dokunmak olan duyu algıları ile oluşmaktadır. Algı, çevreden kaynaklanan uyarıcılara, sinir sisteminin bir tepkisi olarak da ifade edilmektedir. Algı, bilinçli olarak oluşmamakla birlikte bireyin geçmişine ve zihnine bağlıdır. Böylelikle algı, geçmiş ile bugünün bir bütünü oluşturur(Erim,1999:39).

Algı; sosyal çevre, meslek, zihinsel durum, psikoloji, dürtü, ihtiyaçlar, duygular ve geçmiş yaşantı gibi birçok faktör tarafından etkilenmektedir. Tamamen psikolojiktir. Algılama anında birey beklentileri, kültürel ve toplumsal durumları tarafından bilinçsizce etkilenmektedir (Okanlı,2013:15).

Biçim kuramın düşünürleri diğer adıyla Gestalt yanlıları, algının tam bir veri olduğunu savunmaktadırlar. Adı geçen düşünürlere göre duyumun tam olarak karşılığı, gerçek bir varlığı yoktur. Duyum, algının soyut biçimdeki ayrılmasının sonucudur. Algı temel olarak örgütlenmiştir. Fakat bilgi ve davranışların kazanılmasıyla yeniden biçim değiştirir. Bu değişimin, bireyin toplumsal davranışlarının gelişmesine bağlı olduğu söylenebilir (Balkır,1995:8).

Görsel 12: İhtiyar- Genç Kadın

<https://www.gundemturkiye.com/egitim/egitim-bilimleri/gestalt-kurami-ve-gestalt-kuramina-gore-algilama-yasalari.html> (17.05.2018)

Yukarıdaki görselde iki farklı durum vardır. Bir yaşlı kadın bir de genç kadın çizimi bulunmaktadır. Görsele olan yaklaşım kişiden kişiye değişmektedir. Algısal deneyimler, yaratıcılığın bir parçasıdır. Bu yüzden çoğu sanat eserinde özellikle plastik sanatlarda zihinsel, duysal ve görsel öğeler yer almaktadır. Sanat eseri, sanatçının dünyayı algılayış biçimidir. Sanatçının sanat eserini oluştururken algılarını kullandığı gibi, izleyicinin de tıpkı bu görseldeki gibi, algılarını kullanmaya ihtiyacı vardır. Sanat

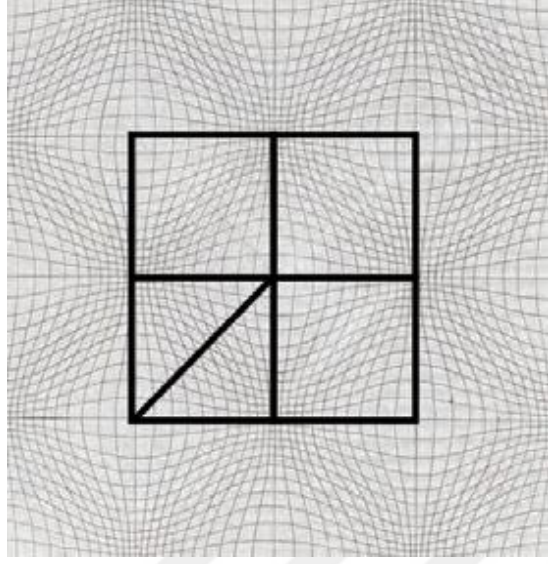
eserleri pek çok sanat elemanından meydana gelebilir fakat o bir bütün olarak algılanmaktadır (Alakuş, 2011:168).

4.5. Yanılsama

Algılama sistemi yanılmalara açık bir sistemdir. Algılama sürecinde duyular yorumlanır ve anlamlı hale getirilir. Bu süreçte hem yorumlama hataları meydana gelebilir, hem de uyarıcı olmadığı halde varmış gibi algılama olabilir. Bu tür durumlara algı yanılsamaları denilmektedir. Diğer bir deyişle beynin, boyut ve derinlik gibi algıları doğru olarak yorumlayamamasıdır(Binbaşoğlu,1992:37).

Algı yanılsamaları arasında önde gelenler illüzyon (yanılsama) ve halüsinasyondur. Fiziksel-fizyolojik ve psikolojik etmenlere bağlı olan illüzyon (yanılsama), var olan uyarıcının yanlış algılanması iken, halüsinasyon kişisel etmenlere dayanmaktadır (akıl hastalığı, yüksek ateş, alkol, uyuşturucu v.b.), olmayan uyarıcının var zannedilmesi ve imgenin uyarıcı yerine geçirilmesidir. Psikoloji biliminde bilinç dışının insan davranışlarındaki yerini incelemede yanılsamalar yani bazı psikolojik hastalıkların yansıması olarak kabul edilmektedir (Öztoprak,1972:154). Bu konuda incelenecek olan yanılsamalar, bilgiye dayalı olarak beynin aldanması-yanılsaması için özel olarak tasarlanan şekiller ve tasarımlarla ilgilidir. Bilinçli olarak bu etkiyi oluşturmak istenen yüzeyde, figür-şekil, zemin ilişkisinde zıtlık, sadelik, benzerlik gibi unsurlardan faydalanılmaktadır. Tasarım anlamında yanılsama, tasarımcılar tarafından birçok yolla yapılmaktadır. Bu yöntemlerden bazıları çizgileri farklı şekillerde kullanmaktır. Örneğin, düz çizgilerdeki durağanlık eğim verilerek kırılabilir. Tasarımda hareket oluşturmak için boyut farkı, renk, perspektif ve ton değerleri gibi önemli tasarım kavramları bilinçli olarak kullanılmalıdır. Uygulamanın genelden farklı olması durumunda, birey beynini sorgulamak durumunda bırakır devamında yanılsama durumu gerçekleşir ve hareket algılanır (Tuğal,2011a:236).

Görme olayı her zaman fizik kuralları ile uyusmaktadır. Fiziksel biçimde algılanması gerekenden daha farklı algılanan görsel nesne, bir yanılsama olarak kabul edilmektedir. Bilimsel anlamda ilk yanılsama açıklaması; Basra'lı bilim insanı Abu Ali al-Hasan (965-1040), batının bildiği isim ile Alhazendir. İlk optik kitabının yazarıdır. Görsel algılama için karşılaştırma, hafıza ve dikkat onun için vazgeçilmez unsurlardır(Tuğal, 2011b:31).

Görsel 13: M.C. Escher'in eseri (Yazıcı,2011:68)

Simetrik bir yüzeye sahip olan eserde işaretli alanlarda 180 derecelik dönme ile yansıma işlemi uygulanmıştır. Çizgilere hareket kazandırarak yansıma etkisi uyandırılmıştır (Yazıcı,2011:68). Görsel yansımaların birçoğunu fizik bilimi ışık titreşimlerinin özellikleri olarak açıklamaktadır. Yansımaların sebebi, şekilleri ve nesneleri tek bir parça halinde değil, bir bütün olarak algılamamızdır (Binbaşoğlu,1992:37).

4.6. Görme ve Algılama ilişkisi

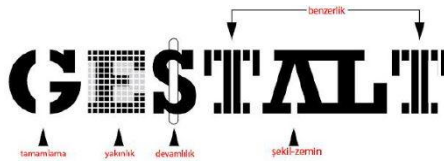
Görme öğrenilen bir süreçtir. 0-2 yaş da yaşam boyu tüm öğrendiklerimizin %80 ini görerek öğreniriz. Görmenin bütünü göz, görme yolları, beyindeki görme merkezleri ve bağlantılarının bütünlüğüne bağlıdır. Bu bütün dâhilinde beyine gelen görseller işlenmekte ve tanıma, görsel bilgiyi depolama, kıyaslama, anlam çıkarma, uzaysal boşluk da konumlandırma ve görsel bilgiyi hareket için kullanma işlemleri oluşmaktadır. Bir resme baktığımızda gözlerimiz sabit durmamakta bir tarama işlemi yapmaktadır. Algılama gözü hareket ettiği sürede değil durakladığı zamanlarda meydana gelmektedir. Görmek ile bakmak arasında keskin farklar mevcuttur. Her gün aynı yolda yürümemize rağmen etrafımızdaki her dükkânın ismini veya hangi ürünü sattığını bilmememiz buna örnek olabilir. Algılamanın ilk basamağı görmektir. Algi görmeye bağlıdır çünkü görmek beyinle bağlantılıdır. Birey, çevresini kuşatmış olan

renk, biçim ve cisim karmaşası içinde pek çok şey görmektedir, fakat onları algısal anlamda görebilmesi için onlara bakması da gerekmektedir. Bu noktada birey, çevresindeki karmaşa içerisinde seçim yaparak görme işlemini gerçekleştirmeye başlamasıyla görsel algılama sürecini başlatmaktadır (Bulduk,2005:41).

4.7. Gestalt Algı Kuramı

Görsel tasarım alanındaki her yeni yaklaşım farklı bir akım ya da üslup olarak ele alınmasına rağmen, bu alanların faydalandıkları ilkeler temelinde birbirlerinden farksızdır. Sanatçılar tarafından hazırlanan kompozisyonun konusunun izleyiciye ulaşabilmesi için, konunun algılanması gerekmektedir. Diğer bölümlerde incelenmiş olan tasarım ilkeleri, bireylerde algı oluşturabildiği takdirde, tasarıma katkı sağlamaktadır. Eğer tasarım öğeleri disiplinli bir şekilde bir araya gelirse, bütün oluşturarak anlam ifade etmektedir. Bireyler, bir tasarım kompozisyonuna baktıklarında bir his meydana gelmektedir. Oluşan bu his, tasarımın tamamı için hissedilmektedir. Bu yüzden tasarım öğelerindeki elemanlar, bir bütün olarak algılanmakta, tasarım anlam ifade etme konusunda başarıya ulaşmaktadır. Gestalt kuramı bu noktada karşımıza çıkmaktadır (Çetinkaya,2011:45).

Bir insanın ne şekilde gördüğü ve görsel bilgiyi anlamlı bir bütüne nasıl dönüştürdüğünü araştıran Gestalt Psikoloji Okulunun bu alandaki sonuçları, tasarım ilkelerini belirleyen en önemli faktörler arasındadır. Görsel algılama ve anlamlandırmada yapılan önemli gelişmeler 20. Yüzyılda Alman ve Avustralyalı psikologlar, Max Wertheimer, Kurt Koffka ve Wolfgang Köhler tarafından oluşturulmuştur. Temeldeki amaç insan beyninin nasıl algıladığını açıklamaktır. Gözün gördüğünü beyin farkında olmadan algıladığını bu psikologlar keşfetmiştir. En önemli psikolojik kuramlardan biri olan Gestalt Algı Psikolojisi, 1900'lerde meydana gelmiştir (Yağmur,2014:151).

Görsel 14 : Gestalt Algı Kuramı Temel İlkeleri (Topçu, 2016:24)

Anlam olarak incelendiğinde Gestalt, Almancada düzenlemek, koymak, yerleştirmek anlamına gelen “stellen” fiilinden türetilmiş olup, şekil, örüntü ve biçim anlamına gelmektedir.Çünkü Gestalt, insan gözünün görsel deneyimleri nasıl organize edip algıladığını araştırmaktadır (Uçar,2004:65).

Gestalt kuramcıları, organizmanın dışarıdan gelen uyarıcılara kendinden bir şeyler kattığını ve yaşamı bir bütün olarak yorumladığını ileri sürmektedir. Kişinin bu şekilde yorumlama durumuna Max Wertheimer şöyle bir örnek verir; art arda seri bir biçimde gösterilen hareketsiz resim dizilerinin oluşturduğu hareket hissi, gerçekte tek tek ele alındığında hiçbir şekilde hareket etkisi algılanmamaktadır. Geştalt kuramı, algının bir örgütlenme olduğunu savunmaktadır. Hiçbir durum boşlukta meydana gelmez, her şey bir zaman ve uzay ortamında gerçekleşir ve o ortamda bir anlam kazanmaktadır (Alakuş,2011:168).Birey algılarının, duyularının birikmesi ve birleşmesi sonucunda oluştuğunu kabullenerek, bütünün algılanmasının, parçaların algılanmasından önce oluştuğu bakış açısını savunmaktadır. Bu görüşe göre; Bütünün algılanması parçaların algılanmasına kıyasla daha kolaydır. Bu yüzden bütün, parçalardan önce algılanmaktadır. Parçalar, simetrik, tam ve basit olma durumlarını, bütün içindeki durumlarına göre almaktadır (Yağmur,2014:152).

Gestalt teorisi, bir imajın tamamının, onun parçalarının toplamından farklı ve daha kapsamlı olduğunu savunmaktadır. Sanat eserlerini psikolojik ve görsel deneyim, sanatı da düzenlenmiş bütün olarak tanımlamaktadır.Bu kuram algıya çok önem vermektedir. Algılamanın örgütlenmesinde temel prensipler önermekte, bu sayede algılamanın psikolojik temelini araştırma da ve ifade etmekte önemli katkılar sağlamaktadır. Bu kuram üretici düşünmeyi desteklemektedir.Her bireyin farklı bir doğası ve algı yeteneğinin olduğunu, bu farklılıklara rağmen, herkesin üretici ve yaratıcı olabileceğini savunmaktadır (Topçu,2016:25).

benzerlik, tamamlama, şekli zemin ve devamlılık gibi özellikler kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Bu sayede algılamanın psikolojik etkisini artırarak, kullanıcıların beklentilerini karşılamak ve onlara önemli katkılar sağlanmaktadır (Kuş,2013:15).

Görsel 15: Gestalt Algı Kuramı Örneği (<http://www.bilgierdemdir.com/2014/05/gestalt-psikolojisi.html> / 24.06.2018)

BÖLÜM 5: GÖRSEL ALGILAMADA BELİRLİLİĞİ SAĞLAYAN İLKELER

Gestalt felsefesini bilmek, tasarımcılara, hedef kitlenin algısına göre tasarım üretebilme yetisini sağlar. Kuram geliştiricilerinden biri olan Wertheimer, belli uyarıcıların bir arada nasıl gruplanacağını ve yorumlanacağını belirleyen algılama ilkeleri belirlemektedir. Bu ilkeler; şekil-zemin ilişkisi, yakınlık, benzerlik, tamamlama, devamlılık ve basitlik ilkeleridir (Uçar,2004: 65).

5.1. Yakınlık İlkesi

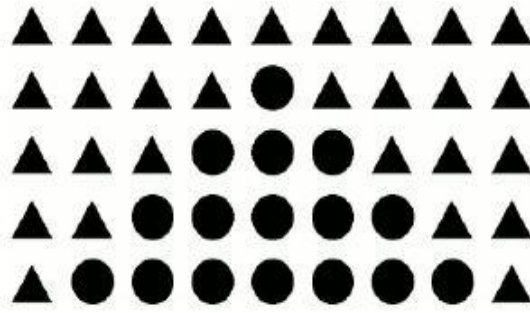
Görsel algının sağlanması için gereken ilkelerden biri de yakınlık ilkesidir. Tasarımın bütünde anlam ifade edebilmesi için, tasarım öğeleri arasındaki uzaklığın birlikteliğini aşmayacak kadar olmasıdır (Çetinkaya,2011:49). Bir görsel uyarım meydana getiren alanda, birbirlerine yakın olan öğeler, görsel bir grup oluşturma eğilimi içerisinde olmaktadır. Diğer bir deyişle, zaman ve mekan açısından birbirlerine yakın olan nesneler kendi içinde gruplaşmaktadır (Yağmur,2014:152). Yakın olan nesneleri beraber gruplandırma işlemi insan hafızasında bilginin kalmasını ve hatırlanmasını kolaylaştıran önemli faktörlerdendir. Yan yana gelen harflerin veya noktaların çizgi biçiminde gruplaşması örnek olarak verilmektedir. Biçimler birbirlerine yaklaştıkça, aralarındaki ilişki fark edilir ve bütünlük, birliktelik algılanır. Yakınlık yoluyla elde edilen birlikteliğin, iki veya üç boyutlu olması mümkündür. Yakınlık, biçimlerin ölçüleri, renkleri ve diğer değerleri ile de ilgilidir. Tasarım eğer bu ilkeyi yansıtacaksa, biçimlerin birbirleriyle ilgili olduğu rahatlıkla anlaşılmalıdır (Kuş,2013:32).

Görsel 16: Yakınlık İlkesi Örneği (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/3420/> 24.06.2018)

5.2. Benzerlik İlkesi

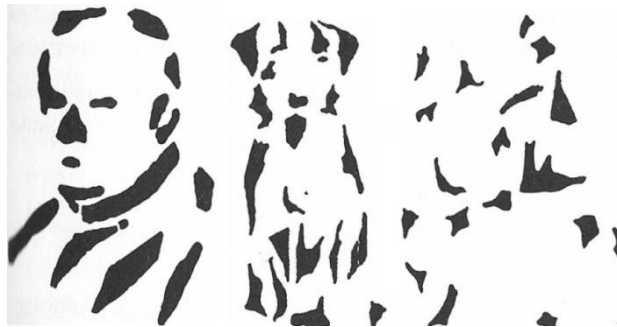
Biçimlerin, renk, doku ve hareket gibi görsel özelliklerin aynı karakterde olmasıdır. Birbirine benzeyen objeler bir bütünlük içinde algılanmaktadır. Yakınlık ilkesinde algının temeli, objeleri beraber gruplandırmaktır. Bunun sebebi de renk, biçim, doku gibi yönlerden birbirlerine benzer olmalarıdır. Tasarımdaki biçimlerin birbirlerinden farklı olması durumunda birbirleri arasında bağlantı kurmak zorlaşmakta, kompozisyon ilgisiz ve düzensiz görünmektedir. Benzerlik ilkesi öğeler arasında birlik ve bütünlük etkisi yaratmaktadır (Kuş,2013:36).

Görsel 17: Benzerlik İlkesi Örneği (Koç, 2014 : 9)

5.3. Tamamlama İlkesi

Şekil olarak eksik bırakılmış, devam ettirilmemiş biçimlerin, eksik olduğu halde izleyici tarafından tamamlanması, tam bir şekildeymiş gibi algılanmasıdır. Gestalt ilkesine göre bireyler, görsel olarak eksik olan biçimleri tamamlama eğiliminde olmaktadır. Bu yüzden bir bütüne ulaşmak isteyen göz, eksik olanı tamamlamaktadır (Yağmur, 2014:153).

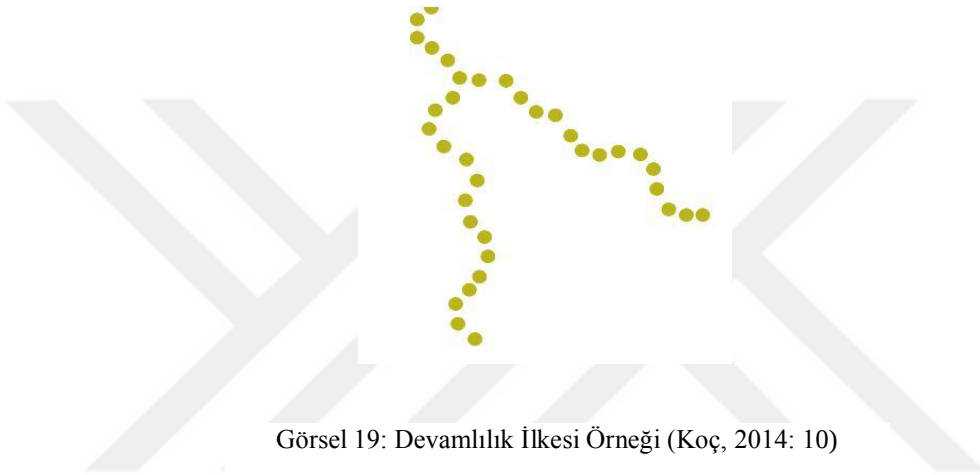

Görsel 18: Tamamlama İlkesi Örneği

(<http://contentus.net/gestalt-psikolojisinin-icerik-stratejisindeki-yansimalari/>
05.06.2018)

5.4. Devamlılık (Süreklilik) İlkesi

Aynı yönde belli bir süreklilikle devam eden objelerin birbirlerinin devamıymış gibi bütünlük içinde algılanmasıdır. Kompozisyondaki öğelerin devamı ile oluşturulan bütündür. Göz, kompozisyonu kolay bir şekilde takip etmektedir. Tekrar ile meydana gelen bütün içindeki öğelerin algılanabilmesi için devamlılık sağlanmaktadır (Çetinkaya,2011:54). Noktaların, çizgilerin veya diğer biçimlerin aynı yönde olması da görseldeki gibi, devamlılığı oluşturmaktadır (Yağmur,2014:153).

Görsel 19: Devamlılık İlkesi Örneği (Koç, 2014: 10)

5.5. Basitlik İlkesi

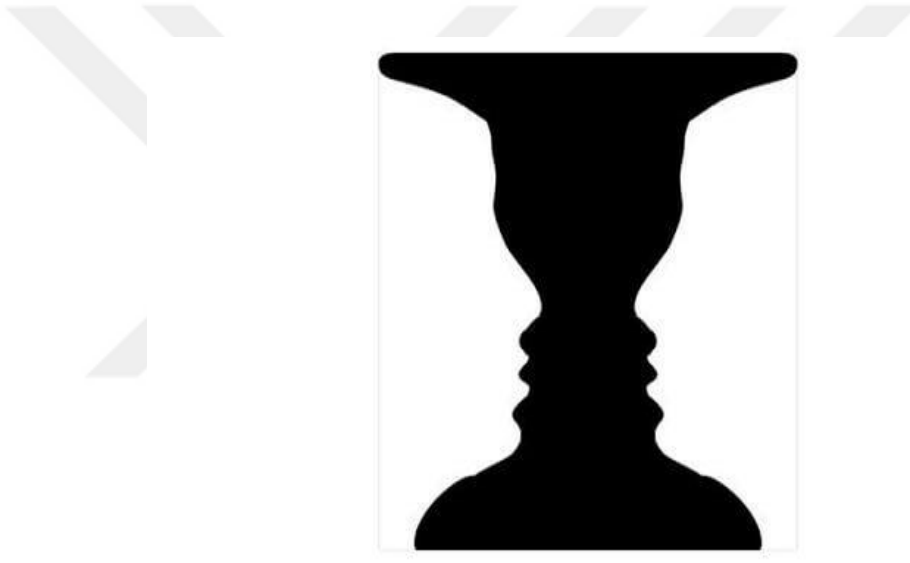
Birey algıları çoğunlukla en basit olanı algılar. Karmaşık, düzensiz objeler yerine düzenli ve organize edilmiş objeleri algılamaya daha yatkındır. Karmaşıklık ne kadar artarsa algılanma gücü de artar. Bu yüzden hazırlanan kompozisyonda algı karmaşası oluşturmamak için, sade geometrik biçimlerden yararlanılması gerekmektedir (Çetinkaya,2011:46).

Görsel 20 : Basitlik İlkesi Örneği (Koç, 2014: 11)

BÖLÜM 6: ŞEKİL ZEMİN İLİŞKİSİ

Gestalt algı kuramının temelini bu ilke belirlemektedir. Kurama göre, duyularımız figür-zemini bütün olarak algılamaktadır. Bu bağlamda figür- zemin ilişkisi önemlidir. Şekil zemin ilişkisinde etki sağlayabilmek için temel kurallar vardır. Zemin daha basit olmalı, şekil geniş bir alan da yer almalıdır. Üç boyutlu etki sağlayan zeminler, baskın bir şekil kullanıldığı takdirde iki boyutlu etki oluşturmaktadır.Şekil- zemin ilişkisinde, şekil zemine bitişik veya şekil zeminden öndeymiş gibi algılanabilir. Normal şartlarda dikkati şekil çeker, zemin ise, şeklin gerisinde kalır ve algı alanına girmez, ancak bazı durumlarda, şekil zemin birbirleriyle yer değiştirebilir ve şekil zeminin hangisinin olduğuna karar vermek zorlaşabilir (Çetinkaya,2011:46).

Görsel 21 : Rubin Vazosu (Topçu, 2016: 26)

Beynimiz sürekli olarak dış dünyayı mantıklı bir çerçeveye oturtmaya çalışmaktadır. Aynı anda gördüğü nesneye dair iki açıklama üretememektedir. Gestalt kuramı özellikle düzenleme işlemine ve şekil- zemin olgusuna dayanmaktadır. Bu konudaki en bilinen örnek Rubin'in ünlü vazo ve insan yüzleri çizimidir. Bu çizime bakıldığında izleyiciye iki seçenek sunmaktadır. Biri siyah zemin üzerine bir vazo diğeri ise, beyaz zemin üzerine birbirine bakan iki yüzdür. İki durumu eşit bir şekilde ilk bakışta görme olasılığı oldukça düşüktür. Beyin muhakkak bir tanesine ön plana çıkarmaktadır. Bu örnekte de iki görüntüyü aynı anda görmek mümkün değildir (Topçu,2016:26).

6.1. Şekil

Dış çevrede algılanan obje şekil, şeklin üzerini kaplayan alan da zemindir. Algılanan her şey bu iki kavram arasındaki ilişkiden doğmaktadır. Kompozisyonda kullanılacak şekil, görsel algıda kuvvetli olmalıdır. Bu anlatım genellikle üç şekilde yapılmaktadır. Bunlar; derinlik, çizgisellik ve etkili çevre yöntemleridir. Cisimlerin renk, doku gibi özellikleri ön plana çıkartarak derinlik hissi oluşturulmaktadır. Çizgisellik ise, çizgilerin oluşturduğu hacimsel etkili anlatım türüdür. Çizgi kalınlığının farklı olması durumunda çizgilerle şekil etkisinin sağlanmasıdır. Kompozisyonda çevre çizgilerinin kalınlık değerlerinin farklı olması veya farklı şekillerde çevre çizgilerinin kullanılması da etkili çevre yöntemidir. Bu şekilde çizgi kullanımında, şekil ön plana çıkmaktadır(Çetinkaya, 2011: 46).

6.2. Zemin

Zemin kompozisyonunda, yüzey etkisi oluşturan ifadeler tanımlanmaktadır. Zemin anlatımını oluşturabilmek için, geniş alanlar zemin olarak düşünülebilir veya benzer boyutlarda tekrarlanan, birbiri ile uyumlu biçimler kullanılabilir (Çetinkaya,2011:46).

Görsel 22 : Ördek- Tavşan Örneği (<https://performansfikri.com/09-gestalt/> /24.06.2018)

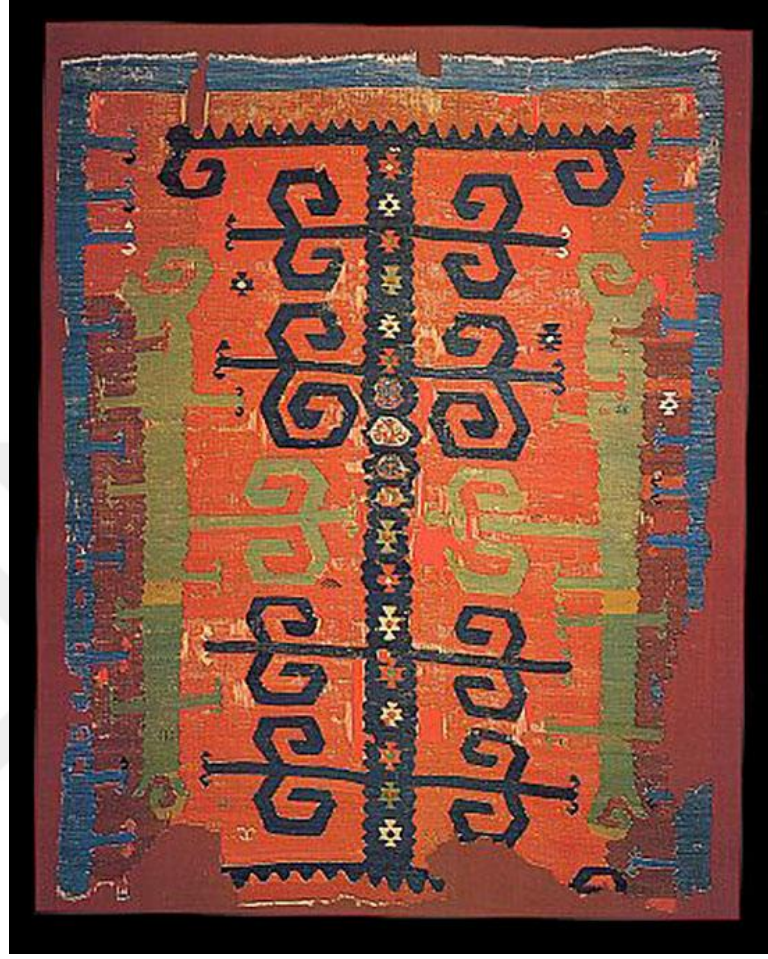
BÖLÜM 7: ANADOLU YÜNCÜ KİLİMLERİNDE GÖRSEL ALGI YANILSAMALARI (BALIKESİR BÖLGESİ)

Yüncü Yörükleri, Osmanlı devletinin kuruluş dönemlerinde siyasette önemli katkıda bulunmuş, Konya, Balıkesir ve çevresinde yaşadığı bilinen yörük aşiretidir. Turgut Yörükleri de denilmektedir. Balıkesir'deki yörük toplulukları, Karakeçili, Kızıkeçili, Ahmetli, Kılaz, Yağcıbedir, Hardal ve Yüncüdür (Ayhan,2004:80).Yörük toplumları bazen oymak beylerinin isimlerine göre, bazen de yaptıkları işe göre adlandırılmıştır. Balıkesir'deki Yağcıbedir köyü bir zamanlar orduya yay imal ettikten sonra Yaycıbedir, Yüncü Yörükleri de, yün ipliği üretilip sattıktan sonra, Yüncü olarak isimlendirilmiştir(Gadanaz,2007:44).

Bu yörük gurubu çoğunlukla hayvancılık ile geçinmiştir. Keçi kılı ve koyunyünü, yüncü yörüklerinin, dış etkenlere bağlı olmadan kendi kazançlarını ve ihtiyaçlarını karşılamalarında büyük önem taşımıştır. Yün imalatının sağlanması dokuma alanında önemli gelişmelere sebep olmuştur. Halı ve kilim dokuma, köy ve kasabalarda yaygın hale gelmiştir. Dokunan kilimler, kendilerine özgü renk ve desen yapısı ile farklılık göstermektedir. İlk bakışta sanki birbirinin tekrarı gibi algılanan kilimler, detaylı bir şekilde incelendiğinde farklılık göstermektedir(Eröz,1991:171).Çalışmanın bu bölümünde Yüncü Yörükleri tarafından dokunmuş olan kilimler tarihsel sırasına göre, diğer bölümlerde anlatılmış olan şekil zemin ilişkisi bağlamında incelenecektir.

Tezin bu bölümünde Yüncü Yörükleri tarafından üretilmiş kilimler kronolojik olarak verilmiştir. Her bir örnek görsel algı yanılsamalarına göre incelenmiş olup; bulunmayan çağdaş örneklerle bölüm içerisinde yer verilmiştir.

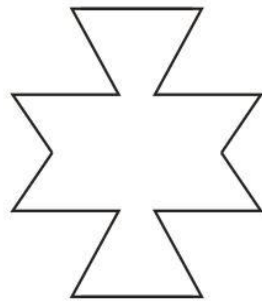
Örnek.1:

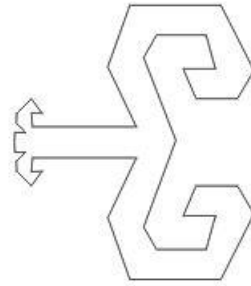
Fotoğraf 1: Erken Dönem Yüncü Kilimi
<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm>
(Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

Erken yüncü kilimi olarak gruplandırılan kilimin kesin tarihi bilinmemektedir. İlk yüncü kilimleri ileriki dönemlere kıyasla kareye yakın boyutlardadır. Kullanılan renkler ağırlıklı olarak kırmızı ve mavidir. Örnekteki kilimde mavi, kırmızı, yeşil ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Atkı ve çözgü malzemesi yündür. Ortadaki dikey biçim kancalı motifidir içerisinde on dört tane muska motifi yer almıştır. Bu motif yüncü kilimlerini diğer kilimlerden ayırmaktadır (Ölçer,1988:57).

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Bordürde yer alan lacivert kancalı motifi ile algının merkeze yönlendirilmesi sağlanmıştır. Ortada dikey biçimde kullanılan koyu lacivert çizgi ve ona bağlantılı yatay form ile zemin görsel olarak ikiye bölünmüş, ardından lekesele değerler yerleştirilmiştir. Kontrast renklerin dengeli kullanımıyla bütünlük elde edilmiştir.

Çizim 3: Muska Motifi

Çizim 4: Koçboynuzu Motifi

Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Mavi, kırmızı ve yeşil renkleri kullanılarak koçboynuzu motifi ile bordür tamamlanmıştır. Kilime bakıldığında göz bu sırayı takip etmektedir. Mavi bordür takip edildiğinde koçboynuzu motiflerinin arasındaki boşluklara yeşil renkteki koçboynuzlarının yerleştirildiği fark edilmektedir. Mavi ve yeşil rengin arasında kalan kırmızı renkteki dokuma ise, izleyiciye farklı bir desen varmış gibi hissiyat vermektedir.

Fotoğraf 2: Erken Dönem Yüncü Kilimi Bordür Detay
<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm>
(Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

Zeminde kullanılan koçboynuzu motifleri mavi renkte dokunmuştur. Gz, yapısı gereği ilk olarak koyu olan rengi algılamaktadır. İlk bakışta kırmızı zemin rengi algılandığında ve tasarım üzerinde renk takip edildiğinde kırmızı renkte koçboynuzu motifi algılamak mümkündür (Bakınız:Fotoğraf 3a).

Fotoğraf 3 Erken Dönem Yüncü Kilimi Zemin Detay
<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm>(Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

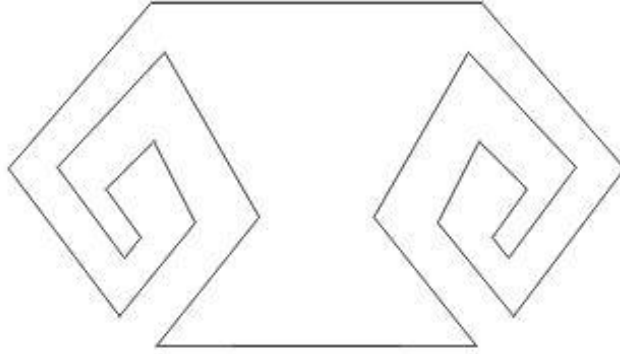

Fotoğraf 3 a: Erken Dönem Yüncü Kilimi Zemin
Koçboynuzu Detay

Kilim zeminindeki kırmızı renk takip edildiğinde eli belinde motifine olan benzerlik dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 3 b: Erken Dönem Yüncü Kilimi Zemin Eli Belinde Motifi Detay

Çizim 5: Elibeline Motifi

Örnek.2:

Fotoğraf 4 : Yüncü Kilimi
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 2018)

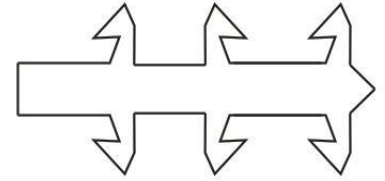
Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nde korunan kilim, envanter kayıtlarına göre, 18. yy.'da Balıkesir'de dokunmuştur. Kilim 158x 204 cm'dir. Atkı ve çözgüsü yündür. Yırtık, ezik ve bazı yerleri eksiktir. Zeminde koçboynuzu motifleri vardır. Mavi ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Yüncü kilimlerinin karakteristik özelliği olan kancalı motifi, bu örnekteki kilimde de yer almıştır. Diğer örnekten farklı olarak hem kilimin ortasında hem de sağ ve sol kısmında mavi renkte görülmektedir. Kilimin ortasındaki kancalı motifinin üzerinde bir tane muska motifi bulunmaktadır.

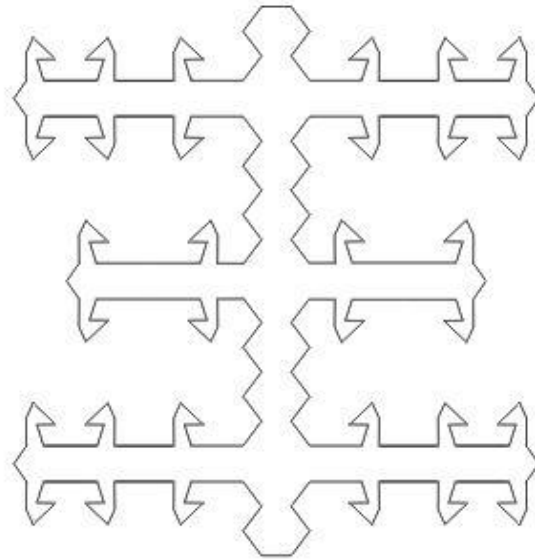
Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Bordürde yer alan lacivert renkteki Kancalı motifi, algıyı merkeze yönlendirmektedir. Form tekrar eden motifler arasındaki bağlantıyı oluşturmaktadır. Motiflerin farklı aralıklarla yerleştirilmiş olması, yüzeyde bir bütünlük, birlik oluşturmaktadır.

Çizim 6: Muska Motifi

Çizim 7: Koçboynuzu Motifi

Çizim 8: Kancalı Motifi

Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Bordürde kırmızı renk ile karşılıklı olarak hizalanmış yatay biçimde koçboynuzu motifi kullanılmıştır. Mavi renkteki dokuma, kompozisyona kendi içinde bir hareket kazandırmıştır.

Fotoğraf 4 a: Yüncü Kilimi Bordür
Detay
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri
Müzesi 2018)

Fotoğraf 4 b: Yüncü Kilimi Bordür
Detay
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri
Müzesi 2018)

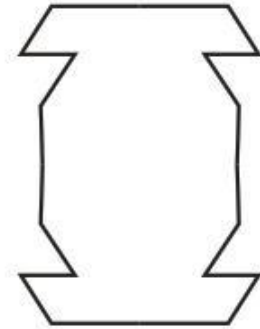
Zemin motifleri sıra sıra ve birbirleriyle karşılıklı hizada duran koçboynuzu motifleriyle doldurulmuştur. Zemin rengi olan kırmızı renge odaklanıldığında mavi renkteki motiflerin dışında kalan boşlukların kendi içinde küp şekline benzer desen oluşturduğu gözlenebilir.

Fotoğraf 4 c: Yüncü Kilimi Zemin Detay
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 2018)

Fotoğraf 4 d: Yüncü Kilimi Zemin Detay(İstanbul
Türk ve İslam Eserleri Müzesi 2018)

Çizim 9: Motifler arası boşlukların
oluşturduğu biçim

Örnek.3:

Fotoğraf 5 : Yüncü Kilimi
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

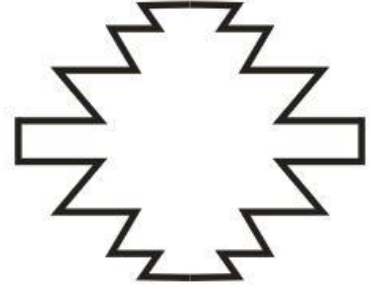
Türk ve İslam Eserleri Müzesinde korunan kilim, envanter kayıtlarına göre, 18. yy.' da Balıkesir'de dokunmuştur. Kilim 387x180 cm'dir. Atkı ve çözgüsü yündür. Koçboynuzu, küpe, muska, canavar ayağı ve kancalı motifleri vardır. Mavi, beyaz, sarı, yeşil, siyah ve kırmızı renkler kullanılmıştır.

Nazan Ölçer, Kilimler adlı kitabında (1988:57) bu örnekteki kilimin Balıkesir bölgesinden Afyon-Kütahya bölgesine göç eden Yüncü Yörüklerinin bir oymağı tarafından dokunmuş olabileceğinden bahsetmiştir. İlikli kilim ve sarma kontür ile dokunduğu da belirtilmektedir. Kilim motiflerinin boyutu bu örnekteki kilimde biraz daha büyüktür. Ortadaki kanca motifi yeşil renkte olup içerisinde muska motifi vardır. Fotoğraf 1'deki kilime kıyasla muska motifleri daha büyüktür. Alt bordürün üst kısmında canavar ayağı motifi kullanılmıştır. Bordürün tamamı altıgen içerisinde küpe motifi ile çevrelenmiştir

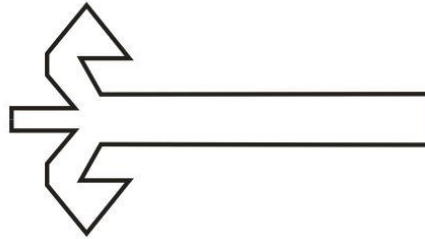
Örnek tasarım ilkeleri bakımından incelendiğinde; Bordürde tekrar eden küpe motifi kullanılmıştır. Zeminde kullanılan lacivert renkteki kancalı motifi gözü merkeze odaklamaktadır. Ortada dikey olarak yeşil renkte yer alan form ile lacivert renkteki dikey form arasındaki ilişki ile kilimde bir bütünlük sağlanmıştır.

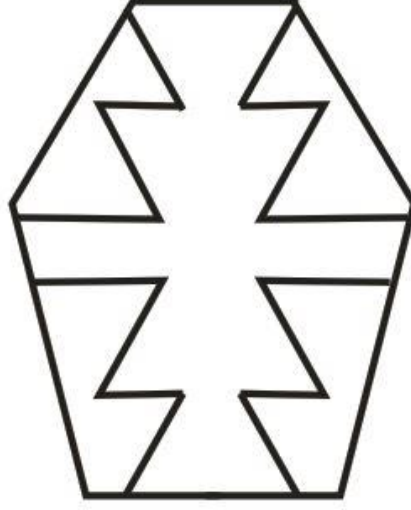
Çizim 10: Canavarayağı motifi

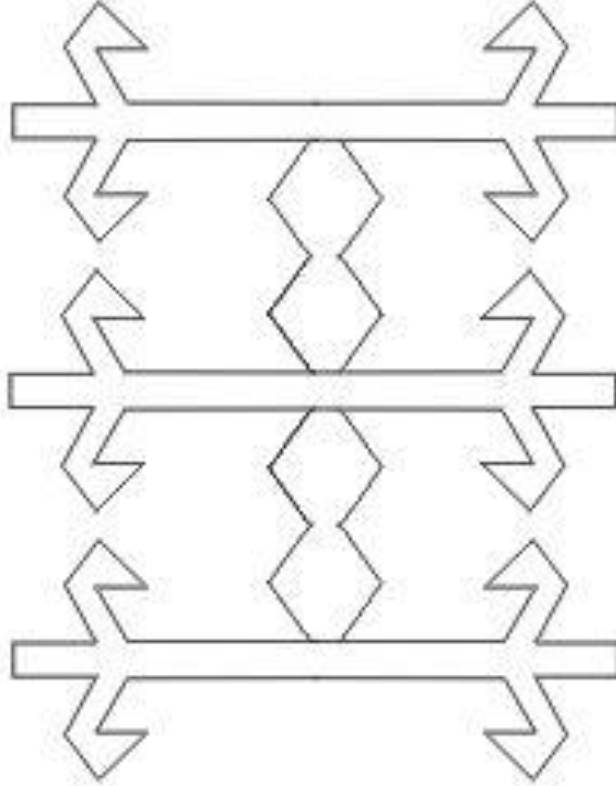
Çizim 11: Muska Motifi

Çizim 12: Koçboynuzu Motifi

Çizim 13: Küpe Motifi

Çizim 14: Kancalı Motifi

Kilimdeki görsel algı yanılsamasını incelediğimizde; Kilimin bordüründe küpe motifi kullanılmıştır. Bordürün üst kısmındaki canavar ayağı motifi algı konusunda dikkat çekmektedir. Göz ilk olarak daha belirgin olan rengi fark ettiği için, mavi renkteki canavar ayağı motifini algılamaktadır. Fakat dikkatli bir şekilde bakılırsa, kırmızı renk olan bölümde de canavar ayağı motifinin olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 5 a: Yüncü Kilimi
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

Çizim 15: Kilim Bordür Motif Detay

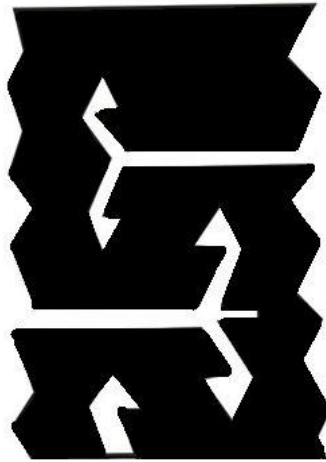

Çizim 16: Kilim Bordür Motif Detay

Kilimin zemini kırmızı renk ile dokunmuştur. Mavi ve yeşil renkteki kancalı ve koçboynuzu motifleri ile desen tamamlanmıştır. Mavi renkteki kancalı motifinin yatay ekseninde uzun olarak kırmızı zemin ile bütünleşmesi gözde bir yanılsamaya sebep olmaktadır. Mavi kancalı motifinin dışında kalan kırmızı renk takip edildiğinde göz zigzag şekilde ritim takip etmektedir.

Fotoğraf 5 b: Yüncü Kilimi
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi)

Çizim 17: Yüncü Kilimi Zemin Motif
Detay

Örnek.4:

Fotoğraf 6 : Yüncü Kilimi

<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm>

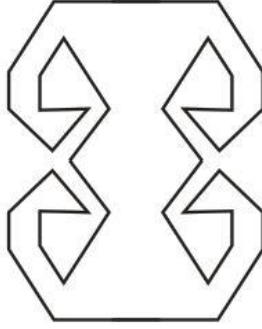
(01.08.2018)

(Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

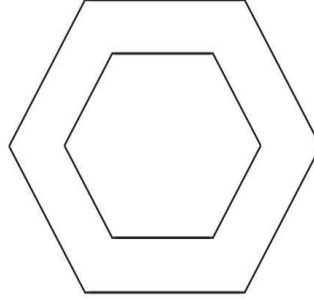
18. yy. Yüncü kilimi olarak tarihlendirilmektedir. Ankara Vakıflar Halı Müzesinde korunmaktadır. Kilim 150 x 230 cm'dir. Gürhan Erbek Kilim Kataloğu 1'de ve Füsün Gülen'in Yüksek Lisans Tezinde (2002:30) de yer almaktadır. Katalogdaki bilgilere göre, Balıkesir Merkez Okçu Kara Camiinden gelmiştir. Atkı ve çözgüsü yündür, ilikli kilim, sarma kontur teknikleri uygulanmıştır. Kilimde koçboynuzu ve küpe motifleri kullanılmaktadır. Mavi, kırmızı, siyah ve beyaz renkleri görülmektedir. Orta bölümlerinde yıpranmalar mevcuttur (Erbek,1995:17) .

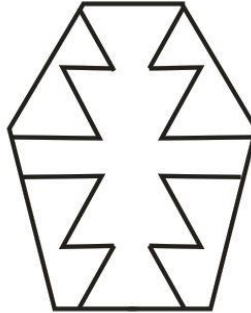
Çizim 18: Suyolu Motifi

Çizim 19: Koçboynuzu Motifi

Çizim 20: Göz Motifi

Çizim 21: Küpe Motifi

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Ortada büyük formların olması sebebi ile, göz merkeze odaklanmaktadır. Kilim zemininde kullanılan küçük formlarla merkezdeki formların tekrar edilişleri ile bir bütünlük sağlanmıştır. Tasarım ayrıca büyük küçük formların kullanılması ile dengelenmiştir.

Kilimde klasik bordür biçimi kullanılsa da sağ ve sol uzun kenarlarında kırmızı zemin üzerine siyah zigzag şeklinde dokumalar yer almaktadır. Alt ve üst bordür kısmında siyah ve kırmızı renkte su yolu motifi bulunmaktadır.

Fotoğraf 6 a: Yüncü Kilimi
Sol Bordür Detay
(Erbek, 1988:17)

Fotoğraf 6 b : Yüncü Kilimi
Alt Bordür Detay
(Erbek, 1988:17)

Kilimdeki görsel algı yanılsamaları incelendiğinde; Kilimin ortasında sırasıyla beş tane göz motifi vardır ve zeminde koçboynuzu motifleri yer almaktadır. Bazı motifler kırmızı renkte dış konturları siyah bazıları da siyah renkte dış konturları kırmızıdır. Fotoğraf 6 c incelendiğinde siyah renk zemin, kırmızı renk motif olarak algılanmaktadır. Buna karşın siyah renge odaklanıldığında koçboynuzu motifi görülmektedir. Fotoğraf 6 d incelendiğinde ise, siyah rengin hem zemin hem de motif olarak algılanabilme özelliği fark edilmektedir. Siyah renk zemin kabul edildiğinde kırmızı renk motif, kırmızı renk zemin olarak düşünüldüğünde siyah renk motif olarak algılanmaktadır.

Fotoğraf 6 c: Zemin Motif Detay
(Erbek,1988:17)

Fotoğraf 6 d : Zemin Motif Detay
(Erbek, 1988:17)

Fotoğraf 6 e: Zemin Motif Detay
(Erbek, 1988:17)

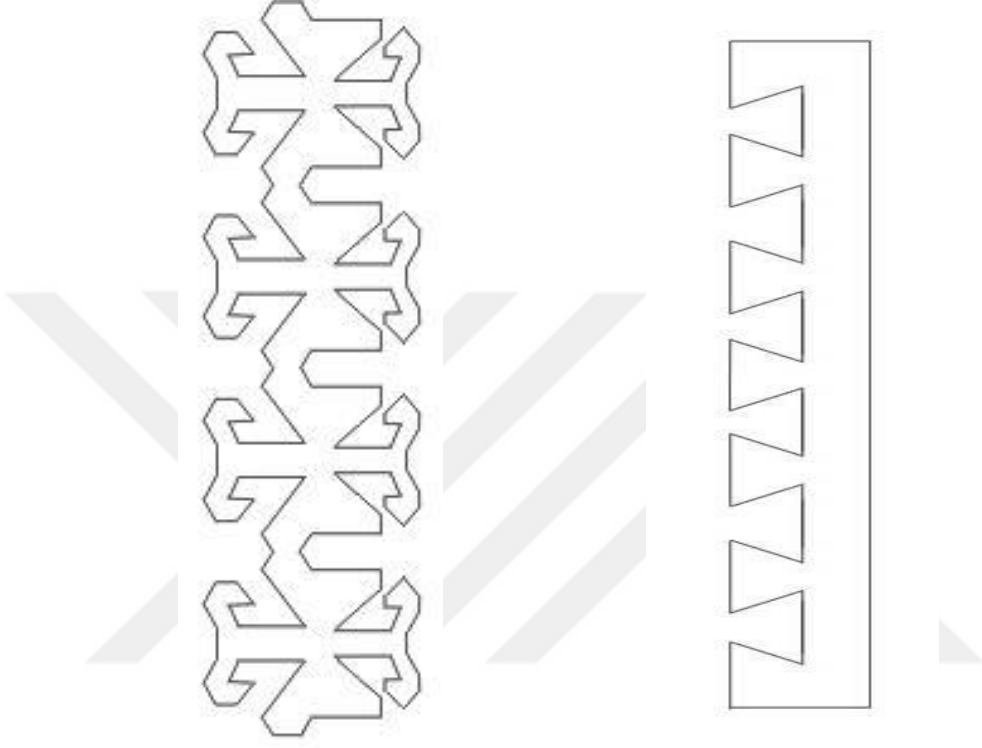
Örnek.5:

Fotoğraf 7 : Yüncü Kilimi
(Erbek,1988:18)

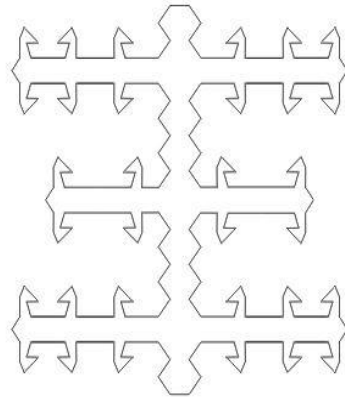
Kilim 135x 160 cm'dir.18. yy. olarak tarihlendirilmiştir. Balıkesir Yüncü Yörükleri tarafından dokunmuştur. Kullanılan renkler kırmızı, beyaz ve mavidir. Atkı ve çözgü malzemesi yündür. Ortadaki dikey motif diğer kilimlerde de olan kancalı motifidir. Bazı kaynaklarda bu motif hayat ağacı olarak da geçmektedir.

Bordürdeki motifler kuş motifidir. Zemin koçboynuzu motifi ile tamamlanmıştır. Kilimde yırtıklar ve eksikler mevcuttur. Kilim, İstanbul Vakıflar Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesinde korunmaktadır (Erbek,1988: 18).

Çizim 22: Kuş Motifi

Çizim 23: Suyolu Motifi

Çizim 24: Kancalı Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Bordürde yer alan lacivert kuş motifi ile algı merkeze yönlendirilmektedir. Zeminde kullanılan dikey lacivert çizgi ve onlarla bağlantılı yatay formların tekrar ederek kullanılması ile kilim yüzeyinde bütünlük oluşturulmuştur.

Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Kırmızı zemin üzerine mavi renkte kuş motifi ve su yolu motifi ile kilimin bordürü tamamlanmıştır. Fotoğraf 7 b incelendiğinde kuş motiflerinin ard arda yerleştirildiği görülmektedir. İki motif arasında kalan kırmızı alana dikkatli bir biçimde bakıldığında koçboynuzu motifinin olduğu fark edilmektedir.

Fotoğraf 7 b : Yüncü
Kilimi Sol Bordür
Detay
(Erbek,1988: 18)

Fotoğraf 7 a: Yüncü Kilimi Üst Bordür Detay
(Erbek,1988: 18)

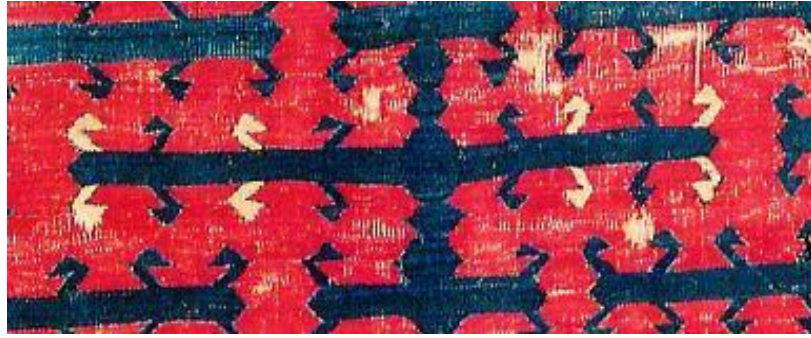

Fotoğraf 7 c: Yüncü Kilimi
Bordür Motif Detay
(Erbek, 1988:18)

Zeminde mavi renkte kancalı ve koçboynuzu motifi yer almaktadır. Kilimin tamamı iki renk ile bitirilmifstir, sadece kancalı motifinin ortaya yakın olan bölümünde beyaz renk kullanılmıştır. Bunun zel bir sebebinin olup olmadığı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

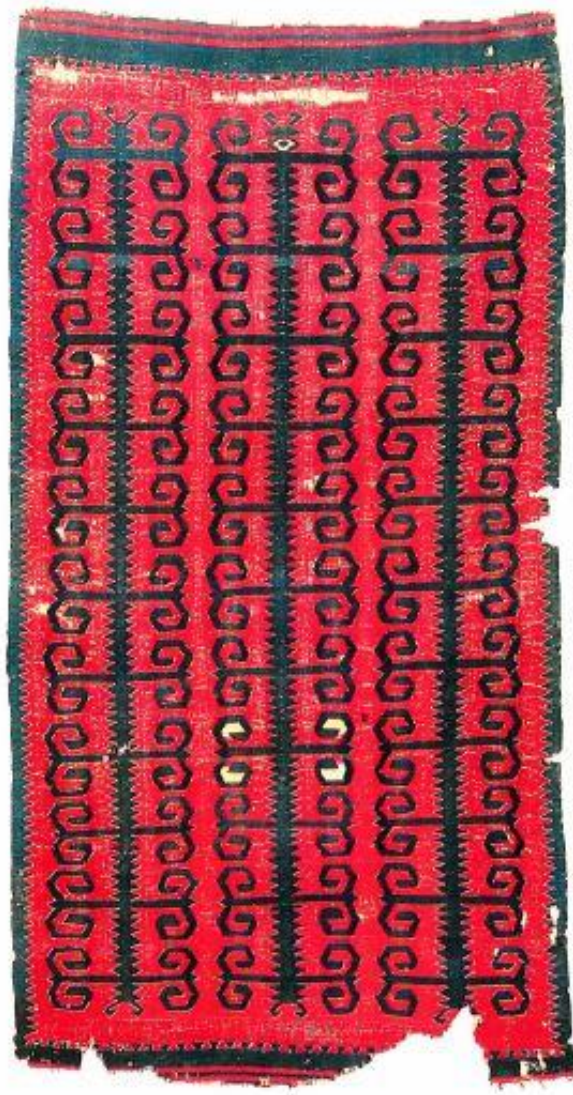

Fotoğraf 7 d : Yüncü Kilimi Zemin Detay
(Erbek, 1988:18)

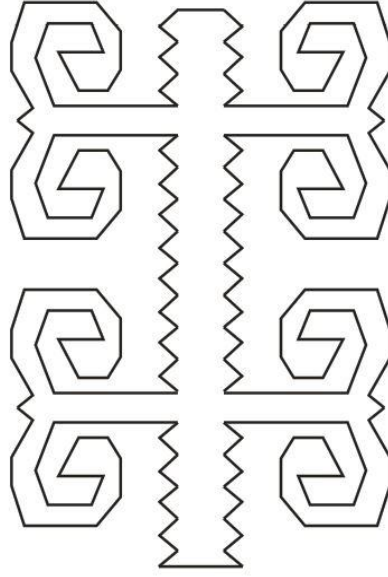
Fotoğraf 7 e : Yüncü Kilimi Zemin Motif Detay
(Erbek, 1988: 18)

Örnek.6:

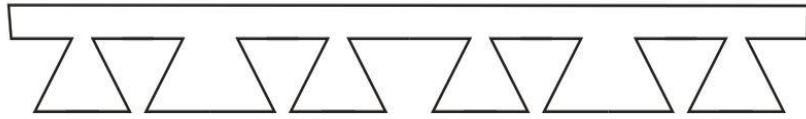

Fotoğraf 8: Yüncü Kilimi
(Erbek,1988:19)

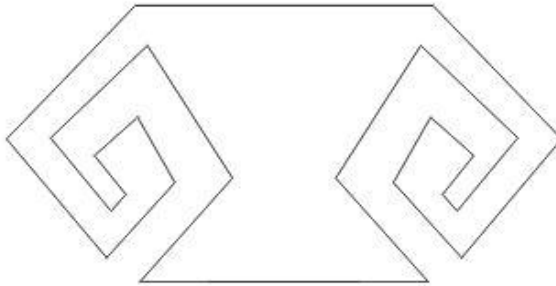
Kilim İstanbul Vakıflar Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi'nde korunmaktadır.Balıkesir yüncü Yörükleri tarafından dokunduğu bilinmektedir.18.yy.'a tarihlendirilmektedir. Kilim 125 x 250 cm'dir. Mavi ve kırmızı renk kullanılmıştır. Koçboynuzu ve muska motifleri kilim zemininde yer almaktadır (Erbek,1988:20).

Çizim 25: Kancalı Motifi

Çizim 26: Muska Motifi

Çizim 27: Elibeline Motifi

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Kilim zemini dikey olarak yerleştirilmiş lacivert çizgi ve onlarla bağlantılı yatay formların tekrar edilmesi ile tamamlanmıştır.

Diğer kilimler ile kıyaslandığında renk olarak aynı renkler kullanılmıştır. Motifler birbirine benzerlik gösterirken zeminde farklılıklar olmuştur. Diğer kilimlerde kullanılan kancalı motifinin yerini daha belirgin boyutlarda koçboynuzu yer almıştır. Diğer kilimlerde kancalı motifi kilimi çevrelerken bu kilim de dikeyde üç sıra yan yana koçboynuzu motifleri görülmektedir. Koçboynuzu motifi mavi ile dokunduğu için öncelikli olarak algılanmaktadır. Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Zemin rengi olan kırmızıya odaklanıp takip edildiğinde eli belinde motifini algılamak mümkündür.

Fotoğraf 8 a: Yüncü Kilimi Zemin Motif Detay

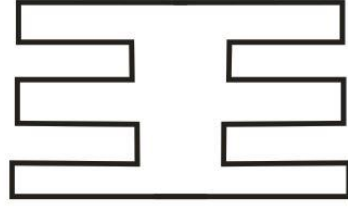
Örnek.7:

Fotoğraf 9: Yüncü Kilimi
(Gülgönen Koleksiyonu, 2011:353)

19. yy. olarak tarihlendirilen kilim, Balıkesir'deki Yüncü Yörükleri tarafından dokunmuştur. Kilim 108 x 146 cm'dir. Atkı ve çözgüsü yündür. Kırmızı, mavi, siyah ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Tek motif kullanıldığı için, yüzey planı diğer kilimlere göre farklıdır (Gülgönen Koleksiyonu,2011:352) .

Örnek kilim tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; muska motifinin belirli aralıklarla tekrar edilmesi ile zemin oluşturulmuştur. Siyah ve kırmızı renkler ile diyagonal çizgiler oluşturarak kilimde bir bütünlük sağlanmıştır.

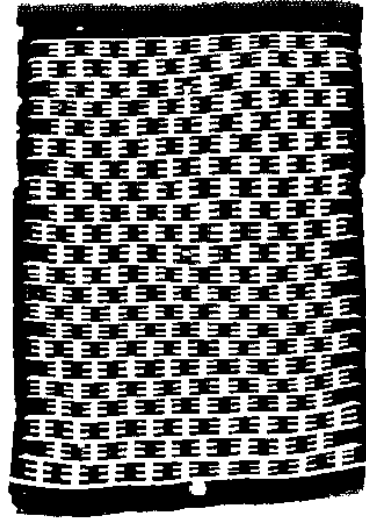

Çizim 28: Muska Motifi

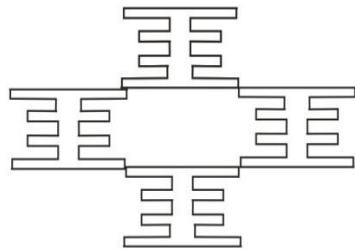
Kilimde sadece muska motifi kullanılmaktadır. Diğer kilimlerde görülen kancalı ve koçboynuzu motifleri bu kilimde yer almamaktadır. Kırmızı zemin üzerine diyagonal biçimde mavi, beyaz ve siyah renkler de muska motifinin yerleştirildiği görülmektedir. Kilimdeki görsel algı yanılsamaları incelendiğinde; Yan yana yerleştirilen motiflerin arasındaki boşluklar (beyaz alanlar) incelendiğinde muska motifine benzer biçimlerin olduğu fark edilmektedir.

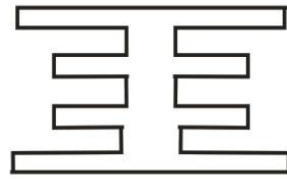
Fotoğraf 9 a: Yüncü Kilimi Zemin Detay
(Gülgönen Koleksiyonu, 2011:353)

Fotoğraf 9 b: Yüncü Kilimi Detay
(Gülgönen Koleksiyonu, 2011:353)

Çizim 29: Muska Motifi Detay

Çizim 30: Beyaz Alanların Oluşturduğu Biçim

Örnek.8:

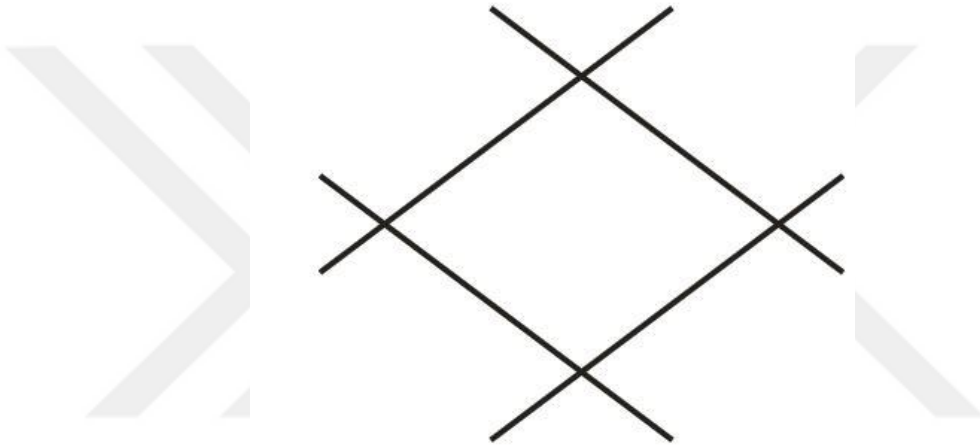

Fotoğraf 10: Yüncü Kilimi
(Gülgönen Koleksiyonu ,2011:355)

Yüncü Yörükleri tarafından dokunmuş olan yüncü kilimi, çift kanat kilim yöresel adı ile kayıtlar da geçmektedir.19. yy.'a tarihlendirilmektedir. Atkı ve çözgüsü diğer kilimlerde olduğu gibi yündür. Kilim 34 (bir kanat eni) x 201 cm'dir. Zeminde kırmızı, motiflerde mavi, sarı ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Canavar ayağı, pıtrak ve kurtağzı motifleri vardır (Gülgönen Koleksiyonu,2011:354).

Çizim 31: Kurtağzı Motifi

Çizim 32: Pıtrak Motifi

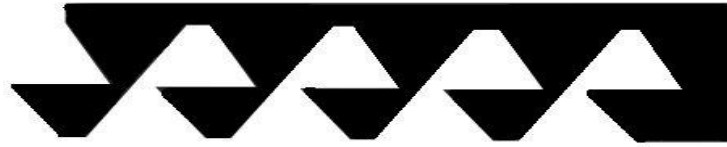
Çizim 33: Canavar Ayağı Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Zemin lacivert kurtağzı motifinin belirli aralıklarla tekrar edilmesi sonucu oluşmuştur. Böylelikle algı zemine dengeli bir şekilde dağılmaktadır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamasını incelediğimizde; Kilimde klasik bordür biçimi uygulanmamış alt ve üst kısımda, kırmızı zemin üzerine mavi canavar ayağı motifi yerleştirilmiştir. İlk olarak mavi renk dikkat çekmektedir ve bu yüzden mavi alanlar canavar ayağı motifi olarak kabul edilmektedir. Kırmızı renk zemin takip edildiğinde canavar ayağı motifi aynı şekilde görülmektedir.

Fotoğraf 10 a: Yüncü Kilimi Detay
(Gülgönen Koleksiyonu, 2011:354)

Çizim 34: Canavar Ayağı Motifi

Kilimin zemininde Yüncü kilimlerinde nadir olarak görülen kurtağzı motifi vardır. Kilim çift kanatlı olma özelliği ile tektir. Pıtrak motifleri kilim üzerinde belirli aralıklarda görülmektedir.

Fotoğraf 10 b: Yüncü Kilimi Zemin
Detay
(Gülgönen Koleksiyonu,2011:354)

Fotoğraf 10 c : Zemin Detay
(Gülgönen Koleksiyonu, 2011:354)

Örnek.9:

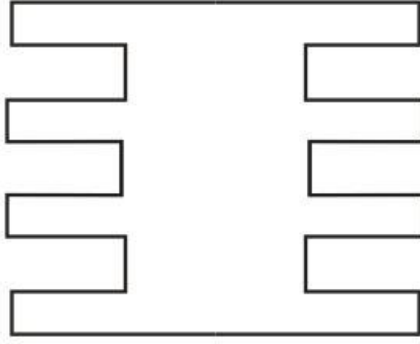

Fotoğraf 11: Yüncü Yörüklerine ait olduğu tahmin edilen kilim örneği
Uo Hirsch Koleksiyonu)
(Sanat Dünyamız,1980:25)

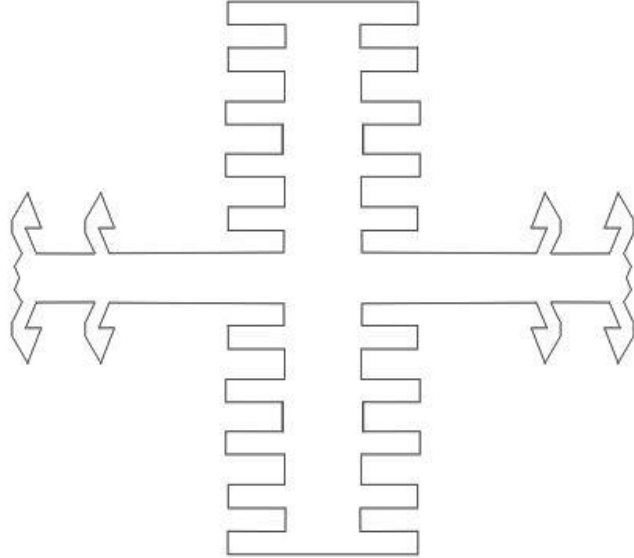
Kilimin tarihi hakkında bilgilere ulaşamamıştır. Balıkesir’e bağlı yüncü oymağı yerleşimlerinden birinde dokunduğu tahmin edilmektedir. Kilim 120 x 200 cm.’dir. İlikli kilim, cicim ve sarma kontur teknikleri kullanılmıştır. Kilimin zemini Kırmızı renk ile motifler mavi renk ile dokunmuştur. Saçakları mevcuttur diğer kilimlerde saçak dikkat çekmemiştir. Kilimler de yıpranmalar olduğu için saçakları da yıpranmış olmalı, ya da saçak bırakılmamıştır. Tarak motifi kullanılmıştır. Yüncü kilimlerine has olan kancalı motifinin bu kilimde tarak motifi ile birleşerek bir bütün oluşturduğu görülmektedir (Acar,1982:78).

Çizim 35 Suyolu Motifi

Çizim 36: Tarak Motifi

Çizim 37: Kancalı Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde bordürde tek çizgi şeklinde kırmızı renk kullanılmıştır. Zemin lacivert renkteki tarak motifinin birbirine bağlı olarak tekrar edilmesi ile oluşturulmuştur. Motifin belirli aralıklarla tekrar edilişi yüzeyde denge sağlamıştır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Mavi renkteki tarak motifi zemin, kırmızı renk motif rengi olarak düşünüldüğünde yine bir tarak motifinin olduğu fark edilmektedir. Renkler bu şekilde görsel algımızı etkilemektedir (Bakınız:Fotoğraf 11a).

Fotoğraf 11 a:Yüncü Kilimi Motif Detay
(Sanat Dünyamız,1980:25)

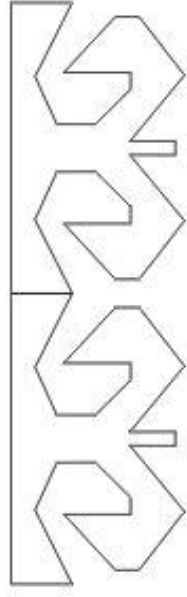
Fotoğraf 11 b:Yüncü Kilimi Motif Detay
(Sanat Dünyamız,1980:25)

Örnek.10:

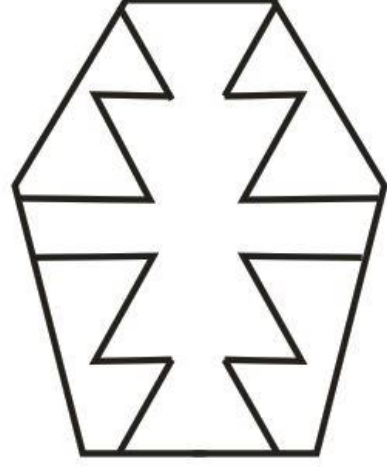

Fotoğraf 12: Yüncü Kilimi
(Bandsma, 2003:38)

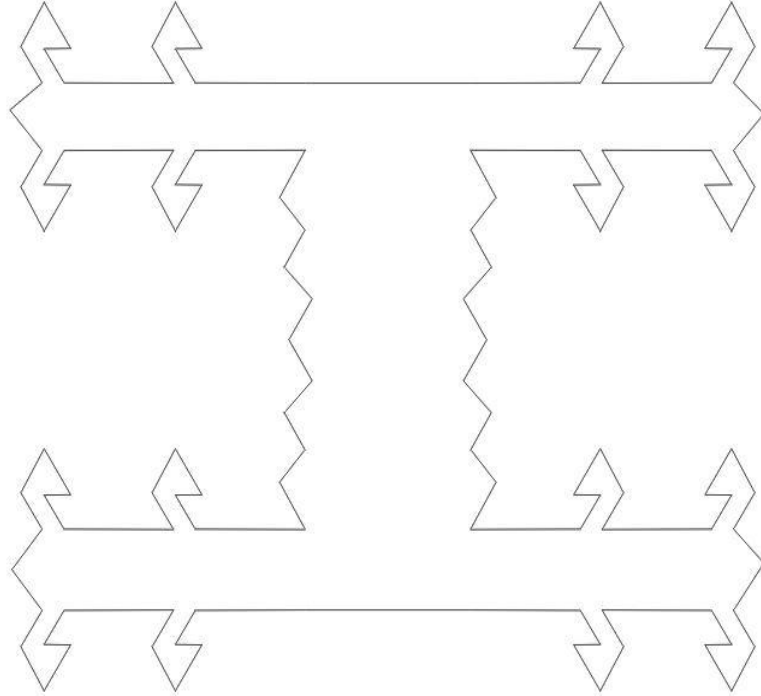
Kilimin Balıkesir Merkez Okçukara Camiinde bulunduğu bilinmektedir. Yüncü kilimi olarak gruplandırılan kilimin atkı ve çözgüsü yündür. 204 x 2.09 cm. ölçülerindedir. Boyutu kareye yakındır. Zeminde mavi motiflerde kırmızı, turuncu, beyaz, sarı ve yeşil (sadece küçük bir alanında) renkleri kullanılmıştır. Sarma kontür ve ilikli kilim tekniği ile dokuma tamamlanmıştır. Ortadaki dikey biçim kancalı motifidir. Koçboynuzu, küpe ve bukağı motifleri yer almaktadır(Bandsma,2003:38).

Çizim 38: Koçboynuzu
Motifi

Çizim 39: Küpe Motifi

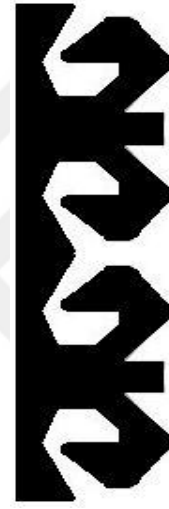
Çizim 40: Kancalı Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bakımından incelendiğinde; Bordürde belirli aralıklarla tekrar ederek yer alan koçboynuzu motifi, diğer formlara göre küçük olduğu için öncelikli olarak algılanmamaktadır. Ortada dikey kullanılan koyu lacivert çizgi ve ona bağlı olan yatay formlarla zemin görsel olarak ikiye bölünmüştür. Yüzeydeki formların büyüklük küçüklük dengesi ile kilimde bütünlük sağlanmıştır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Kırmızı ve beyaz renkleri kullanarak koçboynuzu motiflerinin tekrarı ile bordür tamamlanmıştır. Kenardaki koçboynuzu motiflerinin arasındaki mavi renk zemine odaklanıldığında bu boşluklarda da mavi koçboynuzu motifinin olduğu fark edilmiştir.

Fotoğraf 12 a: Yüncü Kilimi
Detay
(Bandsma , 2003:38)

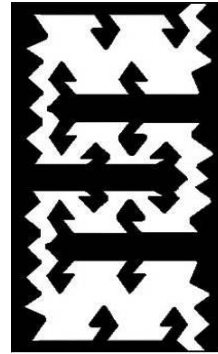

Çizim 41: Koçboynuzu Motifi

Mavi renk zemin kullanılarak tasarımda derinlik etkisi oluşturulmuş, mavi alanlar zemin olarak algılanmıştır. Mavi renk ile dokunan kancalı motifinin dışında kalan kırmızı alanlar (ya da Çizim 42'deki beyaz alanlar) kendi içerisinde bir desen oluşturmuştur.

Fotoğraf 12 b: Yüncü Kilimi Zemin Detay
(Bandsma, 2003:38)

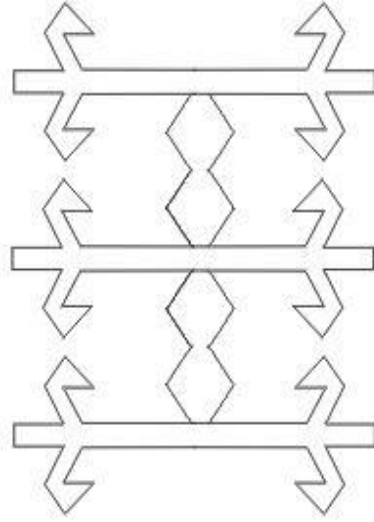
Çizim 42: Kancalı Motifi Detay

Örnek.11:

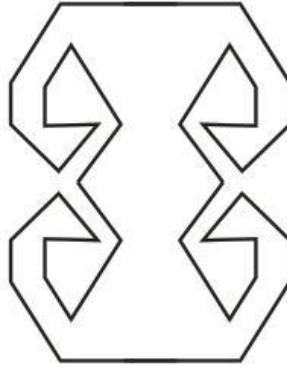

Fotoğraf 13: Yüncü Kilimi
(Sanat Dünyamız, 1980: 24)

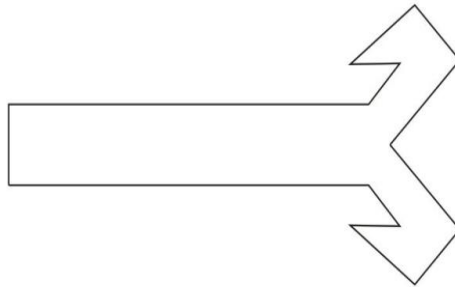
Yüncü Yörüklerine ait olduğu bilinen kilim diğer kilimlere göre biraz değişikliğe uğramıştır. Ortadaki kancalı motifinin içerisinde diğer kilimlerde daha az motif varken bu kilimde 16 adet koçboynuzu motifi görülmektedir. Kilimde kırmızı, siyah ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Saçakları diğer kilimlere göre uzundur.

Çizim 43: Kancalı Motifi

Çizim 44: Koçboynuzu Motifi

Çizim 45: Koçboynuzu Motifi

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Ortada yer alan lacivert dikey çizgi ile algının merkeze yönlendirilmesi sağlanmıştır. Lacivert çizgiye bağlı olan yatay formların belirli aralıklarla tekrar etmesi yüzeyde denge oluşturarak bütünlük sağlamıştır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamaları incelendiğinde; Kilim yüzey planı olarak Fotoğraf 4 ile benzerlik göstermektedir. Fotoğraf 4’de kilimin tam ortasındaki kancalı motifinde ortaya yakın bölümünde bir adet küpe motifi bulunmaktadır. Bu kilimde ise kancalı motifinde 16 adet koçboynuzu motifi bulunmaktadır. Koçboynuzu motiflerinin bazıları beyaz-kırmızı renkli bazıları da siyah-kırmızı renklidir. Bu renk oluşumu motif algısının değişmesine sebep olabilir. Örneğin, kırmızı renkli beyaz konturlu koçboynuzu motifinin alanı beyaz ile doldurulduğu zaman beyaz alan da da koçboynuzu motifi varmış gibi etki oluşturabilir. Aynı şekilde kırmızı renkteki koçboynuzu motifinin etrafı siyah kontur ile çevrelendiği zaman siyah kontur koçboynuzu motifi biçimine benzetilebilir.

Fotoğraf 13b Yüncü Kilimi Kancalı Motifi
Detay
(Sanat Dünyamız, 1980: 24)

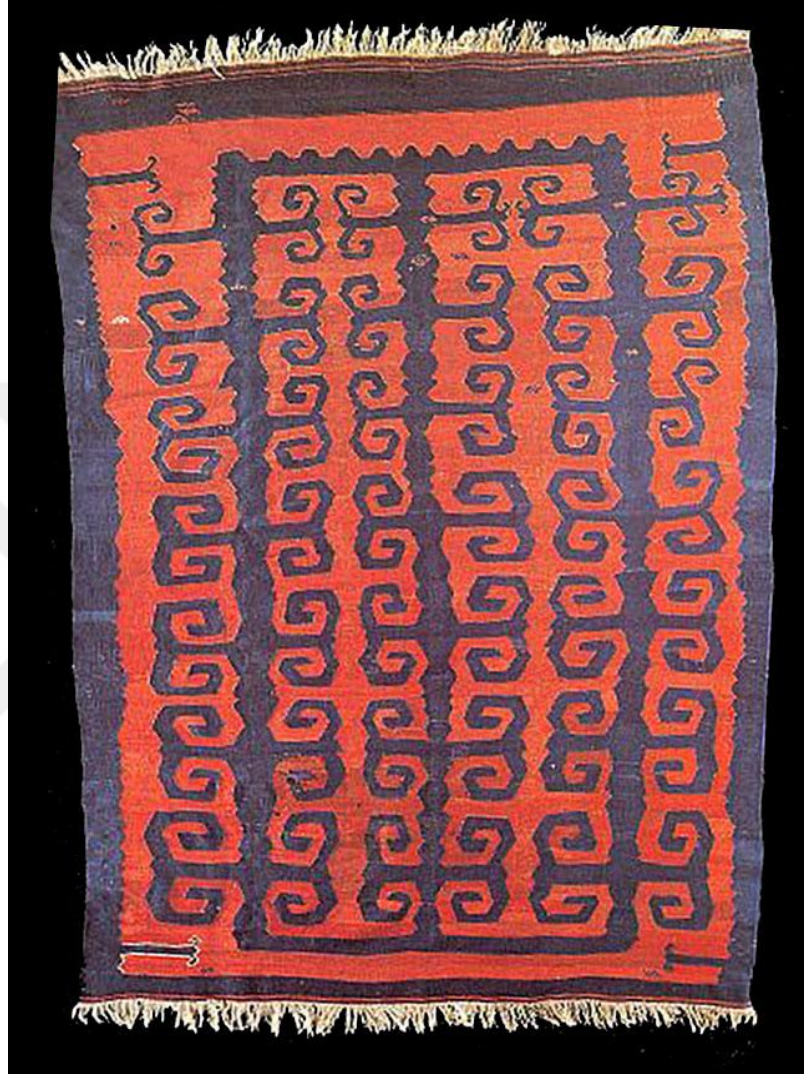

Fotoğraf 13a :Yüncü Kilimi
Koçboynuzu Motifi Detay

Fotoğraf 14: Kancalı Motifi Detay
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi
07.08.2018)

Örnek .12:

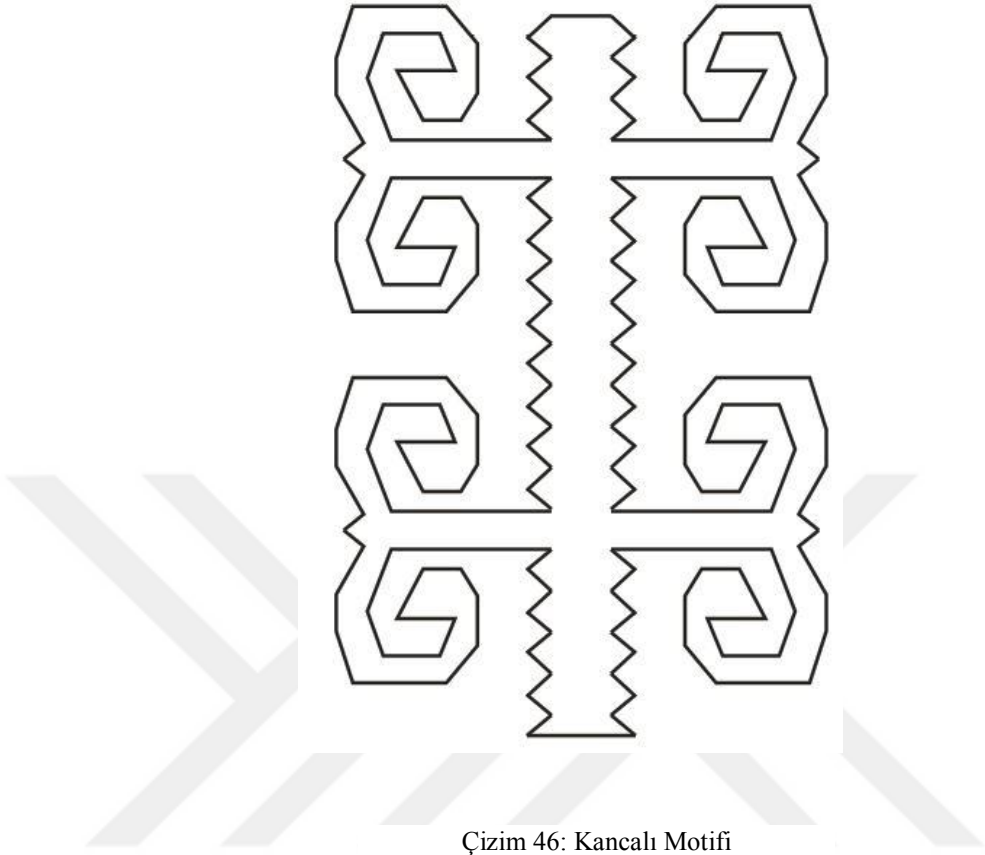
Fotoğraf 15: Yüncü Kilimi

<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm>

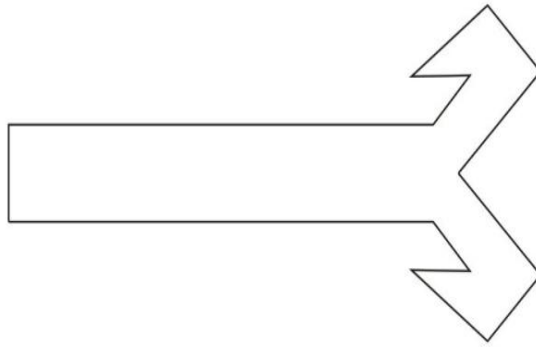
(01.08.2018)

(Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

Kilim 19. yy.'a tarihlendirilmektedir. Atkı ve çözgüsü yündür. İstanbul Vakıflar Kilim ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi'nde korunduğu bilinmektedir. Kilimin görünüşüne göre, erken yüncü kilimleri gibi kareye yakın boyuttadır. Kırmızı zemin üzerine mavi koçboynuzu ve kancalı motifleri uygulanmıştır. Saçakları vardır (Halı,1979:113).

Çizim 46: Kancalı Motifi

Çizim 47: Koçboynuzu Motifi

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Kilim zemini dikey olarak yerleştirilmiş lacivert çizgi ve onlarla bağlantılı yatay formların tekrar edilmesi ile tamamlanmıştır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamaları incelendiğinde; Zemin kırmızı, motifler mavidir. Bu algıyı tam tersine dönuştürdüğümüzde aslında zemin olan kırmızı alanda, koçboynuzu motiflerini görmek mümkün olacaktır. Fotoğraf 17’de kırmızı zeminde gizlenmiş koçboynuzu motifleri beyaz renk ile belirgin hale gelmiştir.

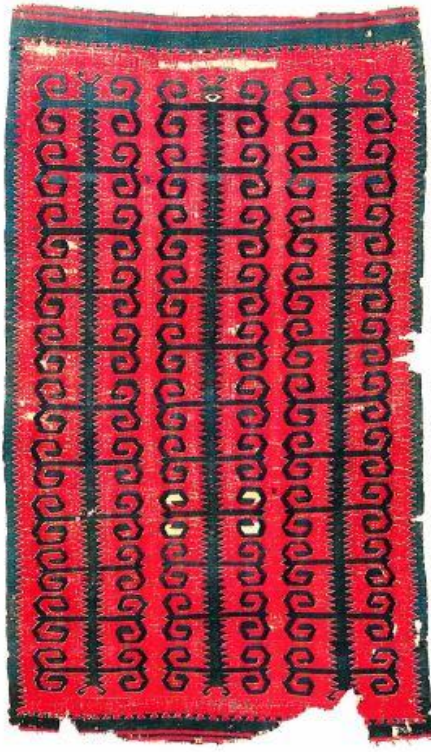

Fotoğraf 16: Yüncü Kilimi Motif Detay
<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm>
(01.08.2018) (Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

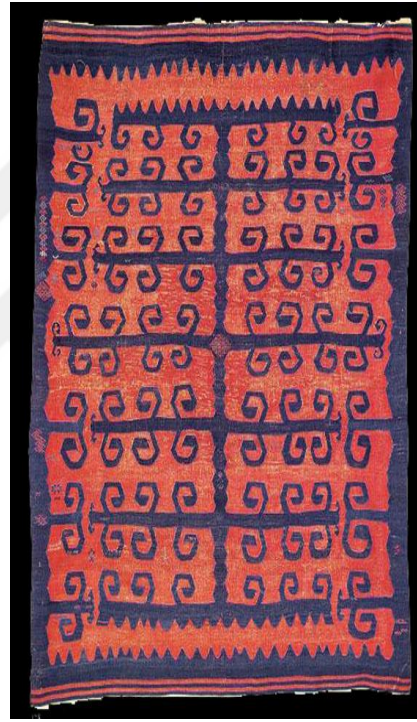

Fotoğraf 17: Yüncü Kilimi
Koçboynuzu Motifi Detay
<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm> (01.08.2018) (Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

Kilimin zemininde koçboynuzu ve kancalı motifleri yer almaktadır. Motif ve renk özelliğı açısından iki kilim ile benzerlik göstermektedir. Bu benzer kilimleri inceleyecek olursak ilk olarak fotoğraf 18'deki Yüncü kilimini ele alalım. Kilimler motif ve renk bakımından aynıdır. Örnek 12'deki kilimin köşe kenarlarında bulunan toplam dört adet koçboynuzu motif ve kilimi çevreleyen kancalı motif fotoğraf 18'de bulunmamaktadır. Bunun yerine düz sıra halinde kancalı motifleri dokunmuştur. Kilimlerin renkleri aynıdır, boyutları net olarak bilinmediğı için, kilimlerin ölçüleri farklılık gösterebilir.

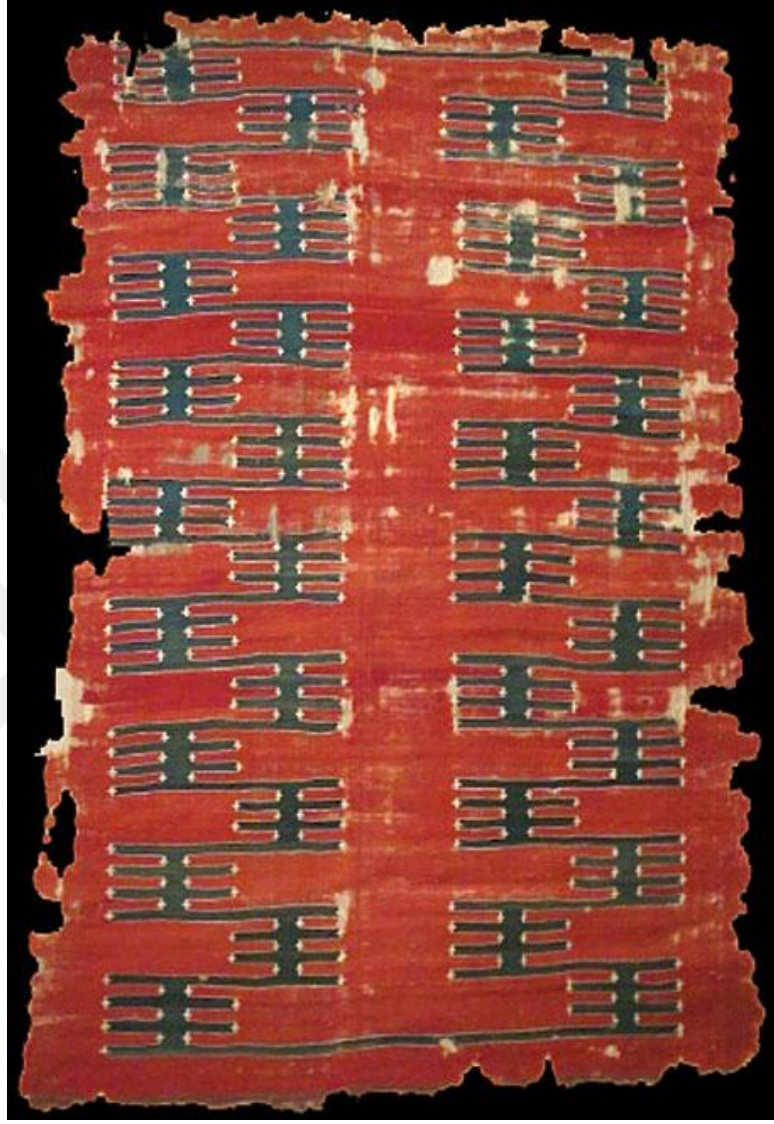
Fotoğraf 18 : Yüncü Kilimi
(Erbek, 1988:19)

Fotoğraf 19: Yüncü Kilimi
<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm> (01.08.2018) (Homaizi Koleksiyonu Kuwait)

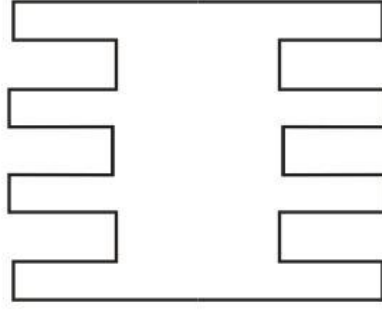
İkinci kilim fotoğraf 19'daki kilimdir. Bu kilimde, Yüncü kilimlerinin has özelliğı olan kancalı motif tek biçimde çift kollara ayrılmıştır. Örnek 12'deki kilimin dört köşesinde toplam 4 adet kullanılan koçboynuzu motif, bu kilimde simetrik biçimde iki kenarda (sağ-sol) toplam 12 adet koçboynuzu motif kullanılmıştır. Renkleri aynıdır, boyutlarına ulaşamadığı için, kilimlerin ölçüleri farklılık gösterebilir.

Örnek.13:

Fotoğraf 20: Yüncü Kilimi
(Balıkesir Valiliği,2002: 10)

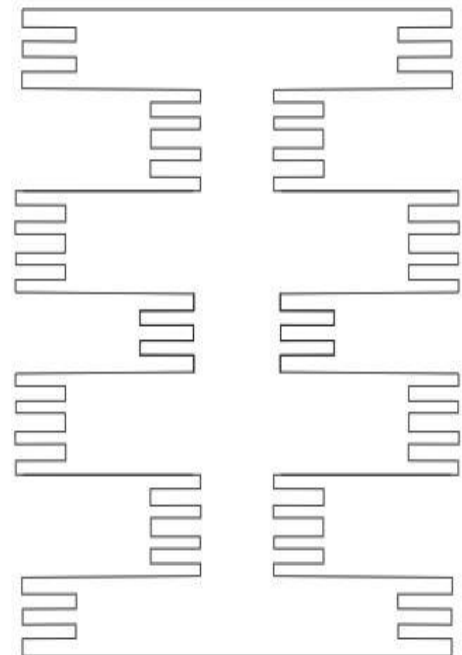
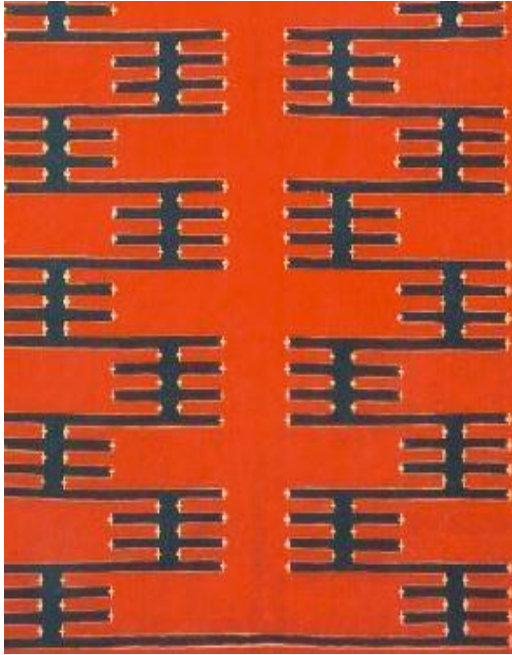
19. yy.'a tarihlendirilen kilim Balıkesir'de dokunmuştur. Atkı ve çözgüsü yündür. Kilim 120 x 190cm'dir. Zeminde kırmızı, motiflerde mavi ve beyaz renk kullanılmıştır. Sadece tarak motifi görülmektedir. Kilimin yüzeyinde yıpranmalar görülmektedir. İlikli kilim ve atkı yüzlü dokuma tekniği ile dokunmuştur (Balıkesir Valiliği,2002:10).

Çizim 48: Tarak Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Zemin alttan ve üstten birbirine bağlantılı olan mavi renkteki tarak motifinin tekrar edilmesi ile oluşturulmuştur. Formlar arasındaki aralık aynı şekilde düzenlenerek bir bütünlük oluşturmaktadır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamaları incelendiğinde; Kilim zemininde kırmızı renk üzerine mavi tarak motifleri belirli aralıklarda ve düzende yerleştirilmiştir. Kilimde eğer mavi motifler yerine kırmızı zemine odaklanılırsa, kırmızı zeminde de bir biçimin olduğu fark edilecektir.

Çizim 49: Tarak motiflerinin bir araya gelmesi ile zeminde oluşan biçim

Tarihsel sıralamaya göre incelen toplam 13 örnek kilim,

18. ve 19. yy. dönemlerine ait olan yüncü kilimleridir. Kilimlerin fotoğraflarına kitaplardan, dergilerden ve Türk ve İslam Eserleri Müzesi'nden erişilmiştir. Kilimler genellikle kareye yakın boyutlardadır. Malzeme olarak yün kullanıldığı bilinmektedir. En yaygın motif, kancalı motiftir. Bu motif, şekil olarak koçboynuzuna benzemektedir. Ana motif olarak dikkat çekmektedir. Kancalı motifi, bazı kilimlerin sadece ortasında, bazılarının orta, sağ ve sol hizasında bazılarının ise, bordüründe görülmektedir. Yaygın olan kancalı motifinin büyüklük değeri kilimden kilime farklılık göstermektedir. Genellikle kancalı motifi mavi renkte dokunmuştur. Kilimler genellikle sade, göz yormayan yapıdadır. Kırmızı, beyaz ve mavi renk en çok kullanılan renklerdir. Kırmızı rengin zemin rengi olarak kullanıldığı gözlenmektedir. İlk Yüncü Kilimi örnekleri olduğu için kilimlerde yıpranmalar mevcuttur. Bazılarının müzelerde korunduğu bilinmektedir. Konunun ilerleyen bölümlerinde, alan araştırmasında elde edilen kilimler tarihsel sıralaması dikkate alınarak incelenecektir.

Örnek no: 14

Bulunduğu yer: İstanbul/ Türk ve İslam Eserleri Müzesi Etnografik Eserler Deposu

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma, İlikli kilim

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1800'ler

Müzeye geliş tarihi: 27.12.1991

Dokuyan kişi, yaşı: -

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

Yöresel ismi: Yüncü Kilimi

En (cm.): 124

Boy (cm.): 318

Çiti: -

Saçak boyu (cm.): -

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler: Kilimde yırtıklar ve yıpranmalar mevcuttur.

ÇÖZGÜ Malzemesi: Yün

Rengi: -

İplik katı -

İplik bükümü: -

İplik sayısı / dm.: -

ATKI Malzemesi: Yün

Atkı katı: -

Atkı sayısı/ dm.: -

RENKLER: Lacivert, kırmızı, beyaz, kahverengi ve yeşil

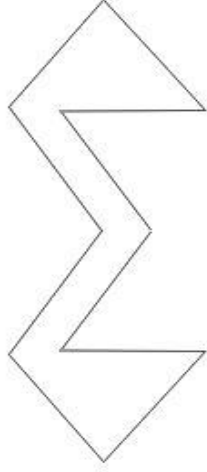
MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Tarak, kancalı ve çengel motifleri vardır.

Yukarıdaki bilgilere İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi envanter defterinden 07.08.2018 tarihinde ulaşılmıştır.

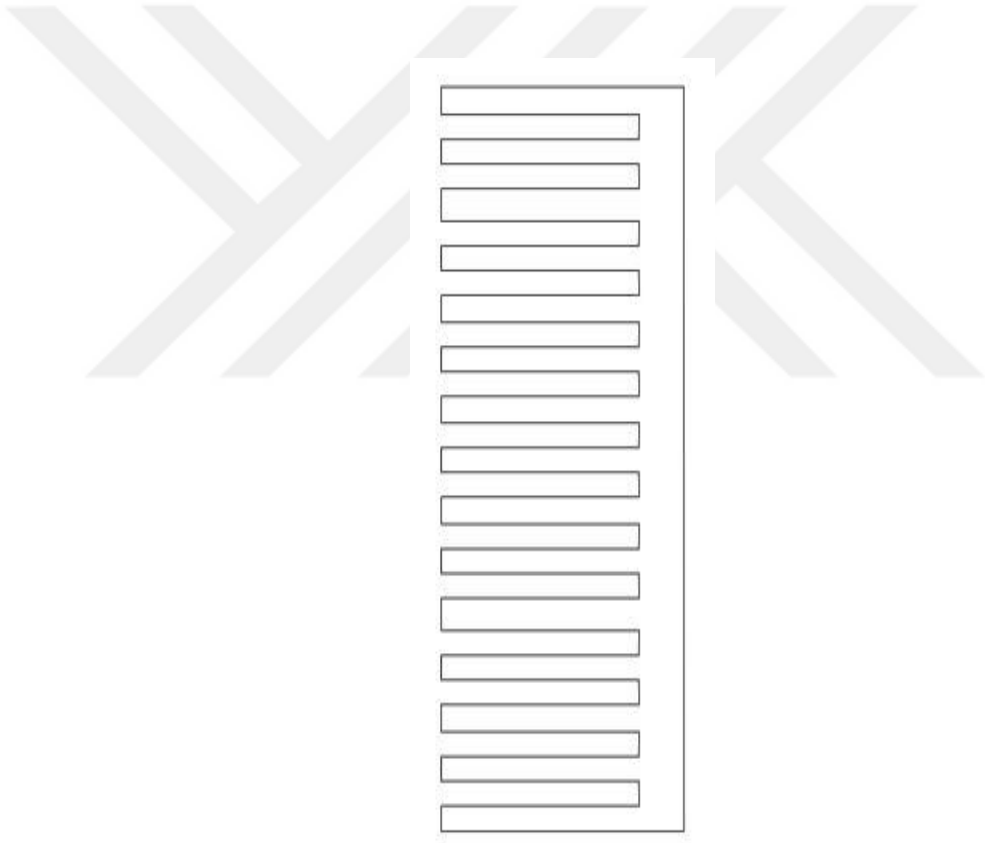
Fotoğraf 22: Yüncü Kilimi (İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 07.08.2018)

Çizim 50: Kanca Motifi

Çizim 51: Çengel Motifi

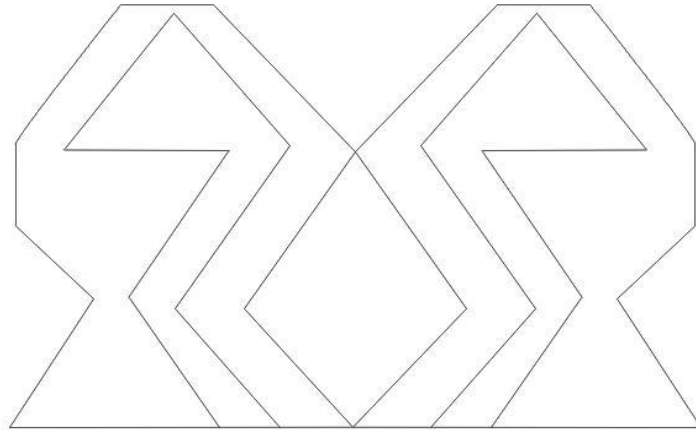
Çizim 52: Tarak Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Zeminde form kullanmayarak, gözün bordüre odaklanması sağlanmıştır. Bordürün sağ ve solu belirli aralıklarla yerleştirilmiş mavi renkte tarak motifinden oluşmaktadır. Alt ve üst bordürde ise, kancalı motifi belirli aralıklarla tekrar edilmiştir. Formların düzenli aralıklarla tekrar etmesi yüzeyde bütünlük sağlamıştır.

Kilimin zemini kırmızı renk ile motifler de mavi, beyaz, kahverengi ve yeşil renkleri kullanılarak dokunmuştur. 19. yy.'a tarihlendirilen kilimin sağ ve sol kenarlarında tarak motifi alt ve üst bordür kısımlarında kanca motifi görülmektedir. Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Kanca motifleri birbirinin simetrisi halinde olduğu için aralarındaki boş kısımda kendiliğinden oluşan üçgen biçim dikkat çekmektedir.

Fotoğraf 23: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi 07.08.2018)

Çizim 53: Kanca motiflerinin oluşturduğu şekil

Örnek no: 15

Bulunduğu yer: Balıkesir / Kocaören Köyü eski adı (Yüncüören)

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma ve cicim tekniği ile dokunmuştur.

Dokunduğu yer: Balıkesir/ Kocaören

Dokunduğu yıl: 1900 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Fadime Özkan (Merhum) Mesut Özkan'ın anneannesi

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

Yöresel ismi: Göllü Yüncü Kilimi

En (cm.): 150

Boy (cm.): 220

Çiti: Var

Saçak boyu (cm.): 24

Saçak örgüsü: Örgüsüz

Ek işlemler: -

ÇÖZGÜ

Malzemesi: Yün

Rengi: Beyaz

İplik katı: 2 Kat

İplik bükümü: S

İplik sayısı / dm.: 55

ATKI

Malzemesi: Yün

Atkı katı: Tek Kat

Atkı sayısı/ dm.: 90

RENKLER: Lacivert, Kırmızı ve Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Göllü Motifi, koçboynuzu, muska ve göz motifleri kullanılmıştır

MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: Mesut Özkan

Yaşı: 73

Eğitimi: İlkokul

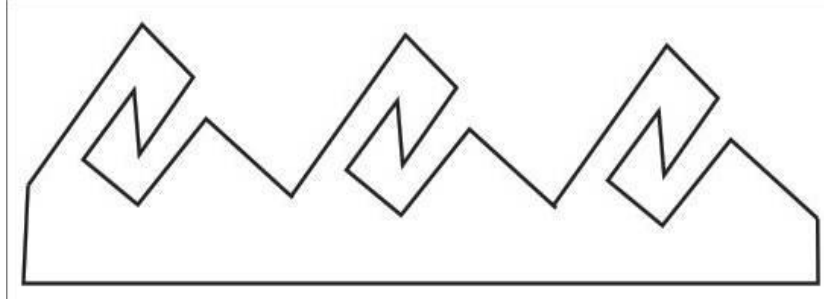
Dokuma inceleme formundaki bilgilere 20.07.2018 tarihinde Balıkesir Kocaören Köyünde ulaşılmıştır.

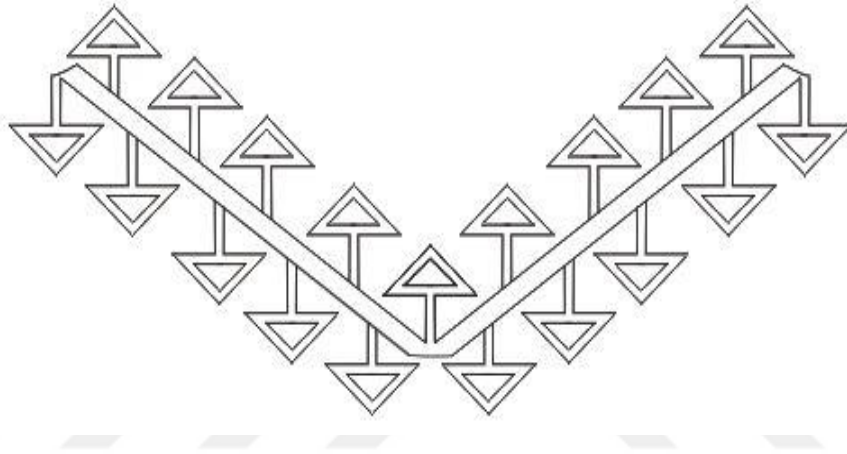
Fotoğraf 24 : Yüncü Kilimi
(Çolpan, 2018)

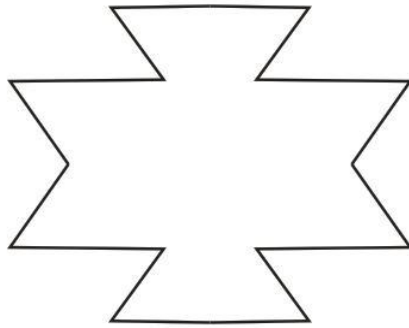
Fotoğraf 25: Yüncü Kiliminin Tersi
(Çolpan,2018)

Çizim 54: Koçboynuzu Motifi

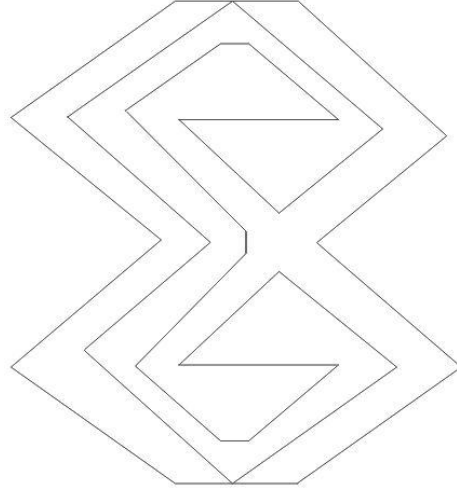
Çizim 55: Muska Motifi

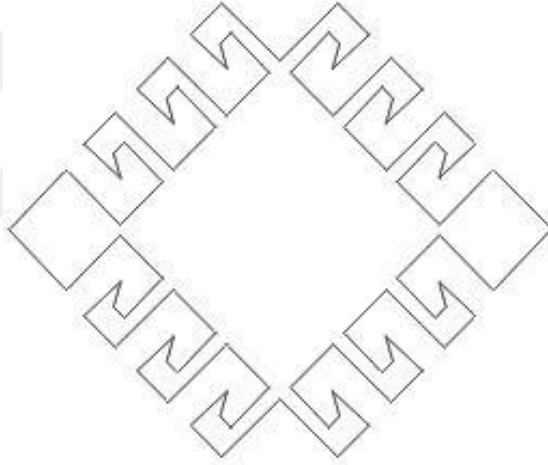
Çizim 56: Muska Motifi

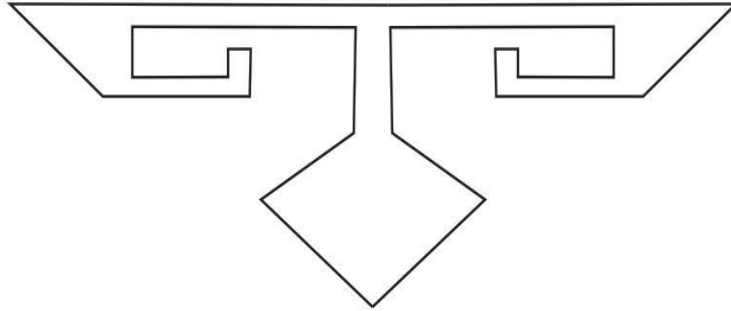
Çizim 57: Muska Motifi

Çizim 58: Koçboynuzu Motifi

Çizim 59: Göz Motifi

Çizim 60: Koçboynuzu

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Bordürde belirli aralıklarla sıralanmış çizgisel formlar yer almaktadır. Zeminde farklı renklerin kullanılmış olması ile algının bu noktaya yönlendirilmesi sağlanmıştır. Renklerin dengeli kullanımıyla bütünlük elde edilmiştir.

Kilimin alt ve üst bordüründe zemin kırmızı, motifler mavi renkte dokunmuştur. Koçboynuzu motifleri yer almaktadır.

Fotoğraf 26: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(Çolpan,2018)

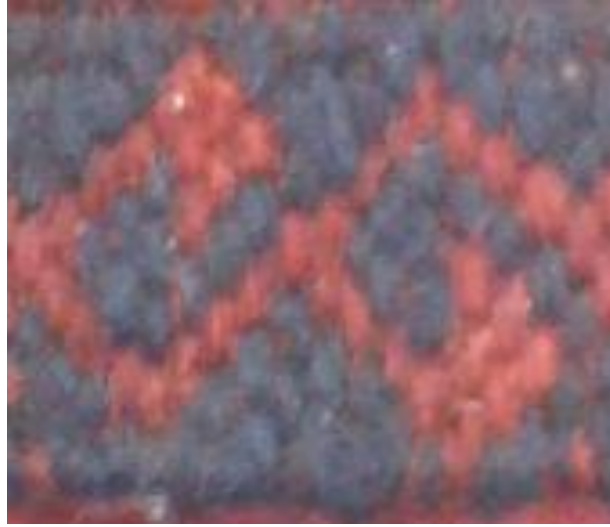

Fotoğraf 27: Yüncü Kilimi Motif Detay
(Çolpan,2018)

Kilimin üst bordürü ile sağ- sol bordürü farklı motiflerle dokunmuştur. Bordür içerisinde yan yana sıralanmış muska motifi yer alırken bordürün kenar kısımlarında yan yana dizilmiş koçboynuzu motifleri görülmektedir. Bu kilimde kırmızı renk zemin rengi olduğu için, mavi renk motif olarak algılanmaktadır. Motiflere dikkatlice bakıldığında kırmızı renk alanda da koçboynuzu motiflerini görmek mümkündür (Bakınız Fotoğraf:29).

Fotoğraf 28: Yüncü Kilimi Motif Detay
(Çolpan,2018)

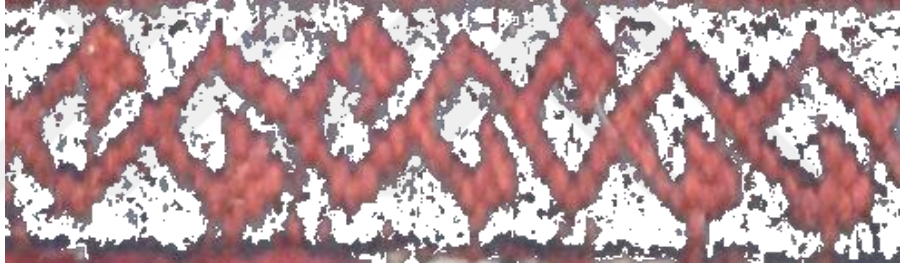

Fotoğraf 29: Yüncü Kilimi Motif Detay
(Çolpan,2018)

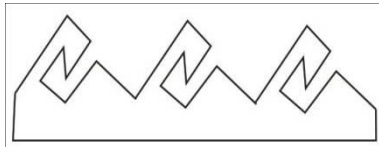
Kilimdeki görsel algı yanılsamasını incelediğimizde; Fotoğraf 31'e bakıldığında mavi motifler beyaz renge dönüşerek kırmızı renge odaklanmayı kolaylaştırdığı ve kırmızı alanda koçboynuzu motiflerinin görüldüğü fark edilmektedir.

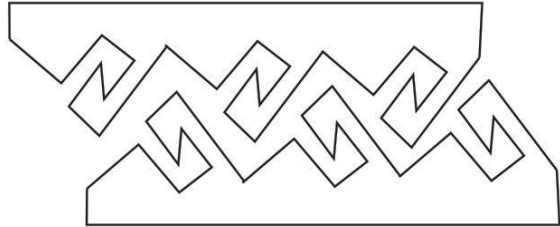
Fotoğraf 30: Yüncü Kilimi Koçboynuzu Motifi Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 31: Yüncü Kilimi Koçboynuzu Motifi Detay
(Çolpan,2018)

Çizim 61:Yüncü Kiliminde
kullanılan koçboynuzu motifi

Çizim 62: Yüncü Kiliminde kullanılan koçboynuzu
motifinin karşılıklı kullanıldığındaki etkisi

Zemin rengi kırmızı olduğu için, ilk bakışta mavi renkteki koçboynuzu motifi algılanmaktadır. Fakat fotoğraf 33'deki gibi, bakış açımızı değiştirdiğimizde kırmızı ile dokunan bölümde de koçboynuzu motifini algılamak zor olmamaktadır. Aynı şekilde ikinci örnek de bu durumun bir örneğidir.

Fotoğraf 32: Yüncü Kilim Motif
Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 33: Yüncü Kilim Motif
Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 34: Yüncü Kilim Motif
Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 35: Yüncü Kilim Motif Detay
(Çolpan,2018)

Örnek no: 16

Bulunduğu yer: Bergama/ T.C. Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: -

Müzeye geliş tarihi: 1967

Dokuyan kişi, yaşı: -

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

Yöresel ismi: Yüncü Kilimi

En (cm.): 135

Boy (cm.): 192

Çiti: -

Saçak boyu (cm.): -

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler : -

ÇÖZGÜ Malzemesi: Belirtilmemiştir

Rengi:

İplik katı

İplik bükümü:

İplik sayısı / dm.:

ATKI Malzemesi: Belirtilmemiştir

Atkı katı:

Atkı sayısı/ dm.:

RENKLER: Lacivert, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Müze envanter defterine göre, zemin Kırmızı beyaz su yolu motifi ile süslüdür.

Yukarıdaki bilgilere Bergama Müzesi envanter defterinden 12.07.2018 tarihinde ulaşılmıştır. Envanter numarası 755tir.

Fotoğraf 36: Yüncü Kilimi
(Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu, Kırkız,2018)

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Kırmızı ve mavi renkte yatay çizgilerin tekrar edilmesi ile oluşturulmuştur. Tekrarın oluşturabileceği sıradanlıktan uzaklaşmak için belirli aralıklarda çizgisel formlardan yararlanılmıştır. Formlar tasarıma hareket katarak bütünlük oluşturmaktadır.

Kilimin tamamında belirli aralıklarla su yolu motifi kullanılmıştır. Kilime bakıldığında ilk olarak mavi renk dikkat çekmektedir. Beyaz renk desen algısı oluşturmaktadır. Tam tersi uygulandığında ise, yani ilk beyaz renge odaklanıldığında zemin olarak algılanmaktadır (Bakınız:Fotoğraf 37).

Fotoğraf 37: Yüncü Kilimi
(Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu, Kırkız,2018)

Çizim 64: Yüncü Kilimi
(Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu)

Örnek no: 17

Bulunduğu yer: İzmir/ Bergama Damping Halı

Dokuma türü: İlikli Kilim, Sarma Kontür

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1980 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Bilinmiyor

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Yüncü Kancalı Kilimi

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 165

Boy (cm.): 240

Çiti: Var

Saçak boyu (cm.): 4

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler: -

ÇÖZGÜ

Malzemesi: Yün

Rengi: Beyaz

İplik katı: Tek Kat

İplik bükümü: S

İplik sayısı / dm.: 42

ATKI

Malzemesi: Yün

Atkı katı: Tek

Atkı sayısı/ dm.: 75

RENKLER: Kırmızı, beyaz, mavi, kahverengi ve yeşil

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Kancalı, muska ve pıtrak motifi

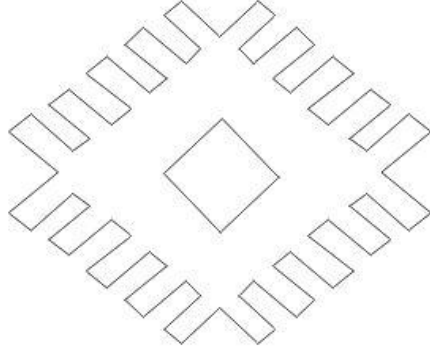
MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: A.Atilla Emir (Bergama Damping Halı Sahibi)

Yaşı: 42

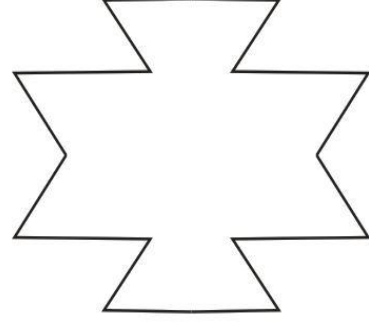
Eğitimi: İlkokul

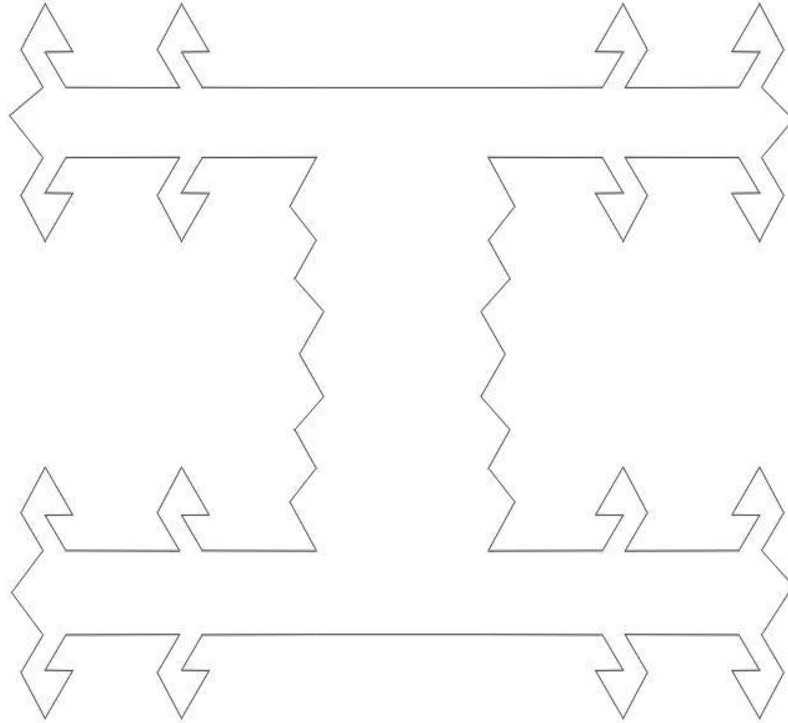
Fotoğraf 38: Yüncü Kilimi
(Çolpan, 2018)

Çizim 65: Pıtrak Motifi

Çizim 66: Muska Motifi

Çizim 67: Kancalı Motifi

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Bordürün siyah renk olması sebebi ile, algının merkeze yönlendirilmesi sağlanmıştır. Zemindeki yan yana dikey çizgiler ve ona bağlantılı yatay formların dengeli kullanımı ile bütünlük sağlanmıştır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; Bordürün de lacivert zemin üzerine kahverengi, kırmızı, yeşil ve beyaz renkleri kullanılarak motifler yerleştirilmiştir. Bordürde belirli aralıklarla yerleştirilmiş kanca motifi görülmektedir. Lacivert zeminin kenarları canavar ayağı motifine benzer şekilde geometrik biçimdedir. Bu şekil görsel yanılsamaya sebep olmaktadır. Lacivert renge dikkatli bakıldığında kırmızı zemin üzerine lacivert bordür, kırmızı renge odaklanıldığında, lacivert renk zemin, kırmızı renk motifmiş gibi algılanmaktadır. Ayrıca, bordürdeki muska motiflerinin bazılarının içinde aşk ve birleşim motifi görülmektedir. Bu motifin bir tarafının beyaz diğer tarafının ise, siyah olması yanılsamaya sebep olmaktadır.

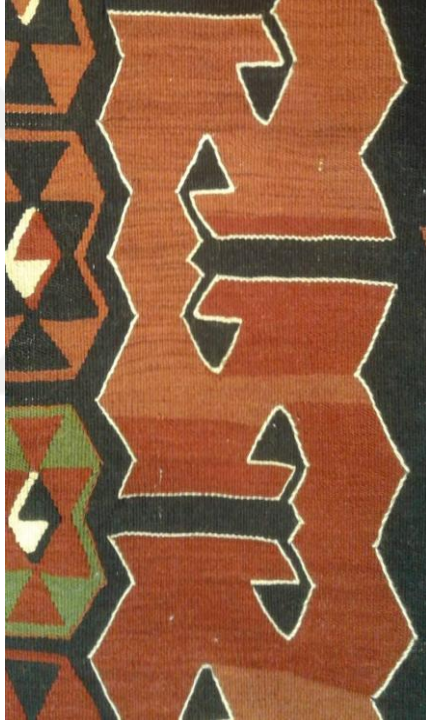

Fotoğraf 39: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(Çolpan,2018)

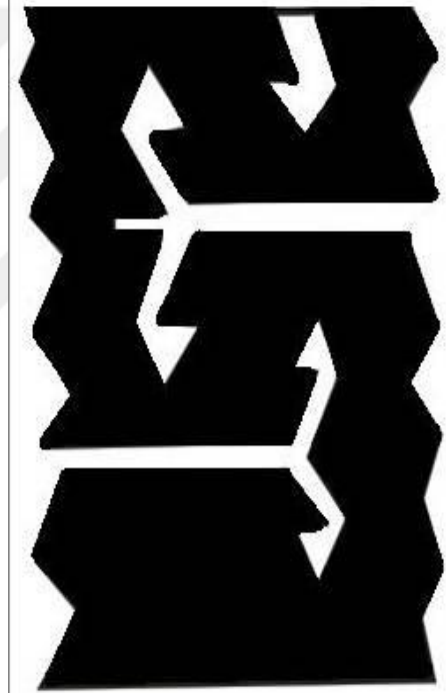

Çizim 68: Yüncü Kilimi Bordür Motif Detay
(Çolpan,2018)

Zeminde kırmızı renk üzerine lacivert renkte yan yana dizilmiş üç sıra halinde kancalı motifi görülmektedir. Motifin etrafı beyaz renkli konturlüdür. Lacivert renk ile dokunmuş olan kancalı motifinin yerine, kırmızı alanlara dikkatli biçimde bakıldığında, kırmızı zeminin kendi içerisinde bir desen oluşturduğu fark edilmektedir, bunun sebebi ise, kancalı motifinin yatay ekseninde kırmızı renk ile kaynaşması olabilir. Son dönem Yüncü kilimlerinin çoğunun bu şekilde dokunduğu gözlemlenmektedir. 18.-19. yy. dönemlerine ait olan kilimlerde çok motif yok iken 20. yy. son dönem Yüncü kilimlerinde fazla motifin yer aldığı söylenebilir.

Fotoğraf 40 :Yüncü Kilimi Zemin
Detay
(Çolpan,2018)

Çizim 69: Yüncü Kilimi Zemin Motif
Detay

Örnek no: 18

Bulunduğu yer: İzmir/ Bergama Damping Halı

Dokuma türü: İlikli Kilim, Sarma Kontür

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1980 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Bilinmiyor

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Yüncü Kancalı Kilimi

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 165

Boy (cm.): 240

Çiti: Var

Saçak boyu (cm.): 4

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler : -

ÇÖZGÜ

Malzemesi: Yün

Rengi: Beyaz

İplik katı: Tek Kat

İplik bükümü: S

İplik sayısı / dm.: 42

ATKI

Malzemesi: Yün

Atkı katı: Tek

Atkı sayısı/ dm.: 75

RENKLER: Kırmızı, beyaz, mavi, kahverengi ve yeşil

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Kancalı, muska ve pıtrak motifi

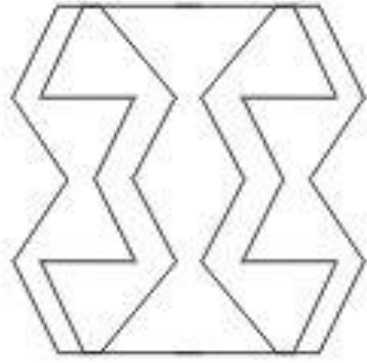
MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: A.Atilla Emir (Bergama Damping Halı Sahibi)

Yaşı: 42

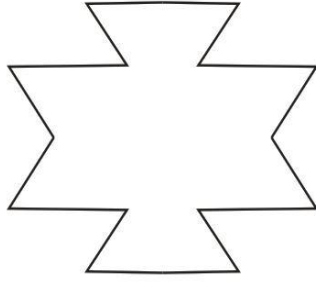
Eğitimi: İlkokul

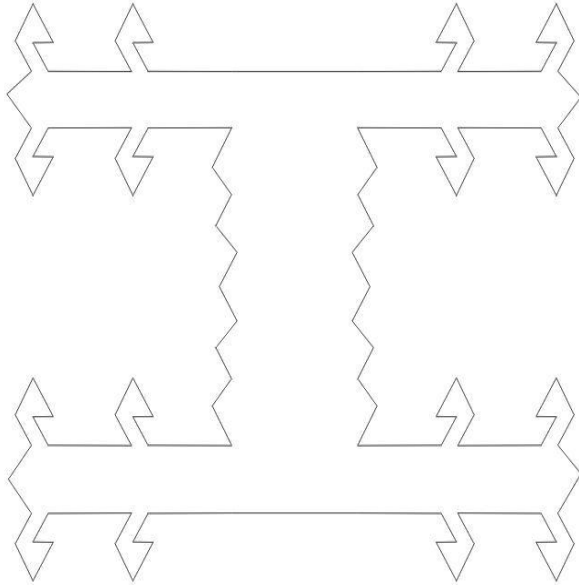
Fotoğraf 41: Yüncü Kilimi
(Çolpan,2018)

Çizim 70: Koçboynuzu Motifi

Çizim 71: Muska Motifi

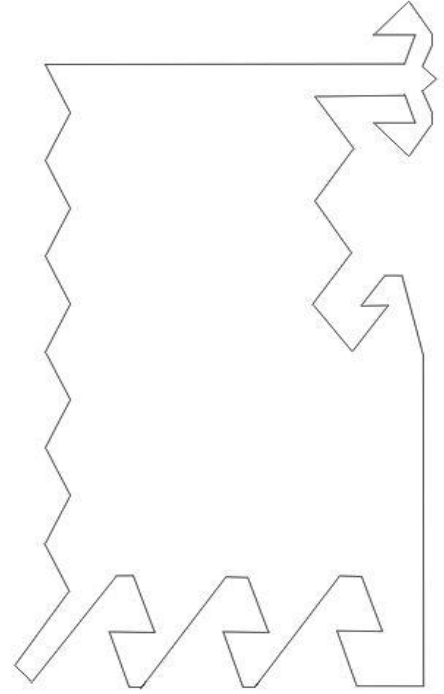
Çizim 72: Kancalı Motifi

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Bordürün lacivert renk olması sebebi ile, algının merkeze yönlendirilmesi sağlanmıştır. Zemindeki yan yana dikey çizgiler ve ona bağlantılı yatay formların dengeli kullanımı ile bütünlük sağlanmıştır.

Kilimdeki görsel algı yanılsamalarını incelediğimizde; bordüründe kırmızı zemin üzerine lacivert renkte kancalı motifi yerleştirilmiştir. Motifin etrafı beyaz ip kullanılarak, sarma kontür tekniği ile çevrelenmiştir. Bordürde belirli mesafelerde muska motifinin yer aldığı görülmektedir.

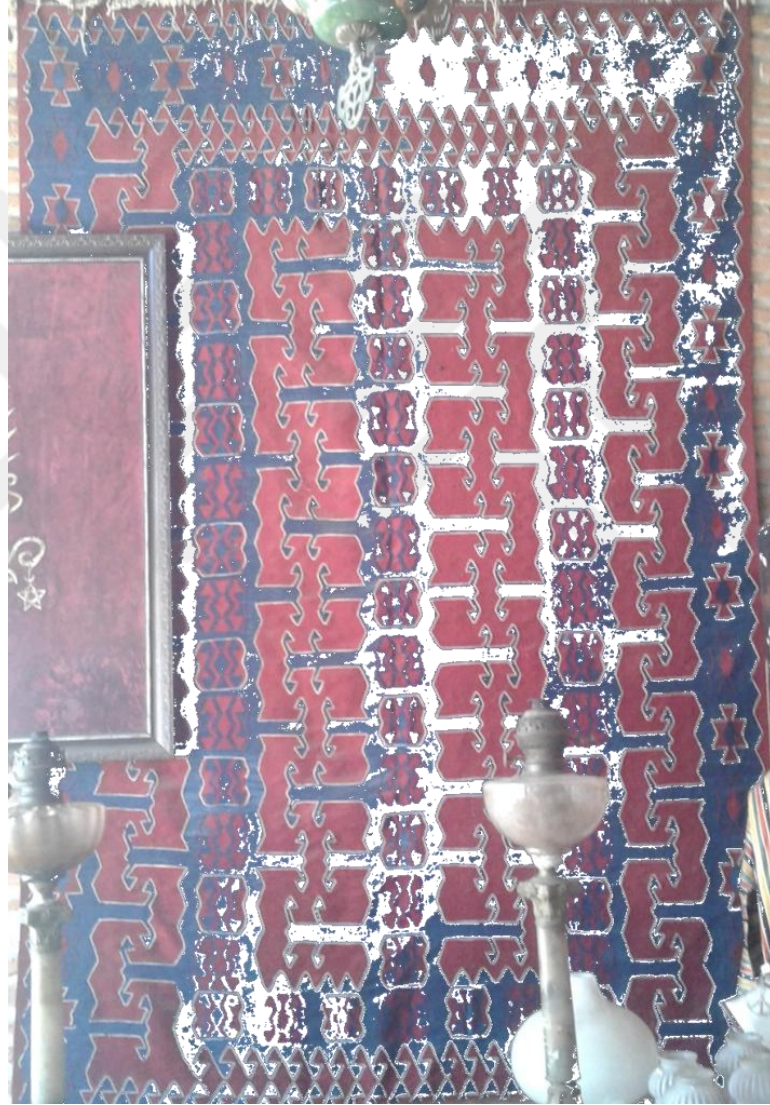

Fotoğraf 42: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(Çolpan,2018)

Çizim 73: Yüncü Kilimi Bordür Çizimi

Kilimde zemin kırmızı, motifler mavi renktedir. Kilime ilk bakıldığında genellikle kırmızı renk algılanmaktadır. Mavi renkteki kancalı motifinin, yatay ekseninde çıkıntılarının kırmızı zeminin üzerinde olması, gözde yanılsamaya sebep olmaktadır. Mavi renge bakıldığında kancalı motifi, kırmızı renge bakıldığında ise farklı bir desen görüntüsü görmek mümkündür. Bu görüntünün sebebi, kilimdeki renkler ve kancalı motifinin eşit mesafelerde tekrar etmesidir.

Fotoğraf 43: Yüncü Kilimi Zemin Motifi Detay
(Çolpan, 2018)

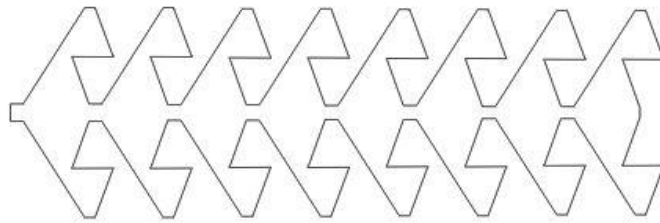
Kilim zeminindeki diğ er algı yanılsaması  rneği bordür ve zemin arasındadır. Alt ve üst bordür kenarları canavar ayağı motifine benzer biçimde, mavi renkte dokunmuştur. Mavi renk takip edildiğinde desen fark edilmektedir. Kırmızı zemine dikkat edildiğinde ise, farklı bir desenin ortaya çıktığı görülmektedir.

Fotoğraf 44: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(Çolpan, 2018)

Fotoğraf 45: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(Çolpan, 2018)

Çizim 74: Bordürde Ortaya  ıkan Desen

Örnek no: 19

Bulunduğu yer: İzmir / Bergama Damping Halı

Dokuma türü: İlikli Kilim, Sarma Kontür

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1970 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi yaşı: Bilinmiyor

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Yüncü Kancalı Kilimi

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 165

Boy (cm.): 240

Çiti: Var

Saçak boyu (cm.): 6

Saçak örgüsü: Örgüsüz

Ek işlemler: -

ÇÖZGÜ

Malzemesi: Yün

Rengi: Beyaz

İplik katı: Tek Kat

İplik bükümü: S

İplik sayısı / dm.: 50

ATKI

Malzemesi: Yün

Atkı katı: Tek

Atkı sayısı/ dm.: 78

RENKLER: Lacivert, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Kancalı motifi

MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: Atilla Emir

Yaşı: 42

Eğitimi: Lise

Fotoğraf 46: Yüncü Kilimi
(Çolpan,2018)

Örnek 17. ve 18. kilimler motif, renk, malzeme ve teknik açıdan birebir aynıdır. Görsel yanılsama bu kilimde de aynıdır. Mavi renkteki kancalı motifinin, yatay ekseninde çıkıntılarının kırmızı zeminin üzerinde olması, gözde yanılsamaya sebep olmaktadır. Mavi renge bakıldığında kancalı motifi, kırmızı renge bakıldığında ise farklı bir desen görüntüsü görmek mümkündür. Bu görüntünün sebebi, kilimdeki renkler ve kancalı motifinin eşit mesafelerde tekrar etmesidir.

Fotoğraf 47: Yüncü Kilimi Tersî
(Çolpan,2018)

Örnek no: 20

Bulunduğu yer: Balıkesir Arslan Halı

Dokuma türü: İlikli Kilim, Sarma Kontür

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1970 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Bilinmiyor

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Kancalı Yüncü Kilimi

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 170

Boy (cm.): 240

Çiti: -

Saçak boyu (cm.):15

Saçak örgüsü:

Ek işlemler : Kilimin orta sağında ve solunda 10cm ve 15 cm. çapında yırtıklar bulunmaktadır.

ÇÖZGÜ

Malzemesi: Yün

Rengi: Beyaz

İplik katı: Tek Kat

İplik bükümü: S

İplik sayısı / dm.: 55

ATKI

Malzemesi: Yün

Atkı katı: Tek

Atkı sayısı/ dm.: 80

RENKLER: Lacivert, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Koçboynuzu, kancalı ve muska motifi

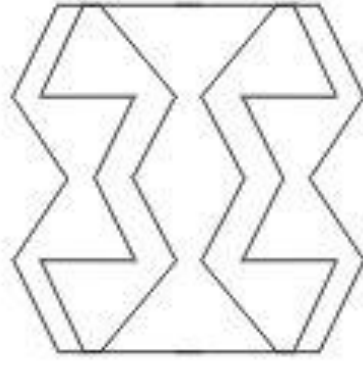
MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: Sait Arslan

Yaşı: 60

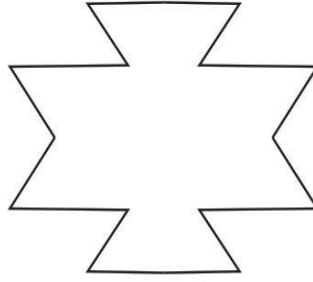
Eğitimi: İlkokul

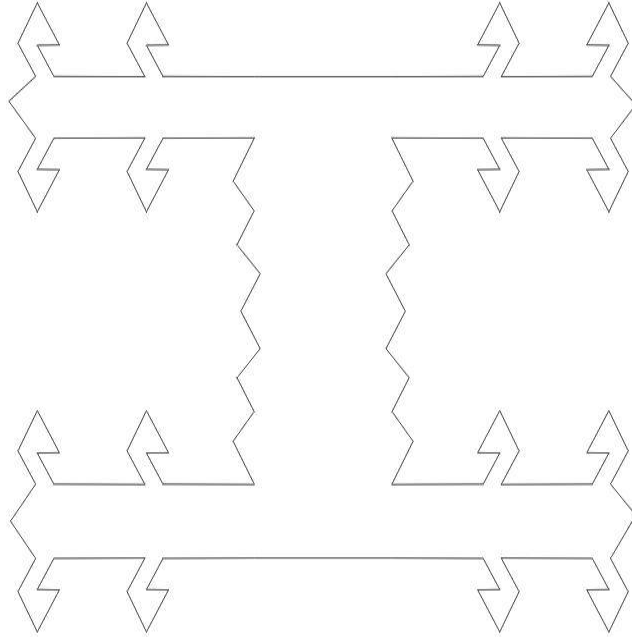
Fotoğraf 48: Yüncü Kilimi
(Çolpan,2018)

Çizim 75: Koçboynuzu Motifi

Çizim 76: Muska Motifi

Çizim 77: Kancalı Motifi

18. ve 19. örneklerdeki kilimler ile motif ve yüzey planı olarak benzerlik göstermektedir. Bordür deseninde 18. ve 19. örnekteki kilim gibi lacivert renk olup, muska motifi yer almıştır. Diğer kilimlerden farkı, alt ve üst bordürde köşelerdeki ve tam ortadaki muska motifinin beyaz renk olmasıdır.

Fotoğraf 49: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 50: Yüncü Kilimi Bordür Detay
(Çolpan,2018)

Kilim zemininde kırmızı renk kullanılmıştır. Lacivert renkte kancalı motifi yan yana sıralanmıştır. Motifin etrafı beyaz renk ile kontürlenmiştir. Zeminde ortada sağ ve solda yıpranmalar görülmektedir. Örnek 18. 19.ve 20. örnekdeki kilimler antikacılar tarafında Genç Yüncü Kilimi adı ile anılmaktadır.

Fotoğraf 51: Yüncü Kilimi Zemin Detay
(Çolpan,2018)

İlk yirmi örnekte görsel algı yanılsaması bulunan kilimler incelenmiştir. Alan araştırmasında, görsel algı yanılsaması bulunmayan kilimlere de ulaşılmıştır. Bu kilimler, dokuma türü ve malzeme açısından diğerleri ile benzerlik göstermektedir. Sadece üç kilim örneği kıl çul dokuma olduğu için farklıdır. Malzemesi yün ve kıldır. Kıl çul dokumalara Balıkesir/Yaren ve Dallımandıra köylerinde bulunmuştur. Kilimlerin eni 65-70 cm boyları ise 5 m. ve fazlasıdır. Daha sonra kullanıcıların isteğine göre, kilimlerin boyları kesilmiştir. Bazılarının boyları kesilip enine ek yapılmıştır. Köylerde dokumacılık tamamen bitmiştir. Bulunan kilimler anneden veya anneanneden kalanlardır.

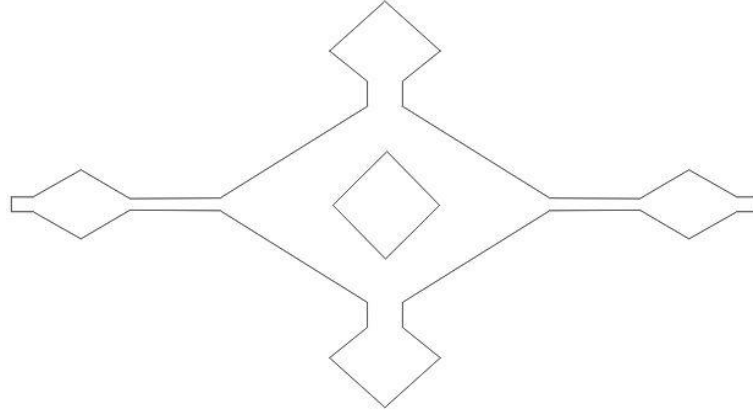
Fotoğraf 52: Balıkesir/ Yaren Köyü
(Çolpan,2018)

Örnek.21:

Fotoğraf 53: Yüncü Gelin Kilimi
(Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu, Kırkız,2018)

1809 yılında dokunduğu tahmin edilen kilim 27.12.1991 yılında Bergama Müzesine Balıkesir'den gelmiştir. Atkı ve çözgüsü yündür. Atkı yüzü dokuma tekniği ile dokunmuştur. Kilim 124 x318 cm'dir. Kırmızı, mavi, siyah ve kahverengi renkleri kullanılmıştır. Yöresel adı Yüncü Gelin Kilimidir. Kilimde sadece göz motifi kullanılmıştır (Bergama Müzesi Etnografik Eserler Envanter Defteri, 12.07.2018).

Çizim 78: Göz Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Zeminin tek renk olması algıyı ortadaki motifin üzerine yönlendirmiştir. Dengeli renk uyumu ile bütünlük sağlanmıştır.

Yüncü gelin kilimi diğer kilimlere kıyasla daha uzun ve sadedir. Zemin rengi kırmızıdır. Alt ve üst bordürlerinde yatay eksende mavi şeritler mevcuttur. Kilim yüzeyinin tamamında yıpranmalar ve eksiklikler vardır.

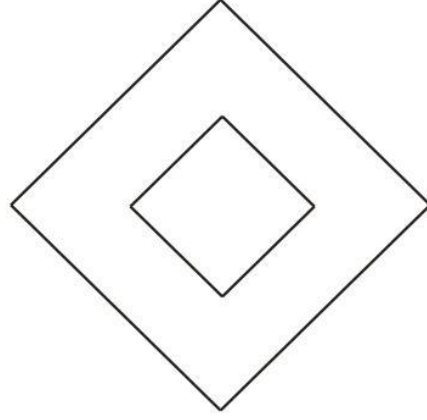
Fotoğraf 54: Yüncü Gelin Kilimi Detay
(Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu, Kırkız, 2018)

Örnek.22:

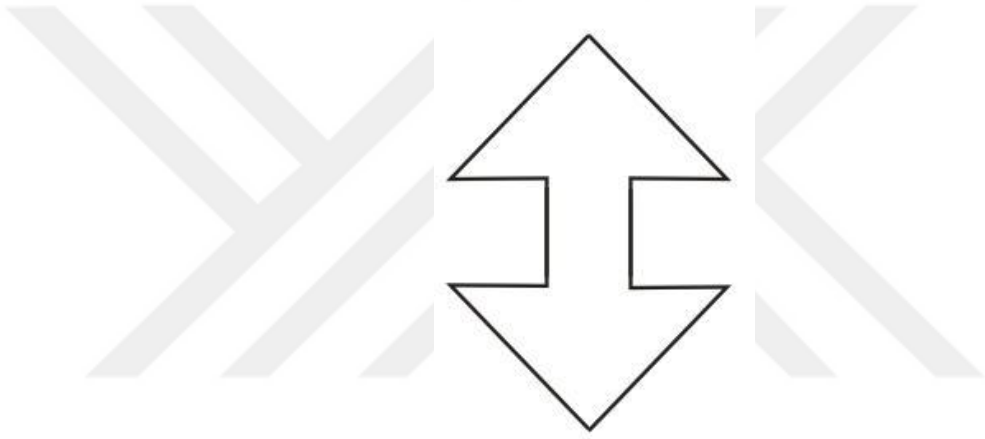

Fotoğraf 55: Yüncü Kilimi
(Gülgönen Koleksiyonu, 2011:360)

19. yy. 'a tarihlendirilen kilimin atkı ve çözgüsü yündür. Kırmızı zemin üzerine siyah, beyaz ve yeşil renkleri kullanılmıştır. Bazı kaynaklar beyaz alanların pamuk iplik ile dokunmuş olabileceğini belirtmektedir. Kilimin alt bordüründe çengel üst bordüründe bukağı motifi görülmektedir. Kilimin ölçüleri bilinmemektedir. Atkı yüzlü dokuma ve cicim tekniği uygulanmıştır (Gülgönen Koleksiyonu,2011:360).

Çizim 79: Göz Motifi

Çizim 80: Bukağı Motifi

Çizim 81: Çengel Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Zeminin tek renk olması algıyı bordür üzerine yönlendirmiştir. Bordür tek bir formun tekrarı ile belirli aralıklarla oluşturulmuştur.

Üst bordürde beyaz zemin üzerine siyah renkte bukağı, alt bordürde siyah zemin üzerine beyaz renkte çengel motifi dokunmuştur.

Fotoğraf 56: Yüncü Kilimi Detay Gülgönen Koleksiyonu, 2011:360)

Fotoğraf 57: Yüncü Kilimi Detay Gülgönen Koleksiyonu, 2011:360)

Örnek.23:

Fotoğraf 58: Yüncü Kilimi
(Bandsma, 2003: 41)

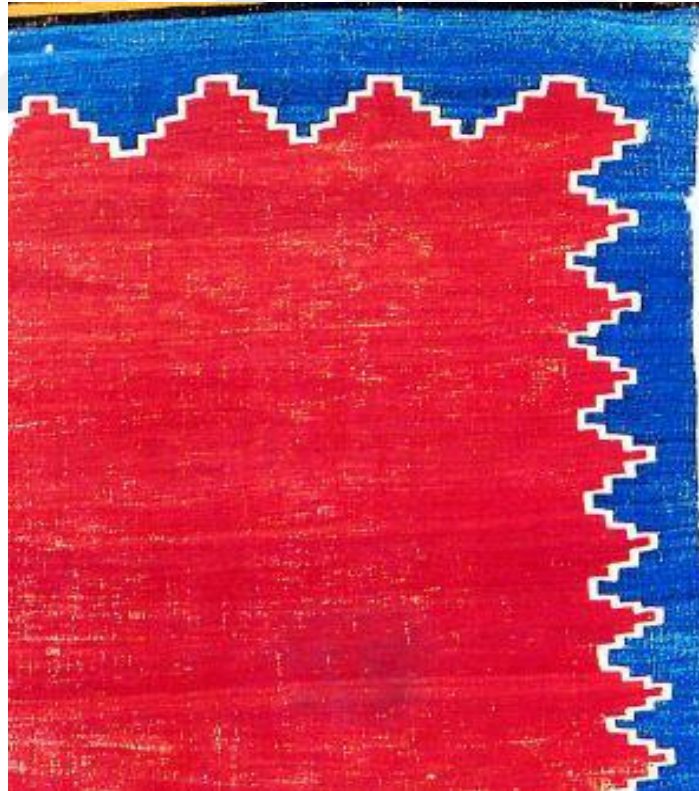
19. yy. 'a tarihlendirilen kilimin atkı ve çözgüsü yündür. Mavi, beyaz, sarı, kırmızı ve siyah renkleri kullanılmıştır. Diğer kilimlerin renkleri ile kıyaslandığında mavi rengin daha açık tonda olduğu gözlenmektedir. Zeminde diğer kilimler gibi kırmızı renk tercih edilmiştir. Kilim 160x 260 cm'dir. İlikli kilim, atkı yüzlü dokuma tekniği ile dokunmuştur (Bandsma,2003:41). Bu kilimin birebir aynısının 150 x 230 ölçülerinde olan örneği de rugrabbit.com sitesinde Mark Berkovich Koleksiyonunda vardır. Zeminde motif kullanılmamıştır. Kenarsuyunda suyolu motifi kullanılmıştır (Bandsma, 2003: 41).

Çizim 82: Suyolu Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Lacivert bordür ile kırmızı zemin arasındaki beyaz çizginin belirli aralıklarla tekrar etmesi ile oluşturulmuştur.

Kilimin bordüründe mavi renk suyolu motifi dokunmuş, beyaz renk ile kontür oluşturulmuştur.

Fotoğraf 59: Yüncü Kilimi Detay
(Bandsma, 2003: 41)

Örnek no: 24

Bulunduğu yer: Balıkesir / Yaren

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1900 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Ayşe Başkurt (Merhum)

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Yüncü Kilimi

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 150

Boy (cm.): 210

Çiti: -

Saçak boyu (cm.): -

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler: İki ayrı dokuma sonradan birbirine eklenmiştir ve kenarları 2cm kadar genişliğinde makine dikişi tekniği ile dikilmiştir

ÇÖZGÜ Malzemesi: Yün
Rengi: Beyaz
İplik katı: Tek Kat
İplik bükümü: S
İplik sayısı / dm.: 50

ATKI Malzemesi: Yün
Atkı katı: Tek
Atkı sayısı/ dm.: 40

RENKLER: Lacivert, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Zeminde motif kullanılmamıştır. Dikey yönde yukarıdan aşağıya hizalı lacivert, kırmızı ve beyaz renklerle dokuma tamamlanmıştır.

MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: Emine Çakır

Yaşı: 42

Eğitimi: İlkokul

Dokuma inceleme formundaki bilgilere 28.07.2018 tarihinde Balıkesir Yaren Köyünde ulaşılmıştır.

Fotoğraf 60: Yüncü Kilimi
(Çolpan,2018)

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Kalın ve ince düz çizgilerle ve renklerin dengeli kullanımıyla kompozisyon bütünlüğü sağlanmıştır.

Örnek no: 25

Bulunduğu yer: Balıkesir / Yaren

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1900 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Ayşe Başkurt (Merhum)

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Yüncü Kilimi

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 150

Boy (cm.): 210

Çiti: -

Saçak boyu (cm.): -

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler: Örnek no:24'deki gibi iki ayrı dokuma daha kullanışlı olması düşüncesiyle sonradan birbirine eklenmiş ve kenarlarını makine dikişi tekniği kullanılarak 2cm genişliğinde dikilmiştir.

ÇÖZGÜ Malzemesi: Yün
Rengi: Beyaz
İplik katı: Tek Kat
İplik bükümü: S
İplik sayısı / dm.: 40

ATKI Malzemesi: Yün
Atkı katı: Tek
Atkı sayısı/ dm.: 48

RENKLER: Lacivert, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Örnek 24'deki gibi zeminde motif kullanılmamıştır. Lacivert ve kırmızı renk dikey biçimde kullanılarak kilim dokuması oluşturulmuştur. Kırmızı ve lacivert renklerinin arasında beyaz renk iki sıra halinde dokunmuştur.

MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: Emine Çakır

Yaşı: 42

Eğitimi: İlkokul

Fotoğraf 61: Yüncü Kilimi
(Çolpan,2018)

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Kalın ve ince düz çizgilerle ve renklerin dengeli kullanımıyla kompozisyon bütünlüğü sağlanmıştır.

Örnek no: 26

Bulunduğu yer: Balıkesir / Yaren

Dokuma türü: Cicim

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: 1900 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Hanife Başkurt (Merhum)

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Cicimli

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 120

Boy (cm.): 220

Çiti: -

Saçak boyu (cm.): 10

Saçak örgüsü: Saç örgüsü

Ek işlemler: -

ÇÖZGÜ Malzemesi: Yün
Rengi: Beyaz
İplik katı: 2 Kat
İplik bükümü: S
İplik sayısı / dm.: 45

ATKI Malzemesi: Yün
Atkı katı: Tek
Atkı sayısı/ dm.: 75

RENKLER: Mavi, kırmızı, beyaz, turuncu, pembe, renkleri kullanılmıştır.

MOTİFLER

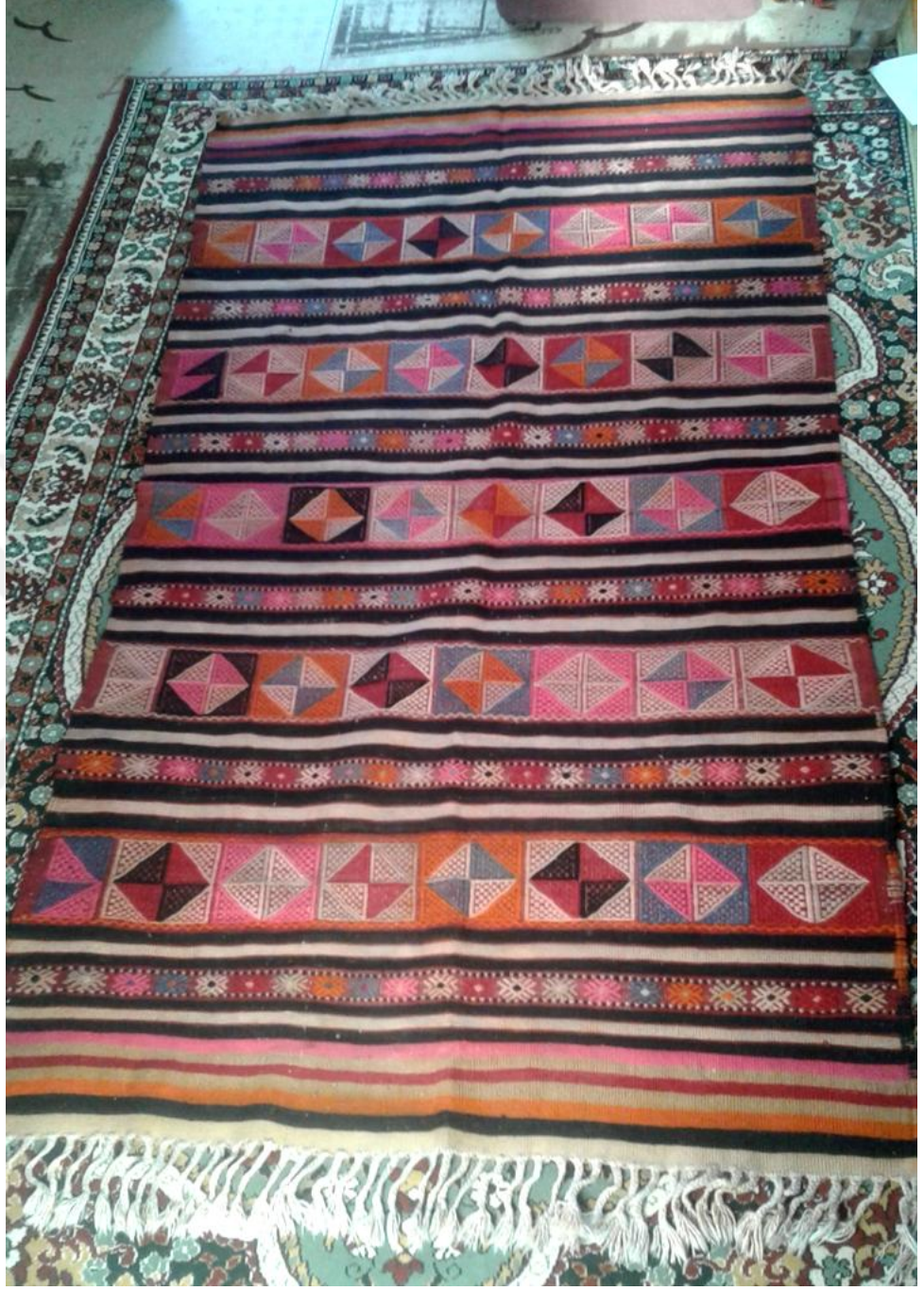
ZEMİN MOTİFLERİ Pıtrak ve göz motifi kullanılmıştır.

MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: Emine Çakır

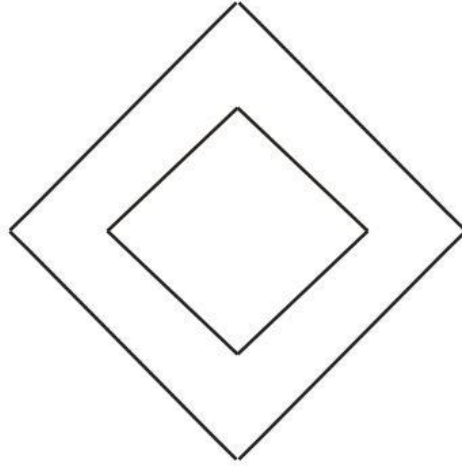
Yaşı: 42

Eğitimi: İlkokul

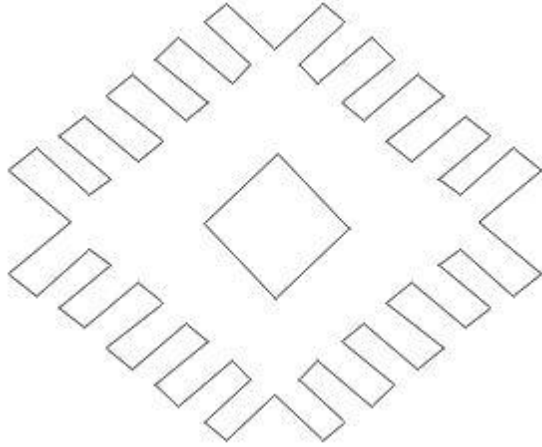
Dokuma inceleme formundaki bilgilere 28.07.2018 tarihinde Balıkesir Yaren Köyünde ulaşılmıştır.

Fotoğraf 62: Yüncü Kilimi
(Çolpan,2018)

Çizim 83: Göz Motifi

Çizim 84: Pıtrak Motifi

Örnek tasarım ilkeleri bağlamında incelendiğinde; Zeminde yer alan renkler ile algının merkeze yönlendirilmesi sağlanmıştır. Büyük ve küçük formların belirli aralıklarla tekrar edilmesi ve renklerin dengeli kullanılması ile bütünlük elde edilmiştir.

Fotoğraf 63: Yüncü Kilim Motif Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 64: Yüncü Kilim Motif Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 65: Yüncü Kilim Pıtrak Motifi Detay
(Çolpan,2018)

Örnek no: 27

Bulunduğu yer: Balıkesir/ Dallımandıra

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma

Dokunduğu yer: Balıkesir / Kocaören

Dokunduğu yıl: 1930 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Zeynep Kocaefe (Merhum)

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Kıl Çul Dokuma

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 74

Boy (cm.): 520

Çiti: -

Saçak boyu (cm.): -

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler :-

ÇÖZGÜ Malzemesi: Yün ve Keçi Kılı

Rengi: Beyaz, Siyah

İplik katı: 2 Kat

İplik bükümü: S

İplik sayısı / dm.: 82

ATKI Malzemesi: Yün ve Keçi Kılı

Atkı katı: Tek Kat

Atkı sayısı/ dm.: 50

RENKLER: Lacivert, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Örnek 24 ve 25'deki gibi bu kilimde de zemin motifi yer almamaktadır. Bu örnekler, diğer kilimlerle kıyaslandığında motifsiz olma özelliği ile farklılaşmaktadır. Kilimdeki lacivert ve kırmızı rengin tam olarak anlaşılmasının sebebi gece çekimi olmasıdır.

MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ: Ümmügül Kocaefe

Yaşı: 48

Eğitimi: İlkokul

Bilgilere 24.07.2018 tarihinde Balıkesir Dallımandıra Köyünde ulaşılmıştır.

Fotoğraf 66: Yüncü Yörüklerine Ait Kıl Çul Dokuma
(Çolpan,2018)

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Kalın ve ince düz çizgilerle ve renklerin dengeli kullanımıyla kompozisyon bütünlüğü sağlanmıştır.

Fotoğraf 67:Yüncü Kıl Çul Dokuması Detay
(Çolpan,2018)

Fotoğraf 68:Yüncü Kıl Çul Dokuması Detay
(Çolpan,2018)

Örnek no: 28

Bulunduğu yer: Balıkesir/ Dallımandıra

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma

Dokunduğu yer: Balıkesir / Dallımandıra

Dokunduğu yıl: 1950 yıllarında dokunduğu tahmin edilmektedir.

Dokuyan kişi, yaşı: Zeynep Işıkmann (Merhum)

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Yöresel ismi: Çul Dokuma

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 64

Boy (cm.): 220

Çiti: -

Saçak boyu (cm.): -

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler: Dokumanın sağ alt kısmında 5cm - 7,5 cm ölçülerinde yama bulunmaktadır.

ÇÖZGÜ Malzemesi: Yün

Rengi: Beyaz

İplik katı: 2 Kat

İplik bükümü: S

İplik sayısı / dm.: 78

ATKI Malzemesi: Yün

Atkı katı: Tek Kat

Atkı sayısı/ dm.: 47

RENKLER: Siyah, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Zemin motifi kullanılmamıştır. Dikey yönde siyah, kırmızı ve beyaz renkleri ile dokunmuştur. Yüncü kilimlerinin çoğunda görülen kancalı motifine rastlanmamaktadır.

MOTİFLERİ ANLATAN KİŞİ : Tenzile- Yusuf Çener

Yaşı: 58

Eğitimi: İlkokul

Bilgilere 24.07.2018 tarihinde Balıkesir Dallımandıra Köyünde ulaşılmıştır.

Fotoğraf 69:Yüncü Çul Dokuması
(Çolpan,2018)

Örnek tasarım ilkeleri anlamında incelendiğinde; Kalın ve ince düz çizgilerle ve renklerin dengeli kullanımıyla kompozisyon bütünlüğü sağlanmıştır.

Örnek no: 29

Bulunduğu yer: Bergama / T.C. Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu

Dokuma türü: Atkı Yüzlü Dokuma

Dokunduğu yer: Balıkesir

Dokunduğu yıl: -

Müzeye geliş tarihi: 1956

Dokuyan kişi, yaşı: -

Objenin cinsi: Kilim (Yer Yaygısı)

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

Yöresel ismi: Yüncü Döşek Kilimi

Etnik Kaynağı: Yüncü Yörüğü

En (cm.): 120

Boy (cm.): 210

Çiti: Var

Saçak boyu (cm.): -

Saçak örgüsü: -

Ek işlemler: -

ÇÖZGÜ Malzemesi: Belirtilmemiştir

Rengi:

İplik katı:

İplik bükümü:

İplik sayısı / dm.:

ATKI Malzemesi: Belirtilmemiştir

Atkı katı:

Atkı sayısı/ dm.

RENKLER: Lacivert, Kırmızı, Beyaz

MOTİFLER

ZEMİN MOTİFLERİ Müze envanter defterine göre, zemin Kırmızı beyaz yollarla süslüdür.

Yukarıdaki bilgilere Bergama Müzesi envanter defterinden 12.07.2018 tarihinde ulaşılmıştır. Kilimin envanter numarası 756 dır.

Fotoğraf 70: Yüncü Döşek Kilimi
(Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu, Kırkız, 2018)

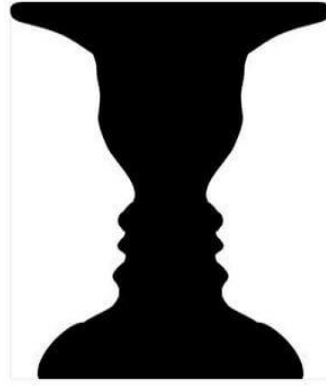
SONUÇ

Araştırmanın amacı, grafik tasarım, görsel sanatlar, halı, kilim tasarımı ve algı psikolojisi gibi alanlara katkıda bulunmaktır. Literatür ve alan araştırması ağırlıklı olarak hazırlanan tez de, adı geçen alanların bilgi edinmesini sağlayacak olan tasarım ve algı kuramı gibi tasarımda önemli olan konular anlatılmıştır. Tasarım anlayışında önde gelen bu başlıklar, Balıkesir Bölgesi Yüncü Kilimleri üzerinde incelenmiştir.

Araştırmanın Balıkesir Bölgesi Yüncü Yörüklerinin dokuduğu kilimler üzerinde yapılmasının temel sebepleri, görsel algı yanılsamalarını içerisinde barındırması ve Balıkesir Yüncü Yörüklerinin dokumaları hakkında yeterli verilerin olmadığını fark etmemdir. Görsel algı yanılsamaları hakkında yeterli kaynak elde edilmiştir. Aynı durum Yüncü kilimleri için söz konusu değildir. Bu faktör araştırmayı özgün kılmaktadır ve konu ile ilgili daha önce araştırma yapılmadığı için bir o kadar da zorlaştırmaktadır. Yapılan araştırmada Yüncü Yörüklerinin dokumaları ile ilgili olarak sayılı ismin yazısına ulaşılmıştır. Havsız kirkitli dokumalar üzerinde görsel algı yanılsamaları ile ilgili ise, tez konusuna veya kitaba ulaşamamıştır.

Araştırmanın görsel algı yanılsamalarını içerisinde barındırması, araştırmaya farklı bir boyut katmaktadır. Literatür taramasında algı, görsel algı, algı psikolojisi gibi alanlarda pek çok teze, araştırmaya ve makaleye ulaşılmış fakat halı, kilim alanında sadece Ayşe Gamze Öngen'nin "Görsel Tasarım Öğeleri Bağlamında Selçuklu Halıları T.İ.E.M.'ndeki örnekler üzerine bir araştırma" yüksek lisans tezine ulaşılmıştır.

Araştırmada sadece görsel algı konusuyla yetinmeyip, şekil-zemin ilişkisi ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu durum da araştırmayı özgün kılan değerlerdendir. Araştırmadaki şekil zemin ilişkisini en temel olarak ifade edecek olursak, Danimarkalı psikolog Edgar Rubin'in Vazo-yüz Şeması örnek verilebilir. Bu Şemada bir silüet diğerine tercih edilmektedir ve o andan itibaren seçilen şekil, zeminden ayrı olarak algılanmaktadır. Biri tercih edildiğinde diğeri algılanmamaktadır. Bu algı yanılsaması tasarımda önemli bir konudur. Çünkü bu yanılsamayı oluşturmak için, tasarım ilkelerine ve öğelerine sahip olmak gerekmektedir.

Görsel 23: Rubin Vazosu (Topçu, 2016: 26)

Araştırmada toplam yirmi dokuz adet kilim elde edilmiştir. Bu kilimlere alan araştırması yöntemi ile ve literatür taraması ile ulaşılmıştır. Alan araştırması Balıkesir bölgesi ile sınırlandırılmıştır. İlk olarak Balıkesir'deki Yüncü köylerine gidilmiştir. Bir adet kilim Balıkesir/Kocaören köyünde, iki Adet kilim Balıkesir/Dallımandıra köyünde, üç Adet kilim Balıkesir/ Yaren köyünde bulunmuştur. Araştırma müzelerde devam etmiştir. Üç adet kilim İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesinden, üç adet kilim Bergama Müzesi Etnografik eserler deposundan elde edilmiştir. Antikacıları araştırarak çalışmaya devam edilmiştir. Üç Adet kilim Bergama'da bulunan Damping (Antika) Halı Mağazasından, bir adet kilim Balıkesir Arslan (Antika) Halı Mağazasından bulunmuştur. Kaynaklarda da Yüncü Kilimleri taranmış ilgi yerler alınmıştır. On adet kilime kitap ve dergilerden, üç adet kilime de www.azerbaijanrugs.com adresinden görsellerine ve bilgilerine ulaşılmıştır.

Balıkesir'de Yüncü Köyü olduğu bilinen yedi köy bulunmaktadır. Köyler Savaştepe, Kepsut ve İvrindi ilçelerine bağlıdır. Dallımandıra köyünde Muhsin Özçiftçi ile yaptığımız söyleşide atalarının yerleşim yerlerinin önce Konya, daha sonra Bursa ve civarı olduğunu söylemektedir. Söylenene göre, II. Abdülmecid İstanbul'dan Bursa Valisi Ahmet Vefik Paşa'ya olduğu yerde kal emrini harekete geçirmesini iletmiş ve böylece yerleşik hayata geçişin temelini atmıştır.

Verilere göre Yörükler, Bursa ve çevresine, daha sonra da Balıkesir'e yerleşmişlerdir. Balıkesir arşiv kayıtlarına göre, 1858-1864 yıllarından itibaren yerleşik düzene geçilmiştir. Bölgede kırka yakın köy kurulmuştur. Bu köylere yerleşen Yörük grupları; Hardal, Karakeçili, Kılaz, Kubaş, Yağcıbedir ve Yüncü Yörükleridir. Balıkesir Üniversitesi emekli okutman Aydın Ayhan ile yaptığımız görüşmelerde 1862 yılından

sonra, Ahmet Vefik Paşa tarafından Yörüklerin bazı köylere iskan ettirildiği ifade edilmiştir. Bu köyler İvrindi ilçesine bağlı Akgök, Karagedik, Savaştepe ilçesine bağlı Kocaören ve Yaren'dir. Kepsut civarına da yerleştirildikleri söylenmektedir. Yüncü Yörüklerinin 1600'lü yılların başından itibaren Balıkesir'de görülmeye başladığını söylemiş ve Mamalı Türkmenlerine tabi olduğunu da belirtmiştir.

Yaptığım araştırmaya göre, Yüncü Yörükleri şu anda Balıkesir'e bağlı Dallımandıra, Savaştepe ilçesine bağlı Yüncüören (Kocaören), İvrindi'ye bağlı Yaren köylerinde yaşamlarını sürdürmektedir.

Geçmişte bu Yörükler geçimlerini hayvancılık yaparak sağlamıştır. Hayvanın etinden sütünden ve derisinden yararlandıkları gibi, kırkılan yününden ve kılından iplik elde ederek, dokumalar yaparak yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Yörükler konargöçer oldukları için, dokumaların yapılış amacı çoğunlukla eşyaların kolay taşınması, sarılması, saklanması ve korunmasıdır. Bu amaçla halı, kilim, zili, cicim, heybe, torba ve kıl çuvallar dokunmuştur.

Yüncü Yörüklerinin yaşadığı bölgeler ova olmadığı için, geçimlerini hayvancılık yaparak sürdürmüşlerdir. Hayat şartlarına uygun olan hayvan ise genellikle koyundur. Bu nedenle, Balıkesir yöresi yüncü kilimlerinde, dokuma malzemesi olarak atkı ve çözgüde yün kullanılmıştır. Çözgü genellikle boyanmamış beyaz renktedir. Atkı ipliklerinin doğal boyarmaddeler ile boyandığı kaynaklarda belirtilmektedir. Alim Gadanaz "Balıkesir Yüncü Yörükleri Havsız Kirkitli Dokumaları " (2007:45) adlı makalesinde bu konuya değinmiş, doğal boyarmaddelerin asma, kavak kabuğu, ardıç, karaağaç kabuğu, kızılçınar ve çivit otu gibi bitkilerin olduğunu belirtmiştir. Bu bitkilerden yaş veya kuru halde iken, suyla kaynatılarak boya elde edilmektedir. Alan araştırmasında ulaşılan kilimler, aile büyüklerinden kaldığı için doğal boya ile ilgili bilgi edinilememiştir. Müzeler ve antikacılar da bu konuda bilgiye sahip değildir.

Alim Gadanaz "Balıkesir Yüncü Yörükleri Havsız Kirkitli Dokumaları " (2007:46) adlı makalesinde tezgah ve avadanlıklardan kısaca bahsetmiştir. Göçebe hayata uygun olan ıstar tezgâh kullanılmıştır. Bu tezgahın iskeleti, iki yan ağacı, üst, alt güzüler ve gücü çubuğundan oluşmaktadır. Alan araştırmasında tezgah örneğine rastlanmamıştır. Sadece ağaçtan yapılmış olan kirkit bulunmuştur.

Fotoğraf 71: Balıkesir/ Yaren köyünde bulunan Kirkit
(Çolpan, 2018)

Kayıtlara ilk geçen Yüncü kilimleri 18. yy. 'a tarihlendirilmektedir. Bu kilimlerin haricinde var olan kilimlerin dokunma tarihleri bilinmediği için, erken dönem Yüncü kilimleri olarak isimlendirilmektedir. Renkleri kırmızı, beyaz ve mavidir. Genellikle zemin rengi kırmızı kullanılmıştır. Boyutları kareye yakındır. Kilimlerin yüzey planında koçboynuzu ve kancalı motifi görülmektedir. Erken dönem Yüncü kilimlerinin özelliği, kırmızı zemin üzerine kancalı motifli olmasıdır. Görsel algı yanılsamasının temelini bu motifler oluşturmaktadır. Koçboynuzunun geometrik ve kıvrımlı yapısı zemin ile ilişkilendirildiğinde farklı görsellikler ortaya çıkmaktadır. Kancalı motifi kilimin ortasında yer almaktadır ve üzerinde muska motiflerinin olduğu gözlenmektedir. Muska motifi bazı örneklerde bir adet, bazılarında 18 adet veya üzeridir.

18. yy. kilim örneklerine bakıldığında boylarının dikdörtgen yapıya dönüştüğü görülmektedir. Erken dönem yüncü kilimlerine kıyasla kancalı motifi hem kilimin ortasında, hem de sağ ve solunda yer almıştır. Bu görüntü zemin ile ilişkilendirildiğinde algı yanılsamasını oluşturmaktadır. Renklerde çok fazla çeşitlilik olmamakla birlikte kırmızı, beyaz ve maviye ek olarak, yeşil, siyah ve sarı renkler kullanılmaktadır. Motiflerde kancalı motifinin yanında küpe, muska ve canavar ayağı motifleri de görülmektedir. Bu dönemdeki kilimlerde algı yanılsaması genellikle kancalı ve canavar ayağı motifinin zemin ile ilişkilendirilmesi ile gerçekleşmiştir.

19. yy. kilim örneklerine geçildiğinde, diğer kilimlerden farklı olarak sadece muska motifinin kullanıldığı kilim örneğini görmek mümkündür. Motifin yan yana gelmesi ve renklerle bütünleşmesi ile algı yanılsamaları gerçekleşmektedir.

İki parçadan oluşan çift kanatlı kilim, bu dönemde görülmüştür. Kırmızı, mavi ve beyaz renklerin sadeliği sürdürülmektedir. Pıtrak, çengel ve kurtağzı motifleri görülmektedir. Bazı kilimler sadece kenarsuyu kullanılarak, kırmızı zemin üzerine dokunmuştur. Bu örnekler 19. yy. da oldukça fazla görülmektedir. Alan araştırmasında Balıkesir'in Yaren ve Dallımandıra köylerinde bulunan kilimler, 19. yy.a tarihlendirilmektedir. Cicim örnekleri görülmektedir. Renklere pembe ve mor eklenmektedir. Köy halkı kilimlerini eşya ve para karşılığında satmışlardır. Geriye kalan kilim örnekleri ise motif bulunmayan sade yapıda olan kilimlerdir.

20.yüzyılda ise, motif olarak diğer kilimlerle aynı özelliklere sahip, desen özelliği açısından da 18. yy. kilimlerini andıran yapıda kilimler dokunmuştur. Bu kilimlerde mavi ve kırmızı renk hâkimdir. Beyaz, kahverengi ve yeşil renkler de kullanılmaktadır. Kancalı motifi kilimin ortasında, sağ, solunda ve bordürlerinde yer almaktadır. Muska ve koçboynuzu motifleri görülmektedir. Motifler genellikle mavi renkte dokunmaktadır. Zemin rengi diğer dönemlerde olduğu gibi kırmızıdır. Algı yanılsamasını oluşturan faktör, motiflerin arasında kalan kırmızı zemin rengi ile motiflerin ilişkisidir.

Yüncü kilimlerinde dönem ilerledikçe motiflerinde ve desen tasarımında değişimler görülmüştür. Fakat renklerinde, dokuma malzemelerinde ve kullanılan motiflerinde değişme yok denilecek kadar azdır. Dokuma tekniği genellikle sarma kontur ve ilikli kilim tekniğidir. Nadir olarak cicim de görülmektedir. Renklerinin kullanım oranları değişmektedir. Örneğin, beyaz renk, Erken Yüncü Kilimlerinde çok fazla kullanılmazken, daha sonraki dönemlerde kullanım oranı biraz daha artmıştır. Kırmızı renk her zaman zemin rengi olarak kullanılmıştır. Dokuma malzemesi ağırlıklı olarak yündür bunun sebebi, yörük topluluklarının hayvancılıkla uğraşması olarak ilişkilendirilmektedir. Bazı örneklerde pamuk ipliği de kullanılmıştır. Balıkesir Arslan halı (Antikacı) Sait Arslan ile yapılan görüşmelerde, nadir olarak ipek ipliğinin de kullanıldığı söylenmektedir. Araştırmada sadece yün ve pamuk malzemenin kullanıldığı kilimler görülmektedir.

Anadolu'da hemen her bölgede dönem dönem kirkitli dokuma yapılmıştır. Bu dokumalar, malzeme, teknik, desen, boyut ve renk gibi unsurlar bakımından birbirleri arasında farklılık göstermektedir. Yüncü kilimleri, diğer Anadolu kilimleri ile kıyaslandığında, renk unsuru açısından belirgin biçimde farklılık ortaya koymaktadır. Renkler, bütün alanlarda etkili olduğu gibi kirkitli dokumalar üzerinde de önemli bir yere sahiptir. Yüncü kilimlerinde renklerin kullanım oranları, tekrar edilişleri ve zemin

renginin etkili seçimi sonucunda, yüzeyde olması mümkün olan tekdüzelik oluşmamaktadır. Dokuyucular, minimum renk ile görsel algı yanılsamasını belirgin şekilde ortaya koymuş ve dokuma üzerinde durağanlığın engellendiği gösterilmiştir. Köklü bir kültürel çevrede yaşayan yüncü yörükleri dokuyucularının, bu etkiyi bilinçsiz olarak yaptıkları düşünülmektedir. Yüncü yörüklerinin dokumaları bütün dönemler içerisinde incelendiğinde, tüm üretimlerinin doğal bir bakış açısına sahip olması sonucunda eşsiz nitelikte olan, maddi ve manevi olarak çok kıymetli, bulunması çok güç dokumalardır. Bu tezde yüncü kilimleri, malzeme, teknik, renk, desen ve tasarım öğeleri bağlamında incelenmiş, örneklere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir.

Araştırmanın katkıları, bakma- görme, görme- algılama, algılama- yanılsama gibi kavramlar arasındaki farklılığı okuyucuya aktarmak, temel olarak Yüncü kilimleri örnek verilerek, Anadolu kilimleri üzerindeki algı yanılsamalarını fark ettirmek ve Gestalt algı kuramının kirkitli dokumalar üzerindeki önemini vurgulamaktır. Araştırma özgündür ve diğer araştırmacılara katkı sağlayacak niteliktedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Belkıs(1979),’’ Balıkesir Yüncü Kilimleri’’ s. 118 *Halı Dergisi*, İstanbul.
- ACAR, Belkıs(1979),’’Balıkesir Yüncü Kilimleri’’ s.22 *Sanat Dünyamız Dergisi*, Yapı ve Kredi Bankası Yayınları, İstanbul.
- ALAKUŞ, Ali Osman (2011), ‘’ Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi ‘’, s.116, Pegem Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- ALPASLAN, Sabiha (2003),’’ Tasarım’’, s.20 Ya-Pa Yayıncılık, İstanbul.
- ALANTAR, Hüseyin(2007), ‘’Motiflerin Dili ‘’,s.12 Yorum Yayıncılık, İstanbul.
- ARICI, Oğuz (2011), ‘’ Bakmak, Görmek ve Orpheus Miti’’, s.152, *Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölüm Dergisi*, (18) İstanbul.
- ATMACA, Anıl (2014), ‘’ Temel Tasarım’’, s. 63 Nobel Akademik Yayıncılık.
- ATALAYER, Faruk(1994), ‘’Temel Sanat Öğeleri’’ s.165, Başkent Kitap, Eskişehir.
- AKDENİZLİ, Fuat (2001),’’ Rengi Anlamak’’, s.3,1 Duvar Yayınları, İzmir.
- AYDIN, Ayhan(2004), ‘’ Kepsut’’, s. 80 Kepsut Belediyesi Yayınları, Balıkesir.
- AYDIN, Ayhan(1999), ‘’ Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacırlar ‘’, s. 45, Zağnos Vakfı Yayınları, Balıkesir.
- BALIKESİR VALİLİĞİ (2002),’’ Kilimlerimiz’’, s.10, Balıkesir.
- BALKIR, Sedat (1995), ‘’Yanılsamaların Algılamaya ve Plastik Dile Etkisi’’, s.3 *Sanatta Yeterlilik Tezi*, İstanbul.
- BANDSMA, Arend(2003), ‘’ Flatweaves of Turkey’’ s.38 Hong Kong.
- BAYAZIT, Nigan (2011), ‘’Endüstri Tasarımı Temel Kavramları’’, s.15, İdeal Yayıncılık, İstanbul.
- BAYMUR, Feriha (1943), ‘’ Genel Psikoloji’’, s.124, Inkılâp Yayıncılık, İstanbul.
- BAYRAKTAR, Nuray (2012),’’ Görsel Eğitimde Yaratıcılık ve Temel Tasarım’’ s.37, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- BECER, Emre (2011), ‘’ İletişim ve Grafik Tasarım’’, s.32 Dost Yayınları, Sekizinci Baskı, Ankara.
- BERGER, John (1995), ‘’ Görme Biçimleri’’, s.11, Anadolu Üniversitesi Yayınları, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 7. Sayı, Eskişehir.
- BIÇAKÇI, Burçin(2013), ‘’ Dergi Kapak Tasarımlarında Tipografik Öğelerin Analizi ve Görsel Algı İlkelerine Göre Değerlendirilmesi’’ s.20, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Arel Üniversitesi, İstanbul.

BULDUK, Fatma ,(2005),’’ Dokuma Kumaşlarda Renk ve Görsel Algılama’’, s. 94, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

BÜYÜK TÜRÇE SÖZLÜK (1998) ‘’ Tasar Kelimesinin Tanımı’’ .

ÇAKAR, Salih (2014),’’ Işık, Figür ve Mekân İlişkisi Bağlamında Bir Dizi Resim Önerisi’’ s.11, *Yüksek Lisans Tezi*, İnönü Üniversitesi, Malatya.

ÇAKMAKTEPE, Mehmet Fatih(2012),’’ Özgün Tasarım Dersi, Ders Notları ‘’, s. 2, Cumhuriyet Üniversitesi, 2012, Sivas.

ÇETİNKAYA, Çiğdem (2011), ‘’ Tasarım ve Kavram İlişkisinin İç Mimarlık Temel Tasarım Eğitimi Kapsamındaki Yeri ‘’ s.12, *Yüksek Lisans Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

ERBEK, Güran(1988),’’ Kilim Catalogue No:1’’, s.17, Selçuk Yayınları, İstanbul.

ERİM, Gonca (2000), ‘’Bilimsel Etkinlikler ‘’, s.3, Uludağ Üniversitesi Ders Notu, Bursa.

ERİM, Gonca (1999),’’ Temel Sanat Eğitiminde Renk Algılamaları’’ s. 41, *Sanatta Yeterlilik Tezi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

ERİM, Gonca(1996), ‘’ Işık- Gölge ve Diğer Tasarım Öğeleri ‘’, s. 58, *Sanatta Yeterlilik Programı,Sömestre Temel Tasarım Ödevi*, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

ERÖZ, Mehmet(1991),’’ Yörükler’’ s.171, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

GADANAZ, Alim (2007), ‘’Balıkesir Yüncü Yörükleri Havsız Kirkitli Dokumaları’’, s. 44,Selçuk Üniversitesi Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi, Konya.

GÜLCEMAL, Abdullah (1997), ‘’ Temel Kavramlarıyla Halı ve Desen Teknolojisi’’ Tuğra Yayınları, s.143, Isparta.

GÜLEN, Fisun(2002),’’ Vakıflar Genel Müdürlüğü Halı ve Kilim Koleksiyonundaki Kilim Örneklerinin Desen, Renk ve Kompozisyon Açısından İncelenmesi ‘’, s.30, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.

GÜLGÖNEN KOLEKSİYONU(2011), ‘’ 18.-19. yüzyıl Anadolu Kilimleri’’, s.353, Vehbi Koç Vakfı, İstanbul.

GÜNGÖR, Hulusi (2005), ‘’Temel Tasar ‘’, s.5 3, Baskı, Esen Yayınları, İstanbul.

İNCEOĞLU, Ceyda(2017),’’ Sanatta Işık Kavramı’’, s. 37, *Yüksek Lisans Tezi*, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.

İSKENDER, Kübra(2016),’’Sakarya’daki Doğal Boyarmadde Kaynaklarının Tespiti’’, s.77, *Lisans Bitirme Tezi*, Sakarya.

KANAT, Alim (2001), ‘’ Renk ve Duyu Psikolojisi’’, s. 56, İlya Matbaası, İzmir.

- KETENCİ, Hasan Fehmi (2006), “ Görsel İletişim Grafik Tasarımı”, s.281, Beta Yayınları, Kırklareli.
- KOÇ, Hakan(2014), “ Gestalt Kuramının Öğrencilerin Harita Okuma ve Yorumlama Beceri Düzeyleri Üzerine Etkisini Belirlemeye Yönelik Bir İnceleme” s.9, *Marmara Coğrafya Dergisi*, İstanbul.
- KUŞ, Sera, (2013), “ Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümlerinde Grafik Tasarım Dersi Eğitimine Gestalt Kuramı ve İlkelerinin Yansımaları”, s.22, *Yüksek Lisans Tezi*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- MEGEP (2007) “ Grafik ve Fotoğraf Alanı “, s.11, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MERCİN, (2011) “ Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi “, s.168, Pegem Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- OKANLI, Ayşe (2013), “ Çocuk Psikolojisi ve Ruh Sağlığı”s.15, Atatürk Üniversitesi, Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- ÖLÇER, Nazan (1988), “Kilimler”, s.57, Eren Yayıncılık, İstanbul.
- ÖNDER, Yağmur (2014), “ Minimal Sanatta Dan Flavin’i Gestalt Algı Kuramıyla Anlamlandırma “, s.149-151, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Enstitüsü Dergisi*, Erzurum.
- ÖNGEN, Ayşe Gamze (2011),” Görsel Tasarım Öğeleri Bağlamında Selçuklu Halıları: T.İ.E.M.’ndeki Örnekler Üzerine Bir Araştırma” s.40, Marmara Üniversitesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- ÖZKAN, Ayşe (2007), “ İç Mekân Tasarımı Kuram ve Yöntemleri Işığında Günümüz Türk İç Mekan Tasarımcıları ve Tasarım Anlayışına Bir Yaklaşım”, s.39, Hacettepe Üniversitesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Ankara.
- ÖZKAN, Doruk, Görkem (2017),”Peyzaj Mimarlığında Temel Tasarım Dersinin Öğrenme ve Yaratıcılık Sürecine Etkileri” , s.39, Karadeniz Teknik Üniversitesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*.
- ÖZER, Mehmet (1981), “ Temel Tasarımda Zıtlık İlkesi”, İstanbul Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu, Temel Sanat Gurubu Ders Notları, s. 34, İstanbul.
- ÖZTOPRAK, Hasan(1972),”Genel Psikoloji”, s.154, İnkılâp Yayınları, İstanbul.
- PARLAK, Harun (2006), “Temel Grafik Tasarım Bilgisi”, s.74, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.
- POLAT, Harun Hilmi (2012),” Renk Teorisi ve Temel Yanılgılar “ s.167, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Konya.

TAMER, Nilgün (2012), '' Görsel Eğitimde Yaratıcılık ve Temel Tasarım'' s.36, Nobel Yayıncılık, Ankara.

TATAR, Muhammet (2011),'' Plastik Sanatlarda Yüzey Yanılsamalarının Algı Açısından Sıfır Noktasına İndirgenmesi'' *Sanatta Yeterlilik Tezi*, s.56, İstanbul.

T.C. Bergama Müzesi Etnografik Eserler Deposu Envanter Defteri, Bergama.

T.C. Türk ve İslam Eserleri Müzesi Etnografik Eserler Deposu Envanter Defteri, İstanbul.

TEKER, Ulufur (2003), '' Grafik Tasarım ve Reklam'', s.75, Eylül Yayınları, Üçüncü Basım, İzmir.

TEPECİK, Adnan (1994), '' Grafik Tasarlama İlkelerine Dayalı Tasarım Yöntem ve Teknikleri '' s.58 *Doktora Tezi*, Ankara.

TEPECİK, Adnan (2002), '' Grafik Sanatlar'', s.27, Detay Yayınları, Ankara.

TOPÇU, Ekin Su (2016),'' Grafik Tasarımda Toplumsal Olgu ve Estetik Kaygıların Tasarım Sürecine Etkileri'' s.24, *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

TOKDİL, Ezgi (2016),'' Renk Kuramları ve Andre Lhote Örnekleminde Renk Algısına Fenomenolojik Yaklaşım'' s. 551, *İdil Dergisi*.

TUĞAL, Sibel,(2011), ''Işık ve Hareket: Op Art'',s.236, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Işık Üniversitesi, İstanbul.

UÇAR, Tefik Fikret (2004), '' Görsel İletişim ve Grafik Tasarım'', s.45, İnkılâp Yayınları, İstanbul.

UYGUNGÖZ, Mehtap (2014), '' Sanat ve Tasarımda Anamorfik Görüntüler '', s.3, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.

YAZICI, Yasemin (2011), '' Matematikten Sanata Yansımalar: M.C. Escher'' s.68, İstanbul Kültür Üniversitesi.

YETMEN, (2016),'' Moda Tasarımında Temel Tasarım Öğelerinin Önemi '' s.738, *İdil Dergisi*, Cilt 5.

YURTSEVER, Necla (1972), ''Sanatı Görmek'', s. 53, Türkiye İş Bankası A.Ş. Kültür Yayınları, İstanbul.

YÜKSEL, Reyhan,(2002),'' Plastik Sanatlar ve Algıda Yanılsama '', s. 178, Anadolu Üniversitesi E-Arşiv (12).

İTERNET KAYNAKLARI

<http://hdl.handle.net/11421/877>

<http://dergipark.gov.tr/teddergi/issue/18491/194706>

<http://www.psikolojitestleri.com/265-3-gorsel-algi-bakmak-gormek-midir.aspx>

<http://www.yazarlartoplulugu.com/oku/7216/bakmak-ve-gormek!--.html>

<https://www.rozethaber.com/13-03-2018-karakalem-isik-kaynaginin-tanimlanmasi.html>

<https://www.kizlarsoruyor.com/kultur-sanat/a116357-renkler-hic-bu-kadar-guzel-olmamisti-sanatci-gozunden-dogadaki-renk>

<https://www.gundemturkiye.com/egitim/egitim-bilimleri/gestalt-kurami-ve-gestalt-kuramina-gore-algilama-yasolari.html>

<http://yumurtaliekmek.com/renk-nedir-nasil-olusur/>

<http://www.azerbaijanrugs.com/anatolian/antique-balikesir-rugs-and-kilims.htm>

<http://www.mnghalicilik.com/motifler.html>

<http://dijitalmedyauzmanligi.com/dijital-pazarlama/tasarimin-ilkeleri>

<http://vimeo.com/16699856>

<https://performansfikri.com/09-gestalt>

<http://contentus.net/gestalt-psikolojisinin-icerik-stratejisindeki-yansimalari/>

[http://dergipark.gov.tr/download/article-file/3420 /](http://dergipark.gov.tr/download/article-file/3420/)

[http://www.bilgierdemdir.com/2014/05/gestalt-psikolojisi.html /](http://www.bilgierdemdir.com/2014/05/gestalt-psikolojisi.html/)

<http://www.tasarimgunlukleri.com>

<http://www.ceyhunakgun.com/kutuphane/makaleler/temeltasarim>

www.profsaracoglu.com/bakmak-ve-gormek-anlamak-ve-kavramak

KAYNAK KİŞİLER

APAK, İnci, Ayça, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Vakıf Uzmanı, İstanbul.

ARSLAN, Mustafa, Arslan Etnografik Halı Mağazası Sahibi, Balıkesir.

ARSLAN, Sait, Arslan Etnografik Halı Mağazası Sahibi, Balıkesir.

AYDIN, Ayhan, Emekli Okutman, Balıkesir.

AYDOĞAN, Fatma, Pergamon Etnografik Halı Mağazası Sahibi, Bergama.

BALKAN, Ramazan, Yazar, Afyon.

BAYKUŞ, Kadir, Usta Öğretici, Balıkesir.

BAYMAN, Mustafa, Cumartesi Antika Mağazası Sahibi, Balıkesir.

ÇAKIR, Emine, Yaren Köyü, Balıkesir.

ÇENER, Tenzile, Dallımandıra Köyü, Balıkesir.

ÇENER, Yusuf, Dallımandıra Köyü, Balıkesir.
DERE, Kevser, Dereköy, Balıkesir.
EMİR, Atilla, Damping Etnografik Halı Mağazası Sahibi, Bergama.
ERGÜVEN, Sinan, Yörükler Derneği Başkanı, Balıkesir.
KIRKIZ, Kevser, Sanat Tarihi Uzmanı, Bergama Müzesi.
KOCAEFE, Ümmügül, Dallımandıra Köyü, Balıkesir.
KOCAEFE, Fatma, Dallımandıra Köyü, Balıkesir.
KOÇ, Harun, Antikacı, Balıkesir.
KONUK, Zeki, Kent Arşivi Görevlisi, Balıkesir.
KÖSEDAĞ, Ali Rıza, Antalya.
NARMAN, Muzaffer, Dobag Etnografik Halı Mağazası Sahibi, Bergama.
ÖZAY, Hatice, Emekli Sınıf Öğretmeni, Balıkesir.
ÖZAY, Naim, Emekli Fizik Öğretmeni, Balıkesir.
ÖZÇİFTÇİ, Muhsin, Dallımandıra Köyü, Balıkesir.
ÖZÇİFTÇİ, Cemal, Dallımandıra Köyü, Balıkesir.
ÖZKAN, Fadime, Kocaören Köyü, Balıkesir.
ÖZKAN, Mesut, Kocaören Köyü, Balıkesir.
ÖZKAN, Remzi, Kocaören Köyü, Balıkesir.
ÖZSAYINER, Cihan Zübeyde, Halı Müzesi Müdür Vekili, İstanbul.
YEŞİL, Nihat, Antikacılar Derneği Başkanı, Balıkesir.
PEKSARI, Mehmet Ali, Konya.

ÖZGEÇMİŞ

Gizem ÇOLPAN, 23 Mayıs 1993 yılında Balıkesir’de doğdu. İlkokul öğrenimini Ece Amca okulunda tamamladı. 2007-2011 yıllarında Balıkesir Hüma Hatun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde, El Sanatları Teknolojisi alanında öğrenim gördü. 2011-2013 yıllarında Cumhuriyet Üniversitesi Sivas Meslek Yüksek Okulu, Geleneksel El Sanatları Bölümünü kazandı. 2013 yılında Dikey Geçiş Sınavı ile Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesini kazandı. 2016 yılında Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Halı Kilim Anasanat dalından mezun oldu. 2016 yılından beri Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi’nde Halı-Kilim Anasanat dalında Yüksek Lisans eğitimi almakta.

Sergiler

- 2011 Balıkesir - Kız Teknik ve Meslek Lisesi El Sanatları Bölümü Mezuniyet Sergisi.
- 2012 Cumhuriyet Üniversitesi Sivas Meslek Yüksekokulu Geleneksel El Sanatları Bölümü Karma Sergi.
- 2013 Cumhuriyet Üniversitesi Sivas Meslek Yüksekokulu Geleneksel El Sanatları Bölümü Mezuniyet Sergisi.
- 2014 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Temel Sanat Eğitimi Sergisi.
- 2014 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Ebru Sergisi.
- 2014 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Çini Sergisi
- 2015 Balıkesir Güzel Sanatlar Derneği Kurşun Vitray Tasarım Sergisi.
- 2015 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölümü Halı-Kilim Ana Sanat Dalı “Doğa Boya Sergisi”.
- 2016 Sakarya Afa Kültür Merkezi Minyatür Sergisi.
- 2016 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Mezuniyet Sergisi.
- 2017 Sakarya / Serdivan Halime Hatun Kız Öğrenci Yurdu El Sanatları Sergisi.
- 2017 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları Bölüm Sergisi.
- 2017 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi “Tasarım Sergisi”.
- 2018 Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi “Dokuma Tasarım Sergisi”.